

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Pedagogická fakulta, katedra výtvarné výchovy

ZAHRADA

Autorka diplomové práce: Jitka Mikšíková

Adresa: Náměstí Republiky 1000, 27711, Neratovice

Ročník: 5. ročník

Typ studia: presenční

Obor studia: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Měsíc a rok dokončení diplomové práce: březen 2008

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Karla Cikánová

CHARLES UNIVERSITY IN PRAGUE
Faculty of Education, Department of Art Education

THE GARDEN

Author of diploma thesis: Jitka Mikšíková

Address: Náměstí Republiky 1000, 27711, Neratovice

Year of study: 5 th year

Study: full-time

Course of Study: Training Teachers of Primary school

Diploma thesis due to (month and year): April 2008

Academical advisor: Mgr Karla Cikánová

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

Praha

14. 3. 2008

Poděkování

Děkuji Mgr. Karle Cikánové, vedoucí mé diplomové práce, za její trpělivost a odborné rady. Také děkuji všem ostatním, kteří mi, byť jedinou radou, pomohli při psaní mé diplomové práce. Velký dík patří Olze Mikšíkové za korektury a Jiřímu Podzimkovi za technickou pomoc.

Anotace

Základní údaje:

Mikšíková, J.: *Zahrada* /Diplomová práce/ Praha, 2008 - Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, katedra výtvarné výchovy, 126 s. (Přílohy a fotodokumentace na CD a) Přílohy k pracovním listům z teoretické části, b) Výtvarné práce dětí, c) Motivační materiály k prakticky nevyzkoušeným výtvarným řadám.)

Obsah:

Definice různých typů zahrad. Historický vývoj zahradního umění. Zahrada jako inspirace pro výtvarnou výchovu. Na základě výtvarných námětů jsou vytvořeny pracovní listy, zařazené do teoretické části. Inspiračním zdrojem pro praktickou část je zahrada nejen jako celek, ale také její součásti. Členění výtvarných řad vychází z myšlenkové, dílčím způsobem i z námětové mapy. Výtvarné řady a náměty se vztahují i k environmentální výchově, k tvorbě životního prostředí a jeho ochraně.

Klíčová slova: druhy zahrady, části zahrady, prostředí, pocity, smyslové vnímání, představivost, zahrady v literatuře, ve výtvarném umění, výtvarné řady, výtvarné techniky.

Annotation

Details:

Mikšíková, J.: *The garden* / Diploma thesis / Prague 2008, Faculty of Education, Department of Art Education, 126 p. (Appendices and photo gallery on the enclosed CD
a) Appendices to worksheets from the theoretical part, b) artworks of children,
c) supporting documents for not yet examined motiv concepts.)

Abstract:

Definition of various types of gardens. Historical development of garden art. The garden as an inspiration for art education. The worksheets with the art themes are included in the theoretical part. Source of inspiration for the practical part is garden not only as a whole but also its components. Structuring of motiv concepts is related to an associational context. Motiv concepts and themes concern enviromental education, enviromental preservation and sustainable development.

Keywords: garden types, garden components, environment, feelings, sense perception, imagination, garden in literature and art, art techniques.

OBSAH

I. TEORETICKÁ ČÁST.....	5
Úvod.....	6
1. Co je to zahrada?.....	9
2. Historické zahrady.....	11
2. 1 Zajímavosti z vývoje zahradního umění.....	15
2. 1. 1 Egyptská zahrada.....	15
2. 1. 2 Babylonská a syrská zahrada.....	18
2. 1. 3 Perská a médská zahrada.....	20
2. 1. 4 Indická zahrada.....	22
2. 1. 5 Čínská zahrada.....	23
2. 1. 6 Japonská zahrada.....	25
2. 1. 7 Řecká zahrada.....	27
2. 1. 8 Římská zahrada.....	31
2. 1. 9 Byzantská zahrada.....	34
2. 1. 10 Islámská zahrada.....	37
2. 1. 11 Maurská zahrada.....	39
2. 1. 12 Středověká zahrada.....	40
2. 1. 13 Renesanční zahrada.....	43
2. 1. 14 Manýristická zahrada.....	49
2. 1. 15 Barokní zahrada.....	50
2. 1. 16 Klasicistní a romantická zahrada.....	56
2. 1. 17 Krajinářský park.....	57
2. 1. 18 Městský sad.....	60
2. 1. 19 Historizující zahrada.....	61
2. 1. 20 Zahrada symbolismu.....	64
2. 1. 21 Secesní zahrada.....	64
2. 1. 22 Kubistická zahrada.....	69
2. 1. 23 Zahradní město.....	70
2. 1. 24 Funkcionalistická zahrada.....	70
2. 1. 25 Moderní zahrada.....	71

II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	78
3. Anketa.....	79
4. Myšlenková mapa.....	83
5. Výtvarné řady k tématu zahrada.....	84
6. Téma „zahrada“ v souvislostech s Rámcově vzdělávacím programem základního vzdělávání.....	96
7. Výtvarné řady vyzkoušené v praxi.....	97
8. Závěr.....	118
 III. POUŽITÁ LITERATURA.....	120
KOPIE ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE.....	123
 IV. SEZNAM PŘÍLOH NA CD.....	125
Zdroje příloh.....	126

Teoretická část

ÚVOD

ZAHRADA JAKO VÝTVARNÉ TÉMA

Téma diplomové práce mě zaujalo nejdříve z osobních důvodů. Vybavily se mi zahrady a zážitky z dětství. V zahradách mi bylo vždy dobře, často a ráda se do nich vracím. Neustále jsou součástí mého života. A to takovou, že stojí za to si je konkrétně vybavit se všemi podstatnými zážitky a silnými smyslovými vjemy. Jen tak je možné se následně zabývat zahradami obecně, v historickém náhledu či jejich růzností architektonického řešení. Jen tak je možné potom vyvolat ve vzpomínkách dětí právě jejich individuální setkání se zahradami a podnítit je k vizualizaci jejich zážitků výtvarnými prostředky.

V dětství jsem se setkala s třemi druhy zahrad, každá z nich byla jiná.

Ta první je na naší chatě. Je to malá zahrada, která se zvedá mírně do kopce. Od okolních pozemků je oddělena plotem živým nebo drátěným.

Kolem chaty, která se nachází v horní polovině pozemku, vede betonový chodníček. V zimě, když napadl sníh, se z chodníků musel odklidit sníh. To byla často moje práce. Jednou ráno nás se sestrami napadlo, že bychom na koštěti a lopatě mohly sáňkovat. Byla to legrace. Ale odstraňování uježděného sněhu bylo pak mnohem složitější.

Vedle chodníčku rostou rybízové a angreštové keře. Jako malé jsme chodily kontrolovat, jestli je už rybíz a angrešt zralý. Ochutnávaly jsme ho, ještě když byl zelený a kyselý. Později jsem si na konci řady rybízů zasadila meduňku a čínskou vrbu. Z ní je dnes už strom.

V dolní části zahrady je pruh s keři. Dole je zlatý déšť, do kterého jsem si, když kvetl, občas vlezla a hrála si na princeznu ve zlatém paláci. Princezny jedly jen lesní jahody, které rostly na kopečku vedle keře. Těsně vedle keře rostl ostrůvek sněženek. To byly první květiny, které na naší zahradě na jaře kvetly.

I když je naše zahrada do kopce, jsou tam také rovné plochy. Vpravo nahoře je zatravněný plácek s houpačkou. Je tam i místo, kde rostou čtyřlístky a pětিলístky. Za rybízy je malý záhon s jahodami. Jako malé jsme je chodily kontrolovat stejně jako rybíz.

Na terase pod jahodami byl záhon s mrkví, petrželkou a pažitkou. Na zbytku pravé strany jsme jeden čas pěstovali cibuli a brambory. Později se plocha nechala zarůst trávou a vysadili jsme tam višň, jabloň a ořech. Kolem plotu jsme nasázeli pivoňky, kosatce, kopretiny, lýkovec a mahon.

Na levé straně je také rovná plocha. Bývalo tam pískoviště. Bylo to ideální prostředí pro míchání různých lektvarů (lektvar krásy, neviditelný lektvar, atd.) občas se pískoviště

proměnilo v keramickou dílnu anebo domky pro šneky. Později mi bylo povoleno postavit si skalku. Táta mi pomohl zasadit velké kameny a já ji potom osázela skalničkami, netřesky, skalkovými stromky a skalkovou růží. Byla jsem vedena k zodpovědnosti, takže jsem se o ni musela každý víkend starat a zalévat ji.

Na další rovné ploše na levé straně stával celé léto plátěný stan. Byla to další stinná plocha, kde jsme si mohly hrát. Často jsme tam hledaly a lovily pavouky (sekáče do ruky a křížáky do sklenice). Dnes tam stojí malá chatička.

Když nám bylo velké horko, tak přišly na řadu vodní hrátky. Vody v sudech bylo dost. Honily jsme se po zahradě s různými stříkátky, a když přestala stříkátka stačit, vzaly jsme si kyblíky. Večer se musela zahrada zalít. Zalévalo se i ráno. To jsem měla ráda. Někdy se ještě třpytila rosa v trávě a po zahradě poskakovali kosi, drozdi a jiní ptáci.

Za chatičkou roste vrba, rebarbora a maliny. Pak už je jen kopeček dolů, kde jsou dvě skruže na rostlinný odpad a keře.

Na zahradě jsme si hrály, zkoušely své pěstitelské pokusy a samozřejmě, že i pracovaly - sekaly dříví, hrabaly trávu i listí, plely záhonky,...

Druhá zahrada, která se mi vryla do paměti, je Průhonický park. Jezdili jsme tam jednou ročně v době, kdy zrovna kvetly rododendrony. Byla to slavnostní návštěva na celý den. Měly jsme na sobě vždy šaty (já i sestry). Nechodily jsme jen po cestách. Občas jsme vběhly mezi voňavé keře. Sbíraly jsme opadané kvítky rododendronů a navlékaly je na stébko trávy. Z navlečených květů vznikaly velké zvonce nebo květinové korále. Pamatuji si velké množství barev, různé tvary a vůni květů. Procházku jsme ukončili vždy u rybníku pod zámek, kde jsme pozorovali kachny a labutě.

S třetím typem zahrad jsme se setkávali na dovolených při návštěvách zámků. Zahrady byly vždy perfektně upravené. Keře byly sestříhané, květiny vytvářely různé obrazce, pávi se procházeli po upraveném trávníku. Často se v zámeckých zahradách nacházelo jezírko nebo nádrž s okrasnými rybami. Občas jsme viděli zahradníka, jak pečuje o zahradu.

Po základní škole jsem se dostala na školu v Praze, v Holešovicích. Většinu svého volného času jsem strávila ve Stromovce, a to i když byla zima. Byl tam klid, nebyly tam stěny, mohla jsem si sednout a pozorovat vše kolem, nebo se procházet a sbírat různé věci. Později jsme tam chodili na schůzky.

Během svého dosavadního života jsem měla možnost se setkat se zahradami užitkovými, které byly určeny pro dětskou hru, pro dětské zkoumání, pro rozvoj dětské

fantazie, pro odpovědnost za přání, pro práci i odpočinek. Okrasné zahrady jsem využívala pro odpočinek, zkoumání a pozorování.

Nyní si shrňme, proč je osobní zážitek a zkušenost pro toto téma tak důležité.

Zkusme najít emocionální i výchovné důvody, proč je dobré téma „zahrady“ dětem nabídnout a jak.

1. Zahrada je intimní prostor pro více dětí i pro dítě samotné. Co získává, nebo co by mohlo získat současné dítě v tichém, intimním prostoru? Proč je dobré vizualizovat zahradu v celku i v detailu malbou, kresbou, jinými výtvarnými prostředky?

2. Zahrada je výsledkem mnohaleté práce dospělého a dítě se na ní může podílet. Co tím oba získají? Jaké výtvarné náměty nám „generační“ péče o zahradu nabízí?

3. Zahrada je nejen okrasná, ale i užitková. Proč má i v současné komerční době význam?

4. Pokud přesvědčíme dítě, že zahrady a parky jsou klimatizací města a že jsou nezastupitelnými prostory, které uzdravují tělo i ducha, může dítě v budoucnosti bránit meziblokovou zeleň nebo sebemenší část parku před zabetonováním a zaasfaltováním. Nepreferuje komerční zájmy, vznik velkých parkovišť a supermarketů. I výchova citlivého vnímání veřejného životního prostředí je v zájmu výtvarné výchovy.

5. V péči o zahradu se zrcadlí i souběžná péče a starost o přírodu, již jsme součástí. Od počátků naší existence je naší učitelkou. Na kolika zdánlivě „našich“ vynálezech se příroda podílí? Jak dlouho nám trvalo a bude trvat pochopení přírodních zákonitostí?

6. Prozkoumání historického vývoje zahradního umění nám možná i napoví svými kompozičními schémata, co je to zdravý urbanismus měst a uspořádání našich sídel.

Diplomovou práci s barevnými fotografiemi a reprodukcemi naleznete na přiloženém CD.

1. CO JE TO ZAHRADA?

Slovníkové heslo z encyklopedie Diderot uvádí:

„**zahrada**, vymezený (často též ohrazený) pozemek pro pěstování rostlin. Podle užití se rozlišuje zahrada účelová (ovocnářská, bylinářská, botanická aj.), zahrada okrasná a v současnosti i zahrada obytná (chápána jako pokračování obydlí). - Historické okrasné zahrady byly utvářeny podle dobových zásad zahradního umění (zahradní architektury). Dělí se na zahradu pravidelnou (geometricky řešenou) a nepravidelnou (napodobení volné přírody). Počátky zahradního umění vznikaly v Mezopotámii (proslulé zahrady královny Semírámis z 9. stol. př. n. l.), v Egyptě a v Persii. V antickém Řecku se zahrady rozvíjely zejména v období helenismu. V římské architektuře byly zahrady součástí atriových domků, zejména římských vil. Ze středověku jsou známé okrasné a bylinářské zahrady klášterní i zahrady hradní a zahrady v zadní části měšťanských domů. Rozvinutá byla zahrada arabská, často s užitím vodních ploch. Zahradní umění se rozvíjelo zejména od renesance (vznik zahrady italské i zárodky zahrady francouzské). Ve druhé polovině 17. a v 18. stol. byla nejrozšířenější klasicistní zahrada francouzská a anglický park. V období romantismu byly zahrady doplňovány architekturou (antikizující chrámky apod.), patrný byl i vliv čínských a japonských zahrad (malý rozměr jednotlivých prvků, skupiny stromů a keřů, uplatnění neopracovaných kamenů, volné komponování vodních toků a ploch).“¹

Heslo z Ottova slovníku:

„Zahrada je v nejširším smyslu slova každý navenek přesně obmezený, uvnitř pak více či méně rozčleněný pozemek, na němž se pěstují rostliny k rozmanitému účelu sloužící. Hlavně je to účel, jímž liší se od role, lesa a louky. Podle toho rozeznáváme zahrady okrasné, ovocné, zelinářské, veřejné, soukromé, obchodní apod. Zahrada okrasná ať veřejná či soukromá slouží výhradně k osvěžení nebo pro ozdobu, ostatní zvou se zahradami užitkovými. Zahrada větších rozměrů sluje sad nebo park; jsou-li tam jen stromy pro stín, říká se jí stromovka, jsou-li to stromy ovocné - štěpnice či zahrada ovocná, určena-li k pěstění mladých stromků - školkou; v zahradě zelinářské pěstuje se zelenina. Je-li v sadě zvláštní oddělení pro květiny, mluví se o květnici či zahradě květné. Provozuje-li se v zahradě živnost - prodej květin - je to zahrada obchodní. Přemění-li se les úpravou vnitřních cest a pěšin v zahradu, pak je to zahradní obora nebo lesní park. Zahrada, není-li určena pro veřejnost - městské sady - nebo pro účely školské - zahrady botanické či školní, čítaje v to i zahrady veřejných léčebných ústavů, podléhá dani

¹ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*. IV.díl, ř - ž. Praha: Diderot, 1998, s. 653.

pozemkové, nechť slouží účelům obchodním či toliko k okrase; toliko zmíněné tři případy činí výjimku. Fln."²

Už základ slova „hrad" z praslovanského gorod evokuje místo hrazené - zahrazené a jako takové se vyskytuje v mnohých místních jménech i složeninách (Novgorod, Hrádek, Hradec, Hradisko, Zahrádky, vinohrad, zahrada, ohrada, hradlo). Původně byla tedy zahrada ohrazeným pozemkem nebo menší usedlostí. Podle množství půdy bývalo proto rozlišováno toto pořadí: sedlák, zahradník, chalupník ... a bez zvláštních pozemků domkář, podruh. (Informace z Etymologického slovníku J. Holuba, F. Kopečného.) Zahrada v současném chápání je vymezený (často též ohrazený) pozemek pro pěstování rostlin.

Na počátku si lidé v divoké „neprošlapané" přírodě užili mnoho nepohody, nástrah a nebezpečí. Po nějakém čase si člověk vyšlapal první cestu, usadil se.... a „ohradil se". Člověk začal upravovat okolí svého obydlí a v této době vznikly i první náznaky zahrady.

Podle užití rozlišujeme zahrady účelové (ovocnářské, bylinářské, botanické aj.) později i zahrady okrasné a v současnosti i zahrady obytné (chápané jako pokračování obydlí).

² *Ottův slovník naučný*. 27. díl, vůz - Žyžkowski. Praha: Paseka, Agro, 2002, s. 372.

2. HISTORICKÉ ZAHRADY

Kde hledat první zahradu? Lidé si vytvořili mýtus o stvoření světa, který najdeme v Bibli. Zde Bůh (zahradník) vytvořil rajskou zahradu, do které zasadil rostliny a stromy a dovolil ji Adamovi a Evě (dvěma prvním lidem) obývat. Rajská zahrada je také spojena s pokušením a vyhnáním z ráje.

Eden (Rajská zahrada) inspirovala řadu umělců k tvorbě. Představy, jak zahrada vypadala, jsou různé. V malířství severských umělců je v ráji zobrazeno bujné rostlinstvo s lesními průhledy a světlinami. Jižní umělci zobrazují zahradu jako oázu v poušti, zavlažovanou čtyřmi řekami a obehnanou zdí. V zahradě jsou všechny druhy živočichů, které Adam pojmenovává a zapisuje do knihy. Zapovězený „strom poznání dobrého a zlého“ bývá zobrazován jako jabloň nebo fíkovník.

Rajská zahrada byla a je podle představ lidí i umělců zahradou okrasnou i užitkovou.

Zobrazení vyhnání z ráje

Jak to se zahradami skutečně začalo? Asi první cestou, kterou člověk vyšlapal v lese a v krajině. Vedla odněkud někam. Byla pro člověka spojnicí mezi důležitými místy. Často spojovala úkryt s místem, kam se chodilo pro vodu, nebo byla spojnicí s posvátným místem, kde byla uctívána přírodní božstva. Toto místo bývalo dominantou okolí. Lidé navštěvovali palouky, hory, velké stromy nebo vysoké skály. Důležitá byla i cesta k potravě. V této době člověk užíval cesty funkčně. Cesty se staly běžnou součástí lidského života.

O něco později si lidé začali uspořádávat okolí jeskyně (okolí obydlí). Vznikl ohrazený prostor, který byl střežený a hájený. Člověk postupně přizpůsoboval část původní přírody své představě, materiálním a později i estetickým potřebám.

Pro člověka byla důležitá znalost rostlin. Živil se jimi, používal je jako stavební materiál, vyráběl z nich léky a jedy, používal je k výrobě oděvů. V mladší době kamenné se z člověka lovce, sběrače a rybáře stal člověk zemědělec a začal pěstovat rostliny. Zpočátku pěstoval jen obiloviny a luštěniny. Jak se systém zlepšoval, přibývaly i další šlechtěné byliny a dřeviny, těmi nejpotřebnějšími se člověk obklopil v zahradě, kterou ohradami chránil před nenechavou zvěří.

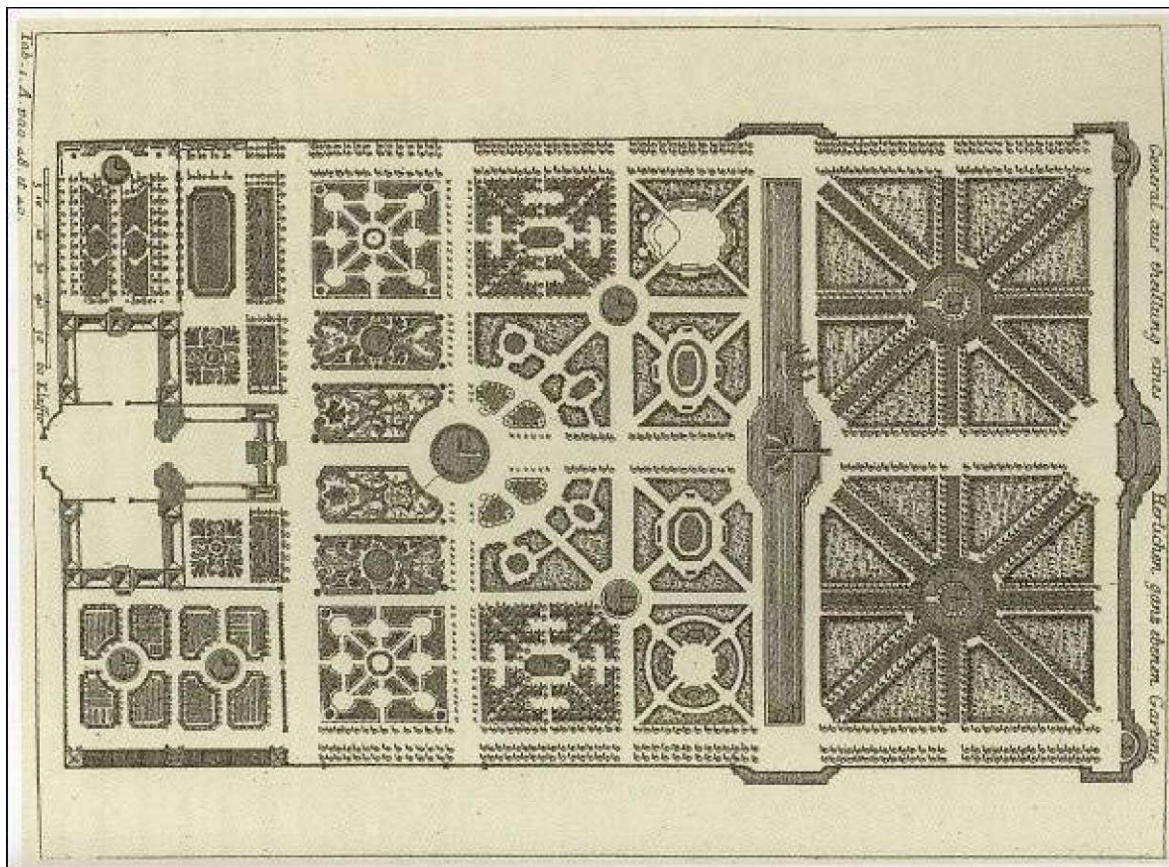
Úrodná půda byla žádaným zbožím. Tam, kde se vyskytovaly úrodné naplaveniny, začaly vznikat první státy. Známé jsou oblasti okolo Nilu, Eufratu a Tigridu, Indu, Gangy, Chuang - che, ... Vznikaly zahrady zelinářské, bylinářské, ale i zahrady okrasného charakteru.

Okrasné zahrady se postupem času staly prestižní záležitostí. Historické slohy, které se projevovaly v architektuře, malířství, sochařství a užité tvorbě, se také promítaly do zahradního umění. Zahrady se staly součástí lidského života. Odehrávaly se v nich radosti i strasti. Nejen v době Ludvíka XIV. byly velmi populární zahradní slavnosti. Jednotliví šlechtici se snažili ukázat v co nejlepším světle. Život v zahradách zase zpětně působil na umění, poezii i malířství. Historické okrasné zahrady byly utvářeny podle dobových zásad zahradního umění (zahradní architektury). Dělí se na zahradu pravidelnou (geometricky řešenou) a nepravidelnou (napodobení volné přírody). Zahradník mívá u dvora prestižní postavení.

Vznikly dva základní typy zahrad:

Zahrady formální (geometrizované, pravidelné) - jsou stavěny podle geometrických zásad k ústřednímu bodu nebo k hlavní ose svého půdorysu. Formální zahrady působí vyváženě, uměřeně, přísně, ušlechtilě a slavnostně.

Zahrady krajinářské (volné, nepravidelné) - jsou tvořeny malířským způsobem. Důležitá je velká rozmanitost v půdorysu a kontrasty. To vše dohromady musí působit harmonicky. Krajinářská zahrada vypadá přirozeně a má uklidňující účinek. Působí velmi emotivně a živým a dynamickým dojmem.

Zahradní slohy procházely stejnými slohovými obdobími jako architektura. Architekti často navrhovali zahrady, což bylo nutné pro jednotu díla. Objevují se i specifické odlišnosti zapříčiněné národními sklony povahy, psychofyzickými předpoklady a geografickým umístěním.

Ve velmi stručném přehledu lze shrnout tato historická fakta:

Počátky zahradního umění vznikaly v Mezopotámii. Proslulé jsou zahrady královny Semírámis z 9. století př. n. l., v Egyptě a v Persii. V antickém Řecku se zahrady rozvíjely hlavně v období helenismu. V římské architektuře byly zahrady součástí atriových domků a římských vil.

Ze středověku jsou známy okrasné a bylinářské zahrady klášterní i zahrady hradní a zahrady v zadní části měšťanských domů. Rozvinutá byla zahrada arabská, často s užitím vodních ploch.

Zahradní umění se rozvíjelo zejména od renesance (vznik zahrady italské i zárodky zahrady francouzské). V 2. polovině 17. a v 18. stol. byla nejrozšířenější klasicistní zahrada francouzská a anglický park. V období romantismu byly zahrady doplňovány architekturou (antikizující chrámky ap.), patrný byl i vliv čínských a japonských zahrad (malý rozměr jednotlivých prvků, skupiny stromů a keřů, uplatnění neopracovaných kamenů, volné komponování vodních toků a ploch).

2. 1 ZAJÍMAVOSTI Z VÝVOJE ZAHRADNÍHO UMĚNÍ

2. 1. 1 EGYPTSKÁ ZAHRADA

Zahrada byla formálního typu. Zahrady sloužily k zemědělským, kultovním i reprezentačním účelům a vznikaly hlavně v nížinách. Zeleninové a ovocné zahrady musely být neustále zavlažovány, proto byla zřízena v zahradách vodní nádrž, která sloužila jako zásobárna vody. Často tvořila centrum zahrady a hlavní část zahrady se rozprostírala právě kolem nádrže. V době Nové říše byl vynalezen naběrač vody (šaduf) - ulehčil nabírání vody z nádrže. Uměle založený rybník měl velký význam - můžeme to vidět i v staroegyptském jazyce, kde byl výraz pro rybník stejný jako výraz pro zahradu.

Informace o vzhledu nejenom zahrad jsme získali z maleb, reliéfů a písemných zpráv. Obraz zahrady a její obdělávání byl součástí hrobu stejně jako skutečné nebo zobrazené pokrmů. Zahrada měla symbolizovat blahobyt mrtvého na onom světě. Zahrady také obklopovaly egyptské hrobky zvenčí. Vzorem byl legendární hrob Osirida, který byl uctíván jako bůh zemřelých i bůh plodnosti a znovuzrození. V pohřebních zahradách se pěstovala zelenina, ovoce i víno. Byly pravidelně rozčleněny přímými alejemi, které se tvořily z cedrů, cypřišů, sykomor, tamaryšků, smokvoní, datlových palem, ... Rostliny vytvářely mřížový rastr. K chrámům vedly aleje lemované stromy a střežené sfingami. Uvnitř chrámových komplexů byly budovány posvátné háje - měly vztah k uctívání božstva, které bylo symbolizováno stromy.

Květiny byly obětní dary. Také se pěstovaly pro výrobu velmi ceněných vonných olejů. Ceněn byl především modrý lotos, který krásně voněl. Bílý a modrý lotos se pěstovaly v zavodňovacích nádržích. Také symbolizoval stvoření světa z vody - v den stvoření světa posloužil modrý lotos jako kolébka slunci, které vycházelo z prvotní vody.

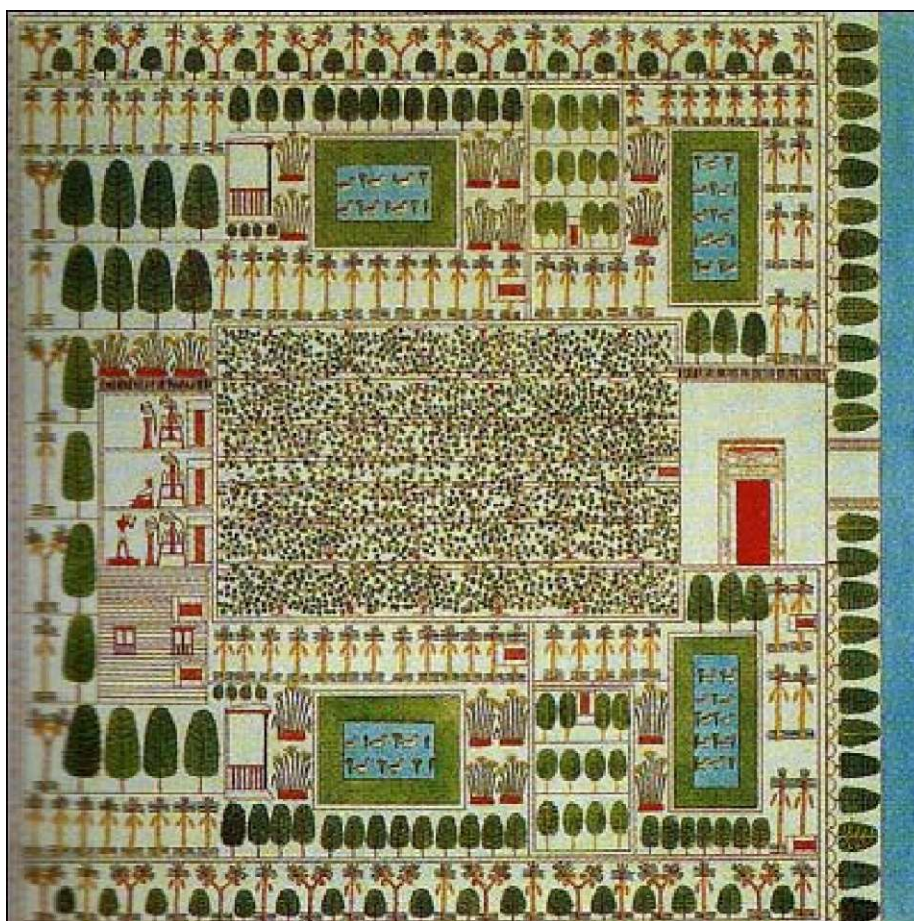
Paláce faraónů byly zřejmě také obklopeny zahradami se zahradními dvory, které navazovaly přímo na obytné místnosti. Rostlinný ornament zdobil podlahy i sloupy (měly podobu stylizovaných palem, svazků lotosů a papyrů).

Dům se zahradou byl obehnán vysokou zdí. Na záhonech často rostly chryzantémy, máky a chrpy. Zahrada se symetricky ozdobovala květinami zasazenými v přenosných nádobách.

Zavlažování zahrady pomocí šadufu, vyobrazení z hrobu z období Ramessů, Théby

Zahrada vysokého hodnostáře, z knihy Ippolito Rossellini

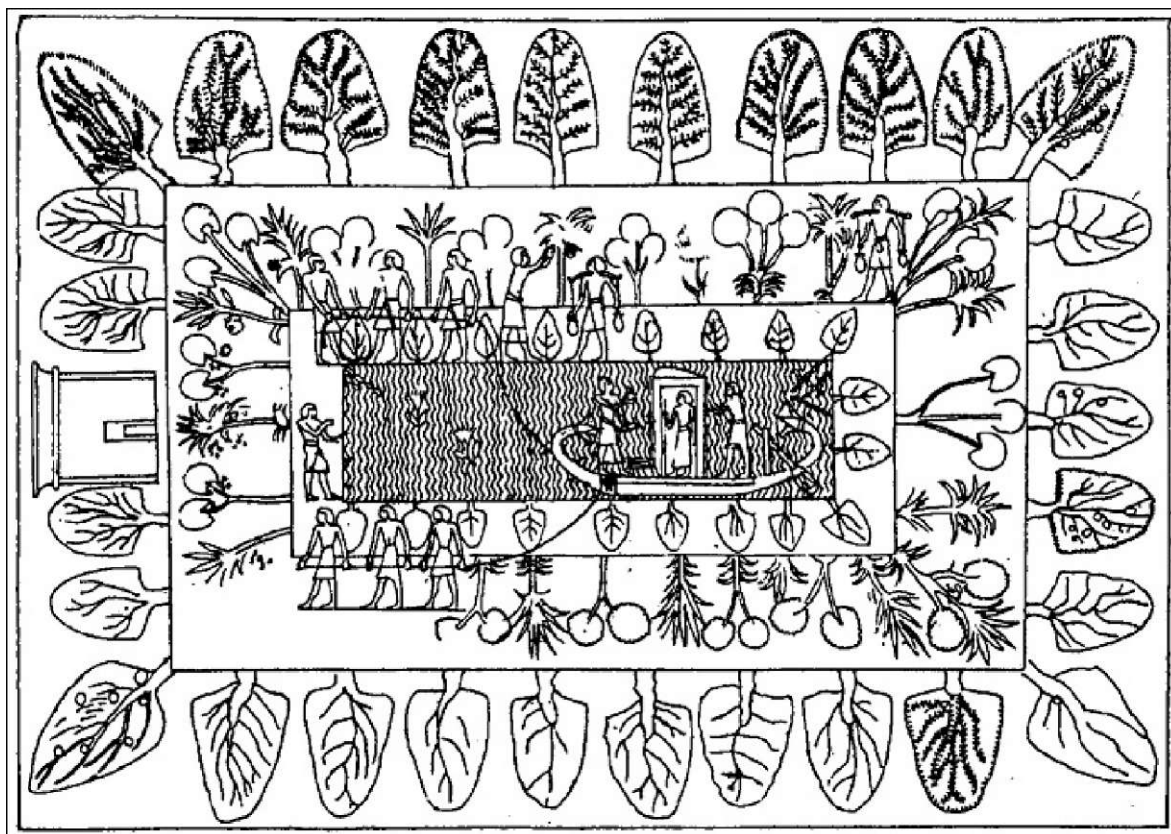

Pracovní list: V egyptské zahradě

Pro egyptskou zahradu byla velmi důležitá voda. Ta se shromažďovala ve vodní nádrži a okolo ní byly zasazovány vzácné rostliny. Slovo zahrada a rybník (nádrž) se v egyptském jazyce psaly stejně.

Zkus si vymyslet vlastní egyptské obrázkové písmo a napiš si s ním slovo ZAHRAHA.

Rozvržení egyptské zahrady můžeš vidět na tomto obrázku. Je zobrazení obvyklé?

Egyptská slavnost mrtvých v Rekhmarově zahradě (podle Paměti francouzské misie v Kairu)

Navrhni si svoji egyptskou zahradu s jezírkem.

O vzhledu egyptských zahrad jsme se dozvěděli z písemných zpráv, reliéfů a maleb. Zahrady byly rozčleněny alejemi, které se tvořily z cedrů, cypřišů, sykomor, tamaryšků, smokvoní a datlových palm.

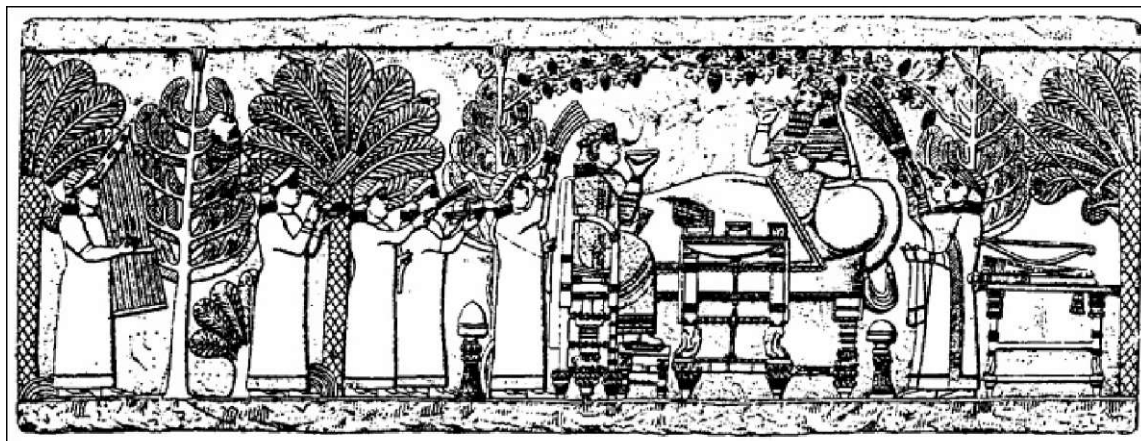
V českém jazyce existují názvy rostlin, které dokážou rostlinu popsat. Patří k nim například petrklíč, slunečnice, sedmikráska a náprstník. Zkus to samé se smokvoní, sykomorou a tamaryškem.

Nakresli podle své představy sykomoru, tamaryšek a smokvoň. Svoje kresby porovnej s jejich zobrazením v atlasu.

2. 1. 2 BABYLONSKÁ A SYRSKÁ ZAHRAHA

Z Babylonské říše pocházejí vůbec první zmínky o okrasných zahradách. Vznikl tu mýtus zahrady jako symbolu ztraceného pozemského ráje. Eufrat a Tigris byly považovány za dvě ze čtyř rajských řek.

Babylonské i syrské zahrady byly formálními zahradami. Vytvářeny byly většinou na návrších. Zdejší flora byla obohacována rostlinami a dřevinami z dobytých zemí. Dovozem se rozšířila jak barevná tak tvarová škála rostlin a dřevin. V zahradách se objevily cypřiše, cedry, platany, myrty, buky, ebenové dřevo, z rostlin pak růže, lilie, jasmíny, kosatce, tulipány, krokusy, máky, ...Syrské zahrady byly technicky vybaveny. Voda se vytahovala pomocí speciálního zařízení, které bylo umístěno v dutých pilířích. Mezi významné zahrady patřily proslulé visuté Semiramidiny zahrady, které dal vybudovat Nebukadnezar u Babylonu pro svou perskou milenkou (kolem roku 605 př. n. l.) a zahrada Eden. Visuté zahrady byly považovány za jeden ze sedmi divů světa. Zvláštním druhem zahrady byla lovčí obora. O vzhledu zahrad vypovídají kamenné reliéfy, pečeti a tabulky s klínovým písmem. Nejstarší vyobrazení zahrad pocházejí z 1. tisíciletí př. n. l.

Král Ašurbanipal hoduje se svou manželkou ve svém parku (podle Placea)

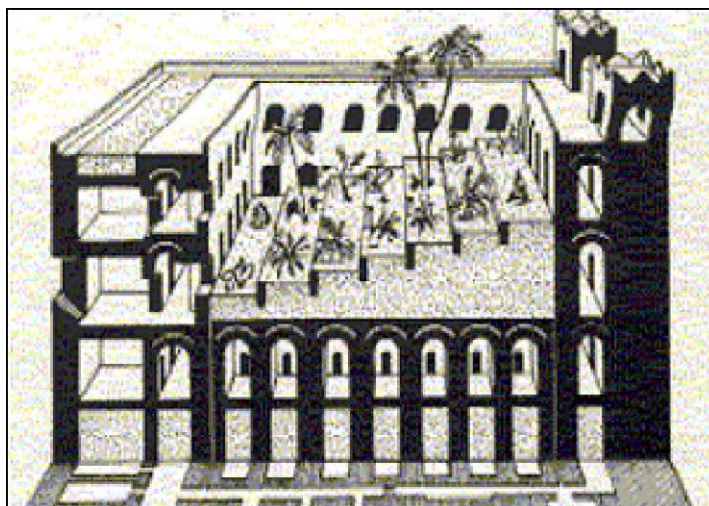
Reliéf z paláce Ašurbanipala, Ninive

Pracovní list: Semiramidiny zahrady

Semiramidiny visuté zahrady patří mezi sedm divů starověkého světa. Nacházely se v Babylonu. Zanikly tak dávno, že si nikdo nepamatuje, jak vypadaly.

Přesto se zachoval tento popis od Strabóna (řecký historik a zeměpisec):

„Zahrada tvoří čtverec a každá jeho strana měří čtyři plenthra, tj. asi 120 metrů. Drží se na klenbách spočívajících na podstavcích z kvádrů, postavených na sebe jako kostky. Podstavce jsou naplněny hlínou, takže v nich mohou růst i největší stromy. Zhotoveny jsou z pálených cihel spojených asfaltem, asfaltem jsou zalaty i oblouky a pilíře z kamenných kvádrů. Nejvyšší plošina má stupňovité terasy a na těchto terasách jsou spirálová čerpadla, jimiž určené dělníci neustále čerpají vodu z Eufratu. Tato řeka teče totiž středem města v šíři jednoho stadia a zahrada je vedle řeky.“³

Roku 1899 začal v místech, kde stával Babylon, s výzkumem německý archeolog Robert Koldewey. Po něm pokračovala řada dalších archeologů, ale nikdo nemůže s jistotou říci, že našel Semiramidiny visuté zahrady.

Vyhledej reprodukce zahrad, květin a rostlin v nabídkových letácích nebo kalendářích. Stupňovitě naskládané tvrdší papíry (nebo krabice) polep vystříhanými prvky - kulisami zahrad a vytvoř si vlastní stupňovitou zahradu.

³ <http://antika.avonet.cz/article.php?ID=1870>

2. 1. 3 PERSKÁ A MÉDSKÁ ZAHRADA

Hornatý, suchý a neúrodný kraj bylo zapotřebí nějak zúrodnit, aby zde mohlo vzniknout zemědělství. Nakonec byly řeky svedeny do kanálů a tím se mohla území zavlažovat. Voda byla vzácná, ale přesto vznikly na tomto území zahrady. Zahrady byly opět formálního typu. Často byly spojovány s oborou, která přecházela v zahradu krajinářského typu. Okolo hrobek významných osobností byly zakládány háje.

Peršané byli známí svou schopností kultivovat rostliny. Na vodu chudý kraj je vedl k úctě k rostlinám, která přerostla v kult. Symbolický a mystický význam získal obzvláště strom, který znázorňoval věčný život (tento význam mají stromy dodnes). Sazení stromů bylo součástí výchovy a byli k němu vedeni už malí chlapci.

Xenofón zaujaly zahrady krále Kýra. Označil je jako „paradeisoi“ - odvodil od perského slova „pairidaeza“(ohrazení), a tak zavedl do řeckého slovníku výraz pro zahradu.

Lov v palmovém háji (podle Layarda)

Pracovní list: Strom života

V Persii nebyly zrovna vhodné podmínky pro pěstování rostlin, zemědělství a vytváření zahrad. Přesto se ani zde nevzdali možnosti, zařídit si aspoň malou okrasnou zahradu. Dominantním prvkem se stal strom. Strom později získal symbolický a mystický význam. Znázorňoval věčný život. Sazení stromů se stalo součástí výchovy a byli k němu vedeni už malí chlapci.

Reliéfní deska s vyobrazením stromu, Persepolis

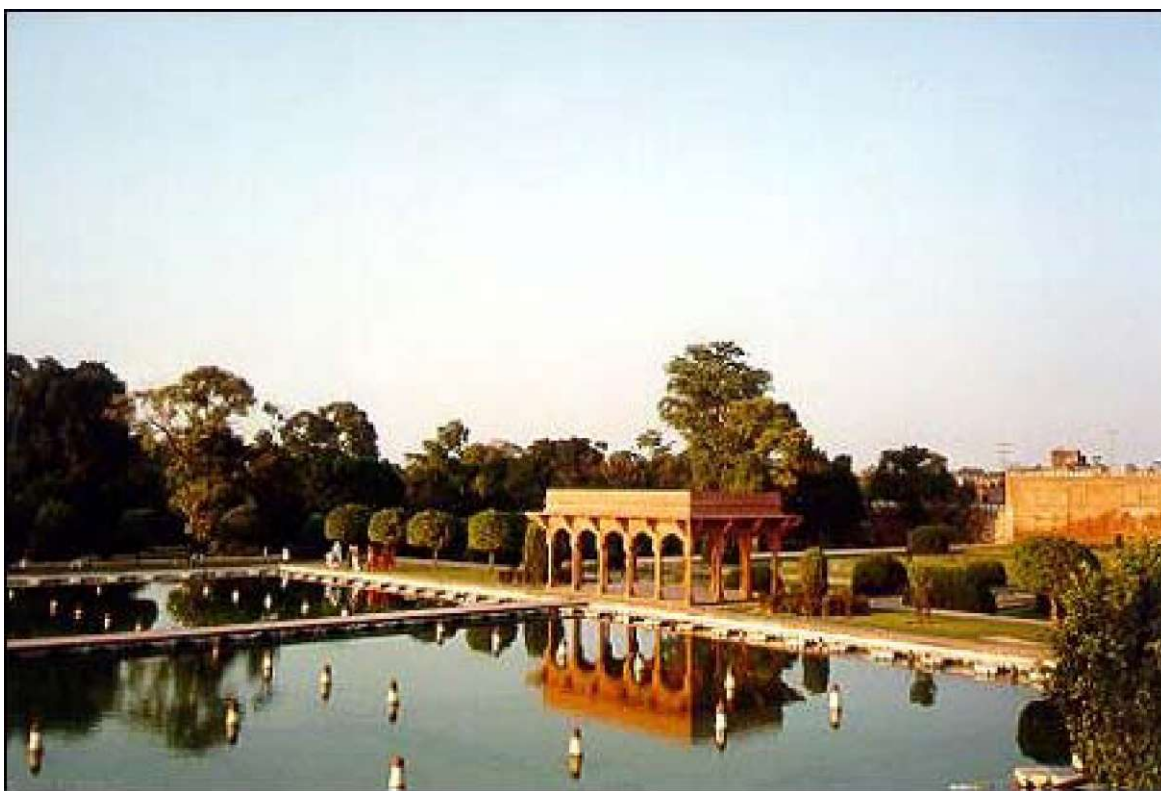
Namaluj si nebo nakresli svůj strom života, ve kterém by byla zviditelněná najednou všechna čtyři roční období s různými květy i plody. Život je přece také velice různorodý. Totéž můžeš zkusit koláží.

2. 1. 4 INDICKÁ ZAHRADA

Královské zahrady překypovaly přepychem, ale byly určeny jen králi a jeho rodině. Pro zbytek obyvatel se ve městech budovaly městské veřejné zahrady (sady). V sadech byly velké čtvercové bazény, byly používány jako lázně. Lázeňské prostředí dotvářely okrasné i užitkové rostliny a dřeviny. Vše bylo určeno pro potěchu oka i duše i pro duchovní obět' v náboženském obřadu.

Zahrady byly pro jejich zakladatele (moguly) často místem jejich posledního odpočinku. Nejznámější je zahradní mausoleum Taj Mahal v Agře.

Řada kašmírských zahrad byla tvořena z teras. Vodní systém byl napájen horskými potoky. Nejznámější zahradou v Kašmíru je Šalimar.

Zahrady Šalimar, Lahaur, Pákistán

(<http://www.ecesty.cz/cestopisy/1998cks/fotopakistan1.htm>)

2. 1. 5 ČÍNSKÁ ZAHRADA

Čínská zahrada byla zahradou krajinářskou, přírodní, nepravidelnou a není čitelná bez znalosti čínského malířství. Číňané učili ctít přírodu a žít s ní v harmonii. Zprávy o prvních zahradách pocházejí z dynastie Han (207 př. Kr. - 200 po Kr.).

Mezi lety 910 - 1280 byla zahrada rozvinuta do plné formy. Do čínské zahrady byla přenesena sama krajina. S tím souvisí i pěstování zákrsků a tvorba miniaturních zahrad v keramických miskách. Toto se více rozvinulo v japonském umění.

Zahrada Liou-juan, Su-čou (zahrada představuje jihočínské hory)

Pracovní list: V čínské zahradě

Čínská zahrada je zahradou krajinářskou. Do zahrady je přenesena příroda sama - je kladen důraz na rovnováhu a pozitivní vztah k přírodě. Zahradní architekti se vždy snaží co nejvíce přiblížit se přírodě. Často se jí inspirují a vytvářejí přírodu v menším (zahradním) měřítku. Příroda a její krása byla vždy v Číně považovaná za nejvyšší estetický ideál. Po procházce v čínské zahradě se máte cítit odpočatě a v těle i duši má převládnout klid.

Zahrada tisíce sněhových šlépějí (francouzská rytina podle čínské předlohy)

Koloruj ředěnými vodovými barvami xerokopii obrazu čínské zahrady tak, abys z ní měl pocit klidu. Vymysli fantaskní pohádkovou barevnost a dej své zahradě zajímavý název.

2. 1. 6 JAPONSKÁ ZAHRADA

Byla to zahrada krajinářská. Japonská zahrada je příroda v mikroskopickém měřítku. Je to spíš symbol přírody. Upřednostňuje se asymetrie a seskupení lichých počtů. To zabraňuje, aby byla zahrada vnímaná jako dokončená, a ukazuje se tu na divokost přírody.

Důležitý je kontrast. Například stojící kámen s tekoucí vodou, stromy kontrastují barvou, stále zelené s opadavými nebo kvetoucími. Často se tu nechává kousek volného místa, který je důležitý pro rovnováhu a představivost. Zahradní umění Japonců reprezentuje Zlatý a Stříbrný pavilón v Kjótu.

Zahrada má dva póly:

umělé pahorky (tsuki - yama)

ploché zahrady (hara - niwa)

Vyvinuly se čtyři hlavní typy:

- suchá, kamenná zahrada - nebyla v ní ani kapka vody. Přesto se v zahradě nacházely vodopády, jezera a proudící „voda“. Kameny a písek znázorňovaly pohyb i směr. Kamenná zahrada sloužila k meditaci. Často „vyprávěla“ nějaký příběh. Například o koloběhu života nebo obsahovala skrytou symboliku.

- vodní zahrada - měla různé podoby i velikosti. Nacházela se v ní jezírka různých tvarů a velikostí, ve kterých plavali kapři koi. Nouze nebyla ani o můstky a různé vodoteče. Odlesky vodní hladiny a zvuky vody lahodily lidským smyslům.

Příkladem tohoto typu zahrady je zahrada na Shibě u Tokia.

(<http://www.campanatour.cz/fotogalerie/japonsko.htm>)

- zahrada atriová - rozkládala se na malém, uzavřeném prostoru. Používalo se jen několik málo rostlin. Vhodným doplňkem bylo pítko nebo lampička. Hlavním cílem byla rovnováha a vzájemný poměr, nikoliv geometrická vyumělkovanost. Často se propojovala s vlastním domem. Důraz byl kladen na detaily.

- čajová zahrada - sloužila především jako kulisa k čajovému obřadu. Součástí zahrady byla čekárna. V ní byl vždy pramen, kamenná nádrž a lucerna. Dříve mívala ještě podstavec pro meč.

Japonské zahrady jsou plny symbolů a jsou malířsky semknuté. Kompoziční řešení a harmonie všech prvků vede k odpočinku nejen těla, ale i ducha.

2. 1. 7 ŘECKÁ ZAHRADA

Už v Minojském období (2. tisíciletí př. n. l.) kvetla zahradní kultura. Toto období je pojmenované podle krále Minoá, který nechal postavit podle bájí labyrint a v něm držel svého syna Minotaura - napůl člověka napůl býka. Archeologické nálezy odhalily, že i zde se zahrady rozprostíraly kolem atrií. Informace se získávaly pouze v nástěnných malbách.

Z Mykénského období (1200-750 př. n. l.) se nedochovaly žádné památky, které by vypovídaly o zahradním umění. Dochovaly se popisy nejstarších řeckých zahrad - například popisy zahrad v Homérově Odyseji. Jedná se o stromové háje a zahrady u jeskyně nymfy Kalypso. Zahrady panovníka Alkiona se dělily na tři části - zeleninová zahrada, ovocný sad a zahrada s vinnou révou.

Řekové znali užité zahrady a zahrady napůl upravené a napůl s volně rostoucími stromy, které byly zasvěceny olympijským bohům - tzv. posvátné háje. Také kolem pohřebních míst nebo hrobů hrdinů byly zakládány stromové zahrady. Tento zvyk pokračoval ve středověké klášterní kultuře.

Na jaře se slavil svátek Adónise (mladého milence Afrodité), který směl strávit jen dvě třetiny roku na zemi. Slavnosti byly dvoudenní. Na jeho počest se pěstovaly mladé a rychle rostoucí květiny v hliněných nádobách.

Různé druhy stromů byly přiděleny jako atribut určitým bohům - Diův dub, Athénina oliva.

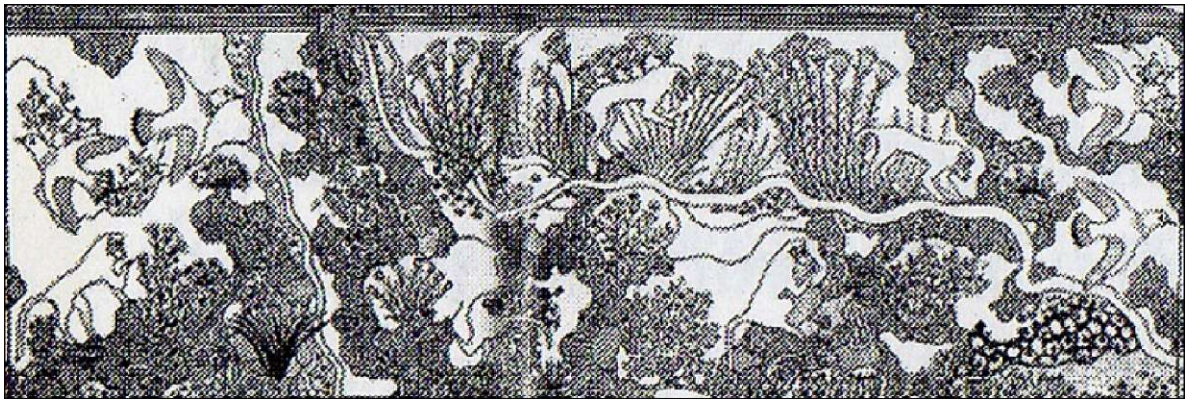
V řeckých zahradách rostly užitkové stromy jako například jabloně, hrušně, granátová jablka, fíkovníky, ..., ale také okrasné rostliny jako fialky, hyacinty, narcisy, ... a důležité bylinky jako šafrán, myrha, vavřín, ... Již v 5. století př. n. l. se v Athénách stavěly skleníky. Z východu se do Athén dostala informace o terasách.

V helénistickém období se zakládají zahrady s fontánami, sochařskou výzdobou s peristylem, intimní salonek obložený cypřišovým dřevem a s podlahou z drahých kamenů.

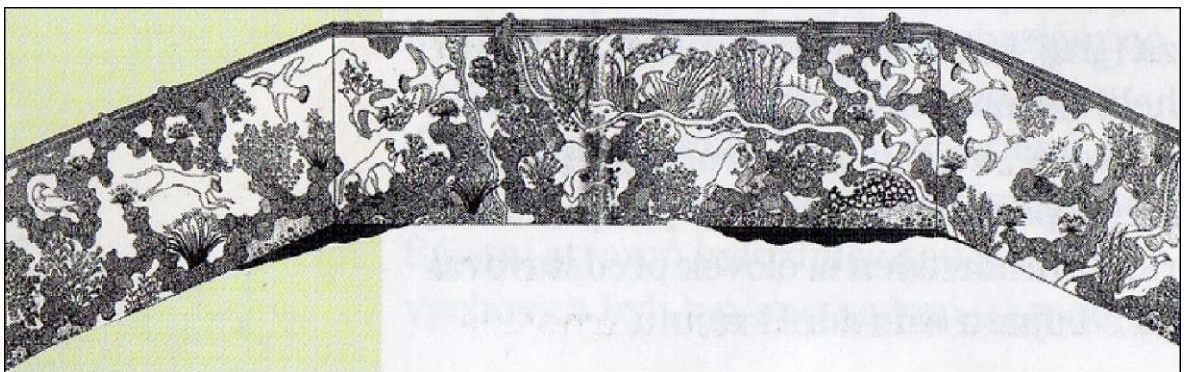
Po řeckých přírodopiscích se zachovala díla: Theofrastův Rostlinopis a Fyziologie rostlin, Dioskoridův herbář, který byl v roce 512 n. l. ilustrován a vznikl tak vzor pro dnešní herbáře.

O řeckých zahradách se dozvídáme z literatury, z maleb v Hagii Triadě, z uspořádání teras v paláci v Knossu a z vázového malířství.

Detail ze zobrazení květin z Domu na Knóssu

Zobrazení květin z Domu na Knóssu

Pracovní list: Labyrint

Legenda o Labyrintu

Připomínáme vám mýtus o Mínoturovi. Co má asi společného se zahradami?

„Podle legendy se Pásifaé, manželce krétského krále Mínóa, narodil netvor s lidským tělem a býčí hlavou, Mínotaurus. Král si nechal od Daidala postavit Labyrint, do kterého pak nevlastního syna uvěznil. Na Athény byla uvalena povinnost odvádět Krétě lidskou oběť - sedm dívek a sedm chlapců pro Mínotaura.

Théseus se vypravil s oběťmi na Krétu, odhodlán zabít netvora. Krétský král ho celkem vlídně přijal, popřál mu štěstí, avšak upozornil ho, že možná Mínotaura zabije, ale sotva se dostane z labyrintu ven.

Théseus se zamiloval do královské dcery Ariadny a ona do něj. Tak se stalo, že v předvečer boje dala Théseovi kouzelný meč a klubko niti, které za sebou bude rozmotávat, a tak najde zpáteční cestu.

Druhý den Théseus vstoupil do labyrintu, odvíjel Ariadninu nit a tmavými vlhkými chodbami se dostal až k Mínoturovi, kterého zabil. Pomocí nitě se dostal v bezpečí ven. Zde mu král poděkoval za zabití netvora a zrušil povinnou každoroční oběť Athén."⁴

Mínotaura zobrazilo mnoho umělců. Byl mezi nimi i Matisse nebo Picasso.

Zahradní architekti věděli, že mohou například ze stálezelených keřů vytvořit labyrint, tajemné místo v romantické zahradě, který připomene pověst o Mínoturovi. Například labyrintárium u zámku v Loučni, Kroměříži aj.

Po přečtení legendy si zkus nakreslit Mínotaura v zahradním labyrintu.

Arwed D. Gorella - Mínotaurus

Zahradní labyrint, USA

⁴ <http://cs.wikipedia.org/wiki/M%C3%ADnotaurus>

Pracovní list: Adonisovy slavnosti

Na jaře se slavil svátek Adónise (mladého milence Afrodité), který směl strávit jen dvě třetiny roku na zemi. Zbytek času byl zavřený v podsvětí. Budovaly se Adonisovy zahrady, ve kterých se zjevoval celý cyklus přírody (růst, uvadání, tvorba semen, pokračování dalšího života). Slavnosti byly dvoudenní. První den se oplakávala Adónisova smrt a druhý den oslavovali jeho vzkříšení. Na jeho počest lidé pěstovali mladé a rychle rostoucí květiny v hliněných nádobách.

Pokus se nakreslit, jak by mohl vypadat přírodní cyklus (růst, uvadání, tvorba semen, pokračování dalšího života) probíhající najednou v Adonisově zahradě. Můžeš kreslit nebo malovat na dlouhý pruh papíru nebo na velký formát.

2. 1. 8 ŘÍMSKÁ ZAHRADA

Byla to formální zahrada, která byla symetricky rozvržena. Projevil se tu velký vliv Řecka. Zahrada byla propojena s domem přízemní místností bez oken. Ta byla vymalována iluzivními stromy, keři a rostlinami. Může být považována za počátek saly terreny. Ve vstupním atriu stávala nádržka na dešťovou vodu. V zadní části domu se pak mohla rozprostřít vlastní zahrada. Mezi prvky, které se v ní objevovaly, patřil peristyl zdobený nástěnnými malbami, podlahy zdobené mozaikami, bazén, vodotrysky, sochy, ... V trávniku ozdobeném květinami a stromy stávala klec s ptáky.

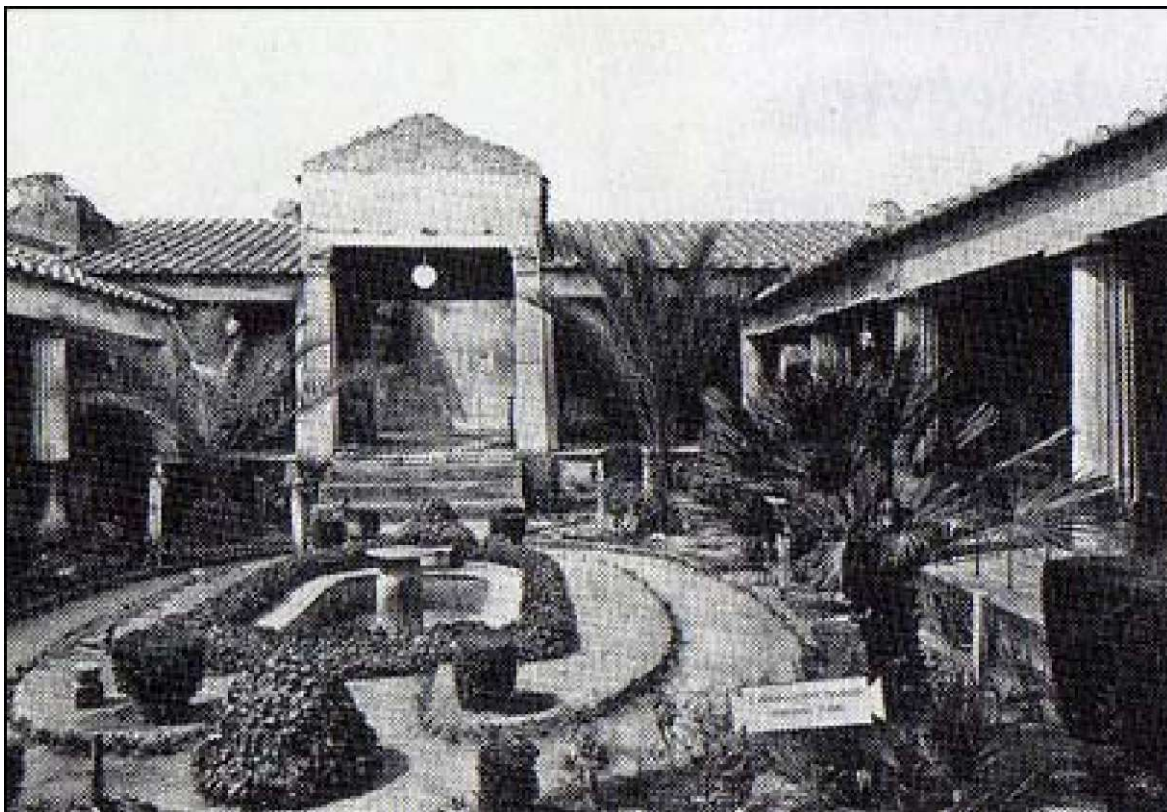
Stejně jako Řekové Římané nepoužívali květiny k výzdobě obydlí. Květiny svázané v girlandách nebo ve věncích nosili jen jako obětní dary bohům. Tyto květiny se pěstovaly ve speciálních zahradnictvích. Ve městech se rychle rozšiřovaly kolonády, parky, veřejné i soukromé zahrady. Ty však vytlačovaly zahrady užitkové. Zásobování měst často zajišťovaly venkovské zemědělské statky.

Dále existovaly zahrady u vil za hradbami města. Zahradní ploše často dominovala klidná voda v mnoha bazénech, nebo voda proudící a tryskající. O vodní systém římské vily se staral vodohospodář. Práce zahradníka byla velmi ceněna. Objevily se i vodní plochy oválného tvaru. Poprvé se také objevilo tvarování stromů (ars topiaria).

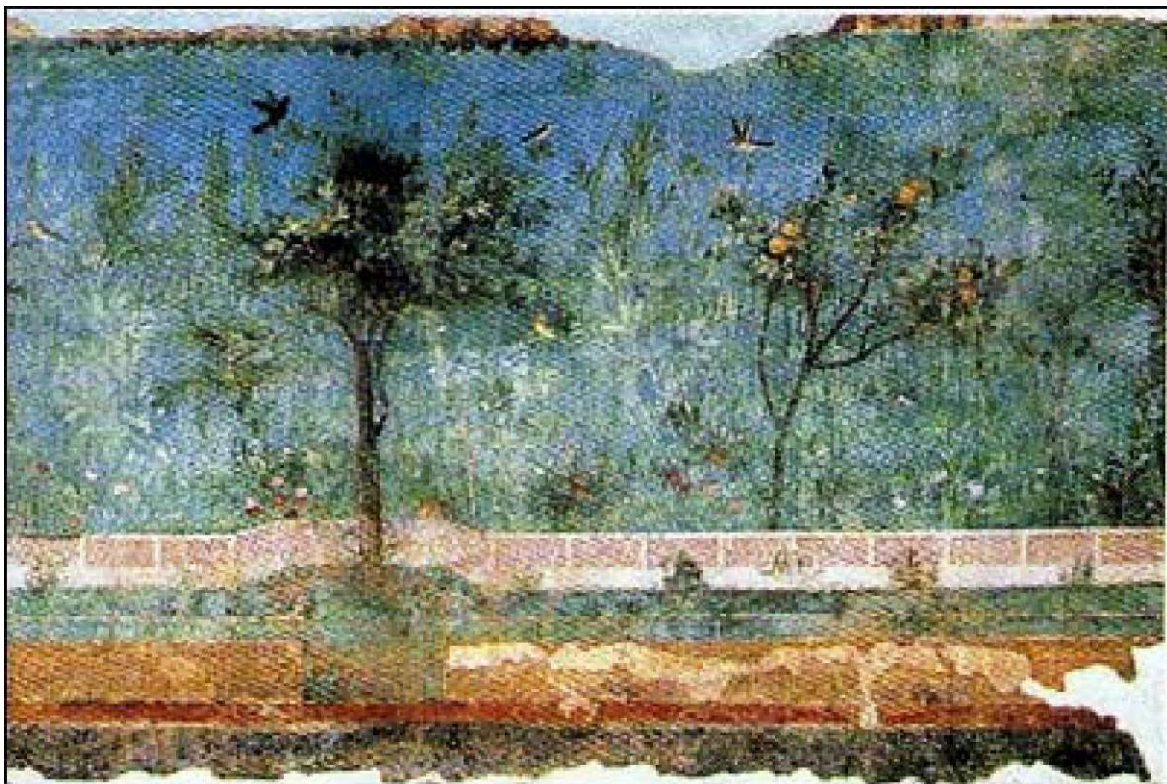
V Římě byly zahrady císařské a zahrady bohatých. U nich se nacházela samostatná část nazývaná paradisus. Byla udržovaná jako divoký park s volně pobíhající zvěří. Sloužila jako lovcí obora.

Mezi zajímavé římské zahrady patří: proslulé zahrady na Monte Pincio v Římě, které založil římský konzul Lucullus (70 př. Kr.), zahrady kolem domu císařovny Livie na Palatinu, zahrady Maecetanovy a Sallustinovy, okrsek Hadrianovy vily v Tiburu. Informace o zahradách se dochovaly v dobové literatuře, ve vykopávkách v Herkulaneu, v Pompejích a ve Stabiích.

Peristyl, Pompeje, Itálie

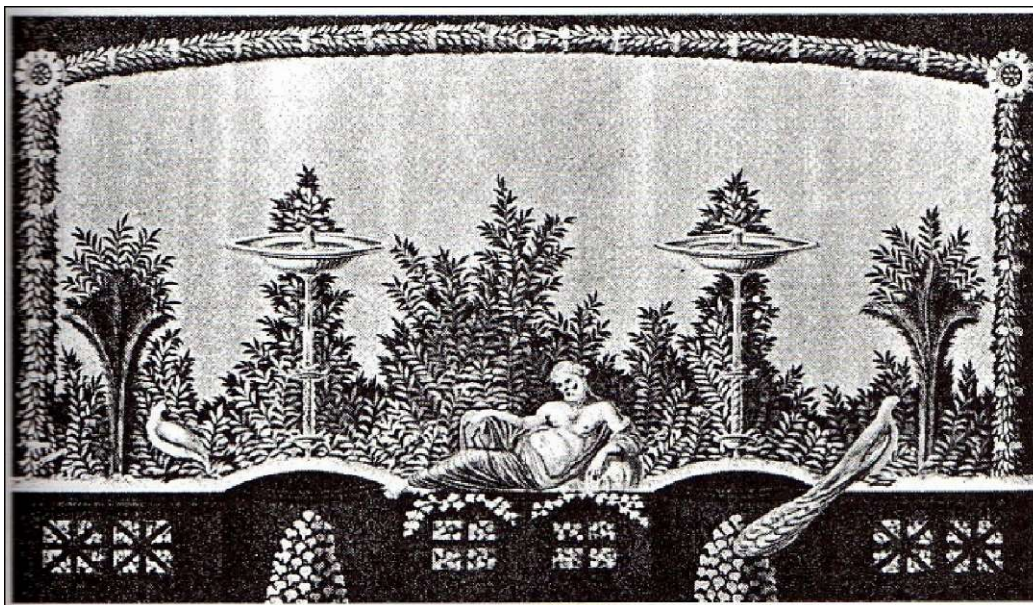
Vyobrazení zahrady ve Vile Livie, Prima Porta (nedaleko Říma), Itálie

Pracovní list: Ze zahrady do zahrady

Často se v římských domech nacházela v přízemí místnost bez oken. Její zdi byly vymalovány zahradními a přírodními motivy. Umělci zde malovali stromy, keře a rostliny, které si často jen představovali ve své mysli. Někdy se zase snažili, aby flóra jen zdánlivě vzbuzovala pocit skutečnosti.

Příklady můžeš vidět na těchto obrazech.

Obraz zahrady z lázní v Pompejích

Pokud ti nevyberou dospělí stěnu, kterou bys mohl temperami nebo suchými pastely pomalovat, potáhni si papírem alespoň dveře ve svém pokoji či na chalupě a zahradu si vytvoř postupně sám ať již malbou nebo koláží.

Pokud by tě lákaly další možnosti, nepamenej, že zdobené nebyly jen stěny takových „přírodních místností“. Výzdoba se nacházela i na podlaze (třeba v podobě mozaiek). Což zkusit do hliněné zahradní cestičky poskládat rostlinný motiv z plochých kamínků?

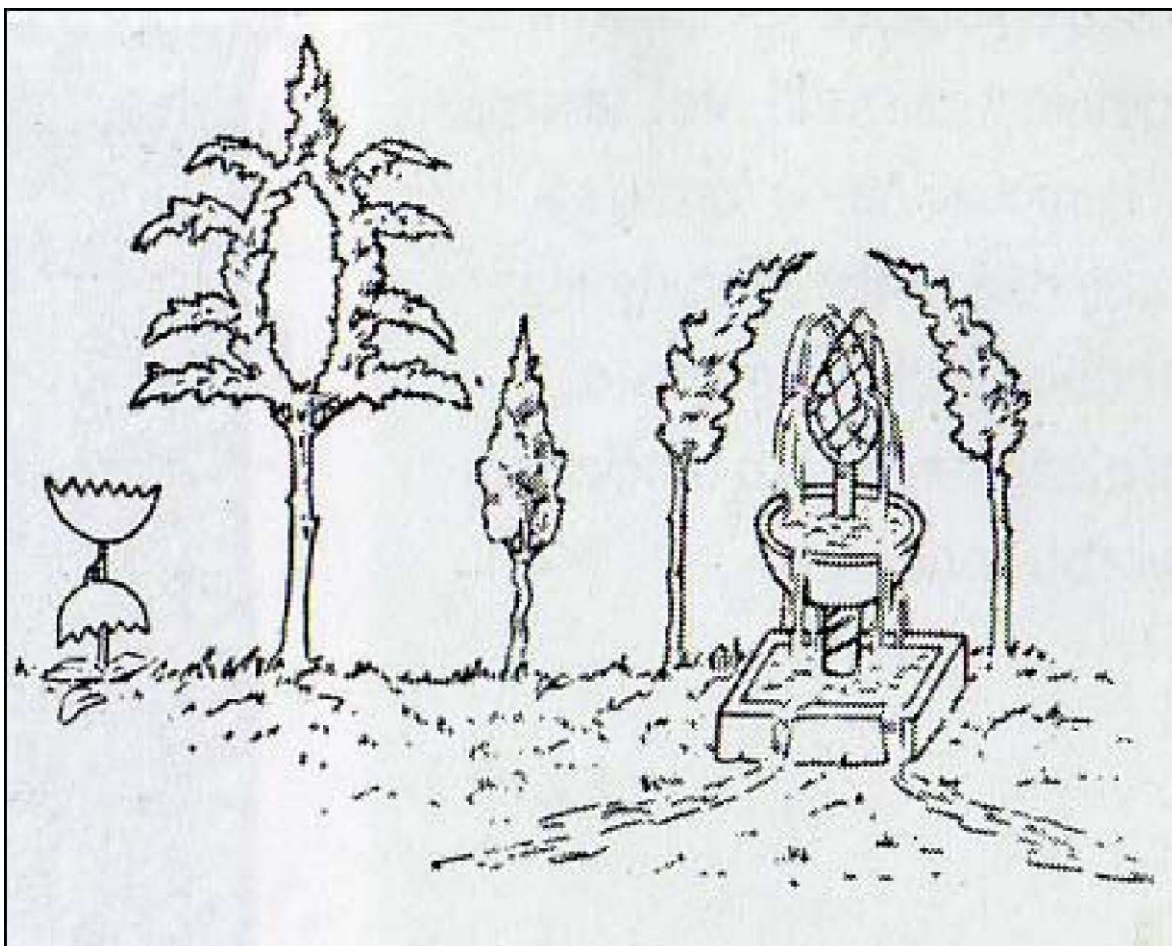
Nástěnná malba v letní jídelně, Pompeje

2. 1. 9 BYZANTSKÁ ZAHRADA

Navazuje na formální typ římské zahrady. Významné byly zahrady v císařském paláci v Byzantionu (hlavní město Byzantské říše) i zahrady ve veřejných budovách. V zahradě byla sportovní plocha, na níž se hrálo koňské pólo, kašny z mnohobarevných mramorů, které byly zdobeny zvířecími motivy (ptactvo, kterému tekla ze zobáků voda), vodotrysky, vodní hříčky a nechyběly ani pozlacené stromy se zlatým ptactvem, které imitovalo ptačí zpěv. Ornamentálnost zahradní výzdoby se promítla ve vzorech na kobercích.

Řím také inspiroval byzantské umělce k tvorbě střešních a terasových zahrad, ze kterých byl nádherný výhled do kraje.

Informace o zahradách nám poskytla dobová literatura a dobové miniatury.

Byzantská miniatura z 12. století

Pracovní list: Zpívající strojky v byzantské zahradě

V byzantských zahradách se kromě kašen zdobených zvířecími motivy nacházely i pozlacené stromy se zlatým ptactvem, které imitovalo ptačí zpěv. Barevná tepaná mříž nad studnou stojí na nádvoří v Jindřichově Hradci nebo na malém náměstí v Praze. Zpívající fontánu u letohrádku královny Anny - Belvederu jistě znáte.

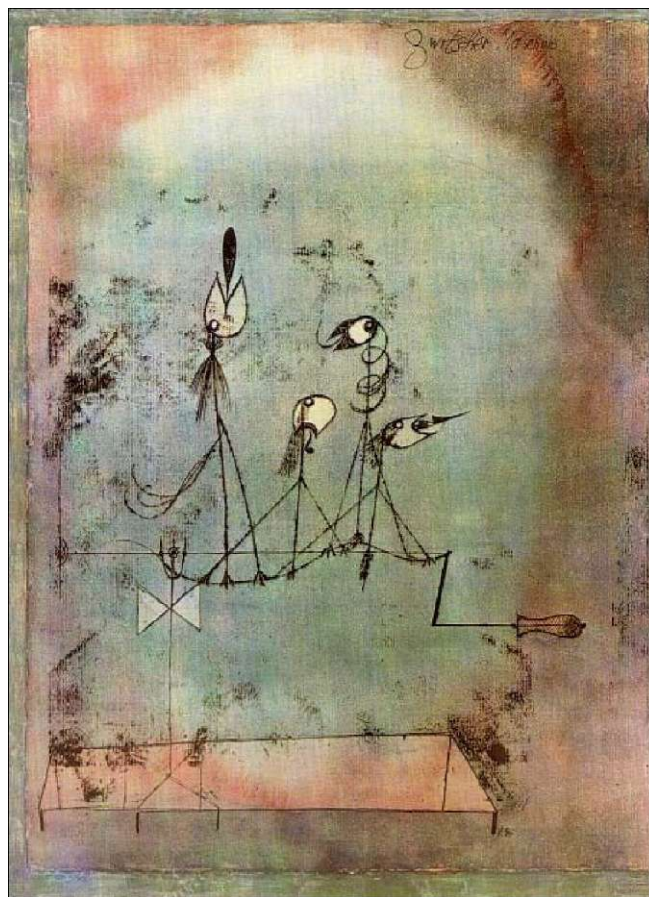
Studna na Malém náměstí, Praha

Foto: autorka

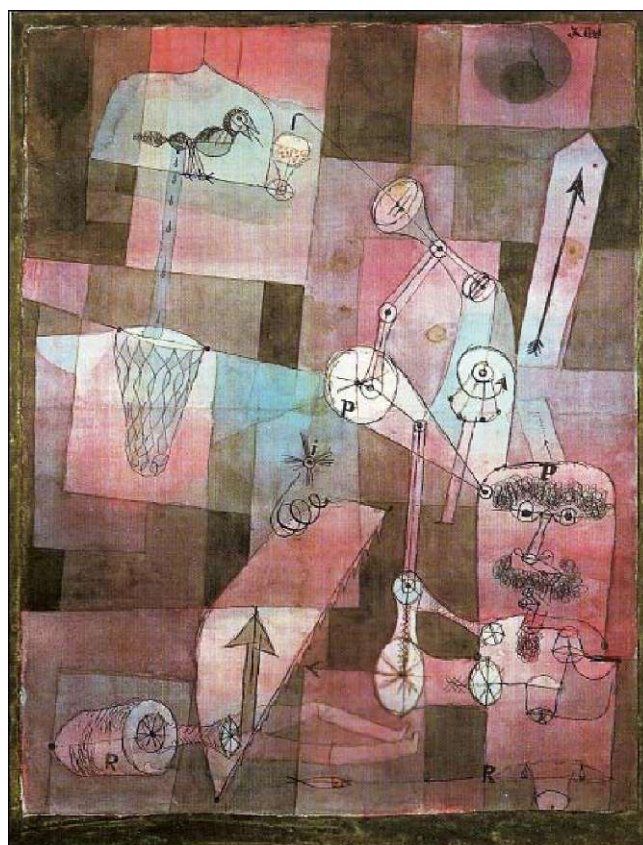
O mnoho let později měl stejný nápad i Paul Klee. Vytvořil obraz Zpívající stroj.

Na větvi připevněné ke kličce sedí čtyři ptáci. Sedí nad nějakou propastí? Nebo právě vyskočili z hrací skříňky? Nebo sedí na notové osnově a zpívají nám neznámou píseň? Odpověď je na tobě. Podobné otázky vzbuzuje i další ukázka.

Zkus si vymyslet a vytvořit model nějakého zajímavého objektu, který by se hodil do zahrady. Využij drátu, korálků, špejlí, tvrdšího alobalu z tácků.

Zpívající stroj

Analýza různých zvráceností

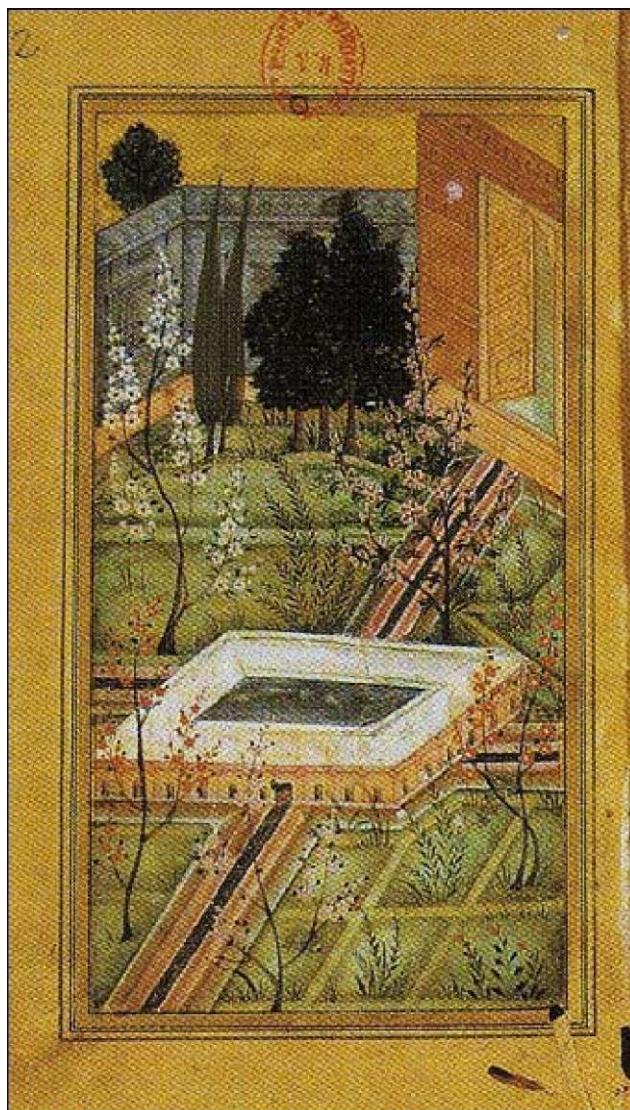
2. 1. 10 ISLÁMSKÁ ZAHRADA

Islámská zahrada vycházela z jejích víry, ve které se tvrdí, že nebe nebo ráj jsou zahradou.

Typické pro perské a syrské zahrady byly pavilony s terasou, někdy i dvoupatrové. Oblíbené byly rybníčky a kult růží. Lidé zde žijící měli potřebu udržet krásu zahrad i přes zimní měsíce. To vedlo k výrobě zahradních koberců, které pokrývaly podlahy i stěny interiérů.

Islámský ráj symbolizovaly čtyři řeky (mléko, voda, med a víno). Zahrady s tekoucí vodou byly pro věřící zastoupením ráje na zemi. Zahrady byly zajímavě zavlažovány z tzv. qanatských studní (systém studní a kanálů ústících do velké nádrže uprostřed zahrady).

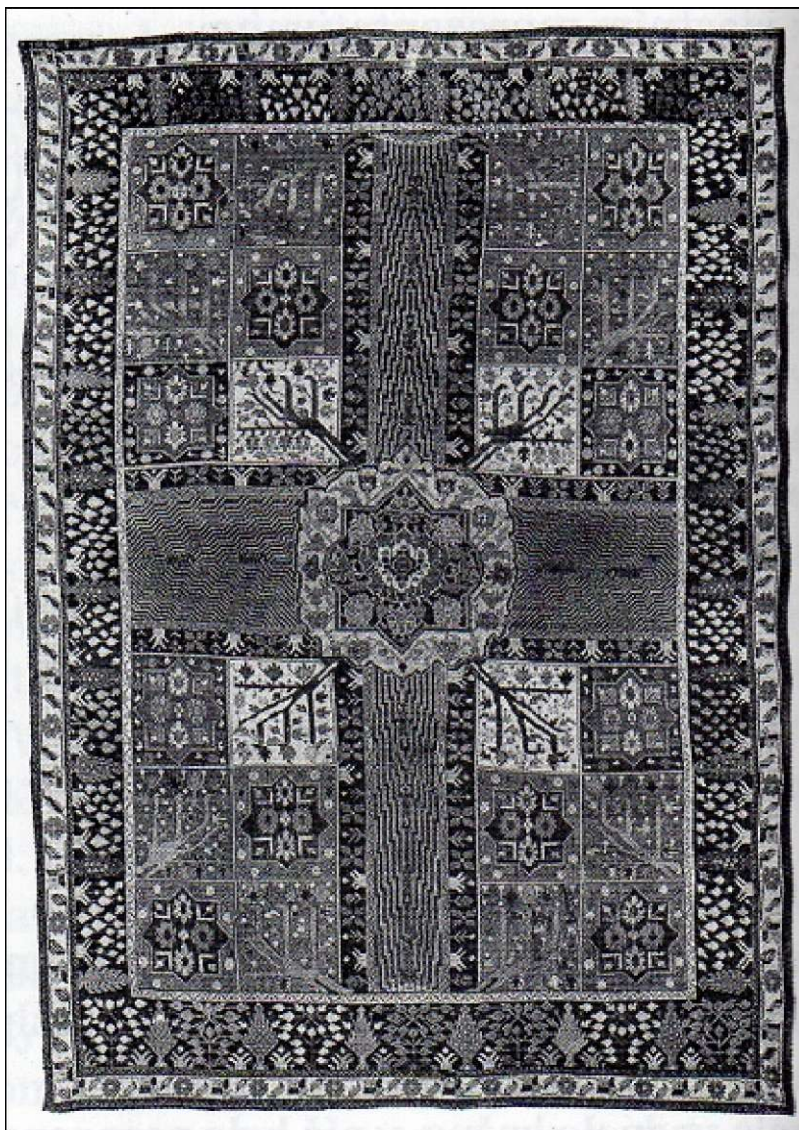
Voda byla životodárná a vzácná. Koryta, kterými tekla, se různě zdobila stejně jako záchytné nádrže.

Ilustrace ze 17. století z *Knihy extáze*

Pracovní list: Utkané rajské zahrady

Pro islámské zahrady byly velmi důležité čtyři řeky, které se spojovaly v jednom místě. Tímto způsobem byla budována i většina jejich zahrad. Aby si i v zimě mohli lidé užívat zahradu, přenesli si ji do interiérů. A to v podobě zahradních koberců. Zde můžeš jeden vidět.

Koberec se schematizovanou formou sasánovské rajské zahrady

Pozorně si koberec prohlédni a navrhni si svůj vlastní zahradní koberec.

Najdi na něm čtyři řeky, které byly charakteristické pro islámskou představu ráje.

Najdi v různých publikacích nebo na internetu zobrazení rajské zahrady. Porovnej všechny, které jsi našel. Jen ty se čtyřmi řekami patří islámu.

2. 1. 11 MAURSKA ZAHRADA

Byla opět zahradou formálního typu. Zahradě dominovala velká vodní plocha. Protože Mauři kočovali, měli možnost navštívit velké množství zahrad a způsoby tvorby si i osvojit. V maurských zahradách se projevil vliv byzantský, perský a syrský, helénistický a římský. Například akvadukty využili kalifové pro zvelebování nového území a k rozkvětu zahrad.

Maurové kladli důraz na střední osu. Byla často zdůrazněna vodním kanálkem, nad nímž vytvářely klenbu vodotrysky. Nebo zdůrazňovali střed plochy například dominantní kašnou, která byla často několikapatrová. Voda stékala v kaskádách a vodních schodech, ale vytvářela i velké klidné plochy. Oblíbená byla terasa s vyhlídkou na zahrady. V zahradě jsme mohli najít: vonné aromatické keře, myrtové stěny, popínavou zeleň, ušlechtilé jabloně, mandloně, pomerančovničky, ... V zahradách se procházeli pávi a poletovalo zpěvné ptactvo. Charakteristickým prvkem bylo loubí, glorieta (tzv. malý ráj). Vzniklo z perského pavilonu a bývalo sevřeno do kruhu vysázenými cypřiši, které vytvářely klenbu.

O kráse maurských zahrad vyprávěl i cestovatel Marco Polo. Zachovalé maurské zahrady najdeme například ve Španělsku - Alhambra, Cordóba, Granada.

2. 1. 12 STŘEDOVĚKÁ ZAHRADA

Středověká zahrada byla formálního typu. Hradní zahrady nebyly zpočátku moc velké. Obsahovaly hlavně léčivé rostliny, zeleninu a byliny vhodné pro hradní nebo klášterní kuchyni. Záhony byly pravoúhle uspořádány kolem studny nebo kašny. Pro odpočinek sloužily drnové lavičky, které před sluncem chránilo loubí porostlé popínavými rostlinami. Později se zahrada rozšířila do hradního příkopu, kde vznikla nová část - hřiště (plaisance). Postupem času v zahradě přibývalo ozdobných stinných stromů. Později byla zahrada oplocena a rozdělena plůtky na jednotlivé oddíly (herbarium - léčivé byliny, pomerium - ovocné stromy, gardinum - rostliny pro kuchyni, viridarium - okrasná zahrada).

V pozdním středověku se velmi často objevovaly stříhané stěny a bludiště. Bludiště připomněla antický mýtus o Theseovi a Mínotaurovi.

Rajská zahrada byla ve středověku uzavřena a utajena v rajském dvoře každého kláštera.

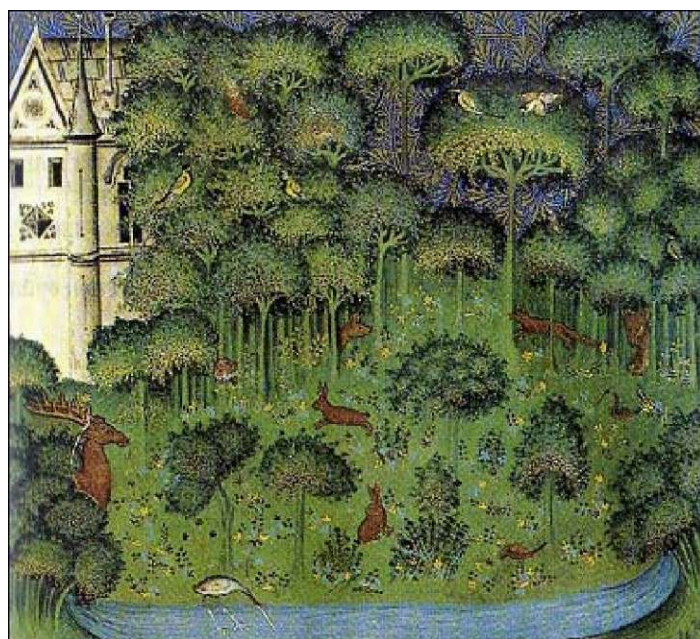
O vzhledu zahrad vypovídají iluminované rukopisy a popisy v dobové literatuře.

Okrasné zahrady byly luxusem i pro bohaté, proto vznikaly až v době politické a hospodářské jistoty. První zahradou založenou vědomě jen pro okrasu byla zahrada v Cáchách, v sídle Karla Velikého. V okrasných zahradách byly květiny, trávník a v něm zasázené stromy, které poskytovaly stín. Důležitým prvkem byla i kašna ve středu zahrady, která sloužila k zalévání rostlin i ke svlažení těla. Také symbolizovala pramen mládí, který zaručoval věčnou mladost.

S přibýváním obyvatel ve městech a rozšiřováním měst byly zahrady přesunuty před brány města. Ve městě zůstaly jen malé lékařské zahrady. Bohaté městské zahrady vznikaly až v renesanci.

Motiv zahrady se začal objevovat ve středověkém malířství a literatuře jako světský i křesťanský symbol. Zahrady jsou nedokonalým zobrazením nadpozemského ráje. Do zahrady se měli odebrat blahoslavení v den posledního soudu. Zahrada na zemi se stala prostředím pro lásku, radost a neřesti.

Tajuplná zahrada, knižní malba

Pracovní list: V bludišti

V pozdním středověku se v zahradách začala objevovat bludiště. Stříhané, zakřivené a různě tvarované stěny bludiště mátlly své návštěvníky a často je ve svých prostorách nechaly dlouho bloudit, než jim odhalily cestu ven.

I ty máš možnost v dnešní době navštívit různé druhy bludišť. Přírodní bludiště se nacházejí například v labyrintáriu u zámku v Loučni nebo v Kroměříži.

(<http://www.zamekloucen.cz/labyrint.htm>)

Jiný druh, například bludiště ze zrcadel, můžeš navštívit v zrcadlovém bludišti pod Petřínskou rozhlednou v Praze. Bludiště byly jako veselé hlavolamy součástí mnohých zahrad.

Navrhni si vlastní bludiště. Model si můžeš vytvořit například z modelíny, z ohýbaných či stáčených papírových pruhů postavených na hranu.

2. 1. 13 RENESANČNÍ ZAHRADA

Renesanční zahrady lpěly na pravidelnosti, osovosti a vyváženosti. Byly to zahrady formální.

Teoretik renesančního umění Leone Battista Alberti vypracoval první pravidla pro zahrady podle antického vzoru. Odráží se v nich studium matematiky a perspektivy. V 15. století byla centrem zahradního umění Florencie a Medicejské zahrady.

Leone Battista Alberti také vyslovil myšlenku, že zahrada je pokračováním domu. Dům se zahradou spojovaly sloupové galerie, které vedly do sala terreny (místnost v přízemí paláce, která je většinou otevřena přímo do zahrady). Cesty v zahradě byly pravoúhlé a lemované ploty a stěnami ze stálezelených přírodnin. Prostory mezi cestami byly zdobeny geometrickými vzory. Zelené pozadí často tvořily majoránka, yzop, máta, levandule a další vonné byliny. Barevný prvek pak tvořily lilie, růže, iris, karafiáty, ale i hyacinty, pryskyřník a tulipány. U domu byl plochý květinový parter, který vypadal jako barevný koberec. Řada rostlin se dovážela z cizích zemí (za sto let se do Evropy dostalo tolik nových rostlin jako za předešlých 2000 let). Součástí zahrady byla i štěpnice ovocných stromů s třešněmi, višněmi, broskvoněmi, slivoněmi, mišpulemi, švestkami, mandloněmi a kdoulí.

Zahradní styl italských zahrad vrcholné renesance byl ovlivněn především římskými zahradami. Základem zahrad byly terasy, které byly spojovány schodišti a rampami. Příkladem byl belvédér papeže Julia II.

V pozdním středověku se začaly vytvářet verdury (interiérové tapisérie rostlinného charakteru). Začaly vznikat tzv. zelené světnice.

Část zahrady tvořil bosket (hustě vysázený lesík stromů poskytujících stín). Častým prvkem bylo loubí porostlé břečťanem a vinnou révou. Zahradu ozdobovaly přenosné nádoby s květinami, které se na zimu dávaly do skleníku. Atmosféru zahrady dotvářely vodní plochy, sochy, grotta (umělá jeskyně) - s ní souvisely i jeskyně nymf (pojednání O jeskyni nymf v Odysseii od Porfyria). Grotty bývaly obložené materiály přírodními (pemzou, šneky, mušlemi) i umělými (keramika, zrcadla, barevné taveniny). Symbolizovaly divokou přírodu. Promyšlené stroje využívaly zkušenosti antické hydrauliky a pneumatiky, která se započala vyvíjet už ve 3. století př. n. l. u mechanika Herona z Alexandrie.

V pozdějších renesančních zahradách přibýly míčovny, protože lidé začali toužit po kráse a zdatnosti těla.

V renesanci také vznikaly soukromé zahrady pro potřebu klidného a intimního místa. Často se místo schovávalo v růžovém loubí se sedátkem a stolkem, který byl vykládaný mozaikou z leštěných barevných mramorů nebo polodrahokamů.

Mezi nejkrásnější renesanční zahrady patřila zahrada medicéjské vily v Careggi u Florencie, papežská zahrada u Belvedere v Římě, zahrada u vily papeže Julia v Římě, zahrady vily Lante u Bagnaia.

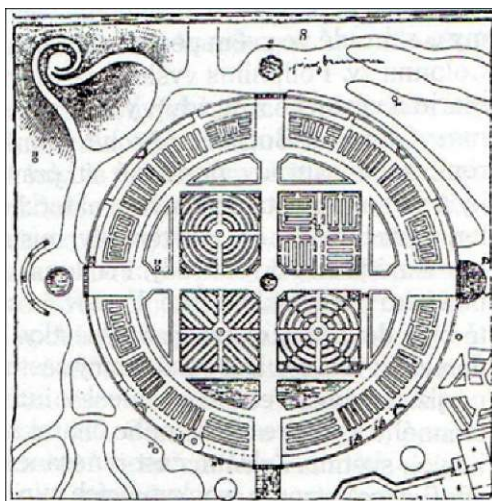
Severně od Alp se stala velmi důležitou Škola ve Fontainebleau ve Francii, ve které kromě výtvarných umělců tvořili i zahradní umělci. Pod rukama italských zahradních umělců vznikly zahrady u zámku Amboise na Loiře i zahrady zámku Blois. Významné byly i zahrady zámku Villandry, ve kterých byly barevné a složité vzory vytvořeny z bylinkových a zeleninových záhonů (užitkové a okrasné zahrady byly ještě propojené). Zahrady byly na počátku 20. století zrekonstruovány podle písemných dobových záznamů.

V Anglii měli zahrady menší a skromnější. Zajímavým prvkem byly vyhlídkové kopce, které se stavěly z cihel a zasypávaly se zeminou. Duté vnitřky kopců byly využívány jako lednice. Zajímavým prvkem byly i tzv. uzlové záhony, kde se proplétaly nízké pásy živých plotů, které vypadaly jako ornamenty. Oblíbeným prvkem byl labyrint, na který se pohlíželo jako na symbol a zrcadlo ctnosti (cesta očištění) i jako na místo hravých kratochvílí (labyrint lásky).

V zahradním renesančním umění hraje nemalou roli i Nizozemí. Pro tuto zemi byl důležitý námořní obchod, díky kterému se do země dostávalo velké množství cizokrajných rostlin. Známá byla botanická zahrada v Leydenu, kterou vedl botanik Carolus Clusius. Z této zahrady se do celé Evropy rozvážely kakosty, muškáty, ale především cibulovité rostliny jako narcisy, hyacinty, krokusy, irisy a slavné tulipány.

V renesanci vznikají první botanické zahrady. První byla založena roku 1317 v Salermu. Další vznikají na popud Lucy Ghiniho (lékař a přírodovědec) až v 16. století. Tento trend se začal rychle šířit celou Evropou. Nejzachovalejší renesanční botanickou zahradou a podle mnohých i nejkrásnější je botanická zahrada v Padově. Botanické zahrady byly určeny ke studijním účelům - ke klasifikaci a výzkumu rostlin. Botanické zahrady a zahrady chtěly být zrcadlem přírody a vesmíru.

Půdorys staré části botanické zahrady v Padově

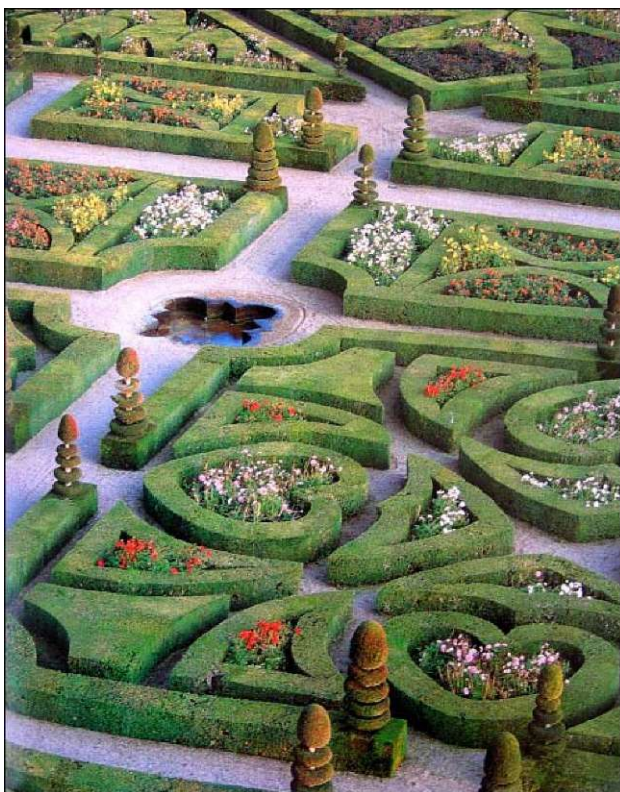

Zahrady zámku Villandry, Francie

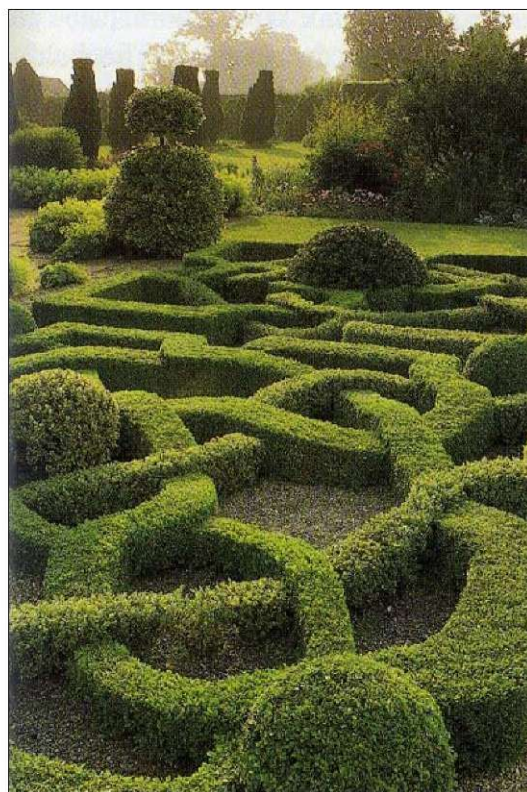

Pracovní list: Návštěva renesanční zahrady

Renesanční zahrady byly formálního typu. To znamená, že jsou pravidelné a vytváří geometrické obrazce. Tento druh zahrad působil vždy vyváženě, dekorativně honosně a slavnostně. Na fotografiích si prohlédni, jaké různé plastické dekory - ornamentální vzory uměli zahradníci vytvořit a udržovat.

Zahrady zámku Villandry, Francie

Barnsley House, Anglie

Navrhni si řadu ornamentů jako od francouzského zahradního architekta. Usnadni si to tím, že si je zrcadlově vkreslíš do čtyř dílů čtverce (přeloženého podle středních příček nebo úhlopříček).

Pracovní list: Odrůdy okrasných květín

Aby v zahradách vynikly geometrické obrazce, bylo nutné vnitřní prostory vzoru nějak barevně vyplnit. O barvy se postaraly lilie, růže, iris, karafiáty, ale i hyacinty, pryskyřník a tulipány. Tulipány se během renesance staly velmi žádaným zbožím. Nejžádanější a nejdražší byly tulipány s proužkovanými okvětními lístky. Aby si návštěvníci zahrad mohli tulipány pozorně a zblízka prohlédnout, byly vysázeny do úzkých geometricky členěných záhonů. Vynálezcem této formy byl Jan Vredeman de Vries, který napsal mnoho děl sloužících i jako předlohy pro zahrady.

Vžij se do role šlechtitele, prohlédni si odrůdy tulipánů na internetu (lze i v Průhoncích nebo v botanických zahradách v Praze). Pak si vymysli a nakresli nebo namaluj svůj nově vyšlechtěný tulipán (růži, narcis, jiřinu).

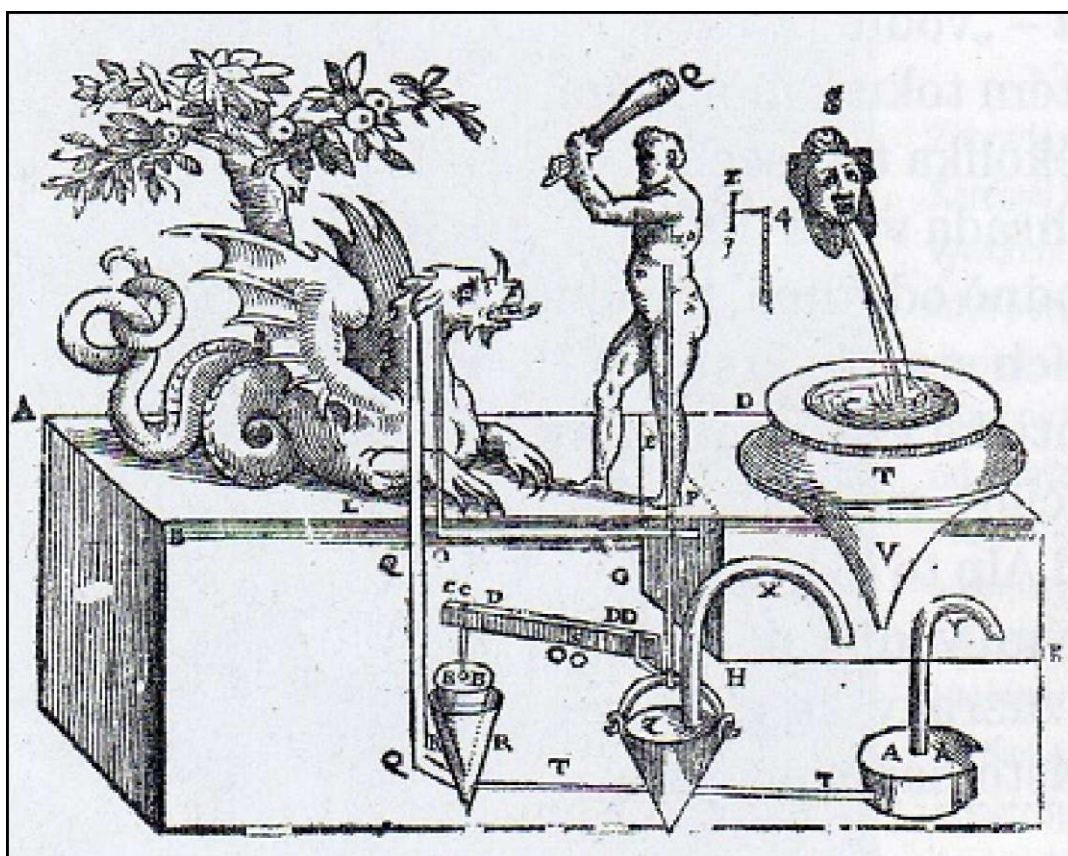

www.bydleniprokazdeho.cz/clanek.php?id_clanky=1006, www.kvetiny.net/kvetiny-net/tulipany_g25.html
<http://fotoalbum.tiscali.cz/dana.starmanova/tulipany/slideshow/>,
<http://picasaweb.google.cOm/lopnavj/ZahradaMojeLSka/photo#5127986688135745362>

Pracovní list: Fontány a vodotrysky

V renesanční zahradě nesměla chybět voda. Vždy se tam nacházela nějaká kašna, fontána, kaskáda, vodotrysk, bazén nebo vodní hříčka. Úkolem vodních hříček bylo pobavit nebo trochu postrašit návštěvníky zahrady (řada postav a neznámých zvířat se pohybovala, občas zahřměl hrom,...). O pohyby a zvukové projevy postav a neznámých zvířat se postaraly promyšlené stroje. Prohlédni si zajímavý návrh vodního automatu od G. B. Aleottiho, který zobrazuje příběh, jak Herkules zabíjí obludu, která střeží jablka Hesperidek

Vymysli a nakresli mechanismus fontány a fontánu, kašnu i s vodou, která by mohla být v zahradě pro pobavení nebo vystrašení návštěvníků.

Víš, kde je v Praze známá kašna Tereзка (Vltava), Ledererova kašna? Kde najdeš zpívající fontánu?

2. 1. 14 MANÝRISTICKÁ ZAHRADA (pozdní subjektivistické stádium renesance)

Navazuje na formální zahrady renesance (konec 16. století a počátek 17. století). Manýrismus usiloval o vytvoření pozemského ráje. Manýristické znaky v sobě nesou například zahrada Boboli u medicejského paláce, Pitti ve Florencii a zahrada vily d'Este v Tivoli.

Typické bylo terasové řešení ve svahu. Jednotlivé terasy propojovala schodiště, cesty i rampy. Velkou část zahrady okupovala voda v podobě kaskád, vodních schodů, vodotrysků, kašen, ale i rybníků a bazénů. Zajímavým prvkem bylo vodní divadlo, kde si s vodou zahrávaly složité mechanismy a daly možnost vzniknout například vodním varhanám.

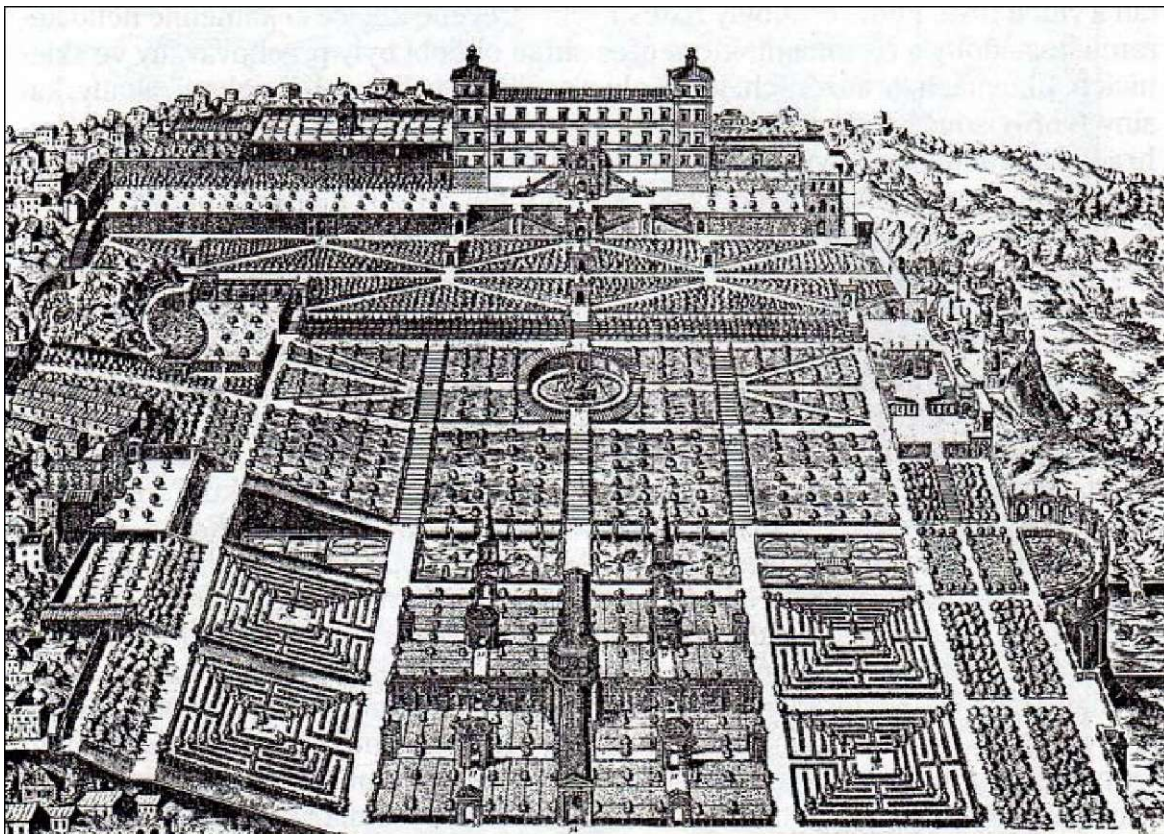
V zahradách se také nacházely: rondel, zídky, plůtky z tvarované zeleně, sochy v nikách zdí, sochařská výzdoba, ... Praktickým teoretikem manýristické zahrady se stal Jan Vredeman de Vries.

Zahradní umění v době Rudolfa II. bylo velmi barvité a zanechalo po sobě velké množství materiálu.

Zcela ojedinělým typem tohoto období je alegorická zahrada u italského Bomarzu. Kombinuje zahradní myšlenku, bizarní přírodní terén a Svatý les, který byl plný architektury, soch, váz, cest a pěšin. Ční ve vývoji zahradního umění jako uzlový bod.

Pekelná tlama (grotta) v Bomarzu, Itálie

Zahrada vily d'Este, rytina

2. 1. 15 BAROKNÍ ZAHRAHA

Je to zahrada formálního typu. Jako v jiných obdobích i v baroku ovlivňuje tvorbu zahrad umění. Hlavním úkolem zahradního architekta je vytvořit nekonečný a neomezený prostor. Důležitou roli hraje použití kontrastů v detailech, středová osa a geometričnost. Významným zahradním architektem baroka byl André Le Notre (1613 - 1700), který navrhl zahradu ve Versailles pro Ludvíka XIV. Barokní zahrady oplývají velkým množstvím klidných vodních ploch, ve kterých se může zrcadlit celé okolí. Nechyběly ani boskety - zelené prostory, které byly vyhraněny intimnějším zábavám (v Německu nazývány lesík rozkoší). Tyto prostory byly bohatě vybaveny grottami, sochami, houpačkami a kolotoči, vodními divadly, labyrinty,... Barokní zahrada se tu prezentovala jako komplexní umělecké dílo, které působilo na všechny smysly.

Ornamenty v blízkosti budov nebyly tvořeny z květin, ale využívalo se neživého materiálu, zejména písků, drcené křídý, cihlové drti, uhelného prachu i rezavých železných pilin. Cesty lemovalo tvarované stromoví, od kterého na konci 18. století upouštělo.

Zahrada pomocí dlouhých alejí přecházela ve volnou krajinu. Při tvorbě zahrady byly využity dostupné poznatky z optiky a objevy, které byly učiněny v hydraulice. Tvář

zahrady byla dotvářena střídáním velkých a malých ploch, dekorativními vázami, divadly, ostrovy, konírnami, belvedery a umělými vodopády. Mezi barokní památky patří zahrada v Marimontu.

Protože byl versailleský dvůr považován za hlavní autoritu, co se vkusu týče, a zahrada se stala důležitým dějištěm dvorského života, rozšířila se francouzská barokní zahrada po celé Evropě poměrně rychle.

Ve Vídni předložil návrh Johann B. Fischer z Erlachu obrovské návrhy zámku v Schonbrunnu, který měl být větší než Versailles. Nakonec byl realizován skromnější plán.

I do Ruska pronikl styl barokních francouzských zahrad. Petr Veliký nechal postavit překrásné zahrady u Petrohradu. Byly vybaveny vodními hříčkami a pozlacenými sochami.

Zahradu raného baroka u nás reprezentuje Valdštejnská zahrada. Je to pravděpodobně první palácová zahrada v Praze, která navazuje na palác. V zahradě se nachází sala terrena s náměty z trojské války, umělá krápníková jeskyně, drátěná voliéra určená pro chov exotického ptactva, soubor soch znázorňujících postavy z řecké mytologie i fontána. Část zahrady zabírá umělý rybník s ostrůvkem, který sloužil k projíždkám na loďce.

Pro dobu rokoka je typické rozčlenění zahrad na malé, ale rozmanité části. Tím mohly vzniknout intimní prostory rokokové zahrady. Prostory zahrady byly dotvářeny bohatou a hravou sochařskou výzdobou. Nebylo neobvyklé v zahradách potkat veselé bohy se špičatými nosy, různé masky, tanečníky a hudebníky.

Geometrické zahrady, které byly ještě v druhé polovině 18. století zakládány, jsou už jednodušší a skromnější. Od druhé poloviny 18. století se začíná projevovat vliv anglického krajinářského parku.

Valdštejnská zahrada, Praha

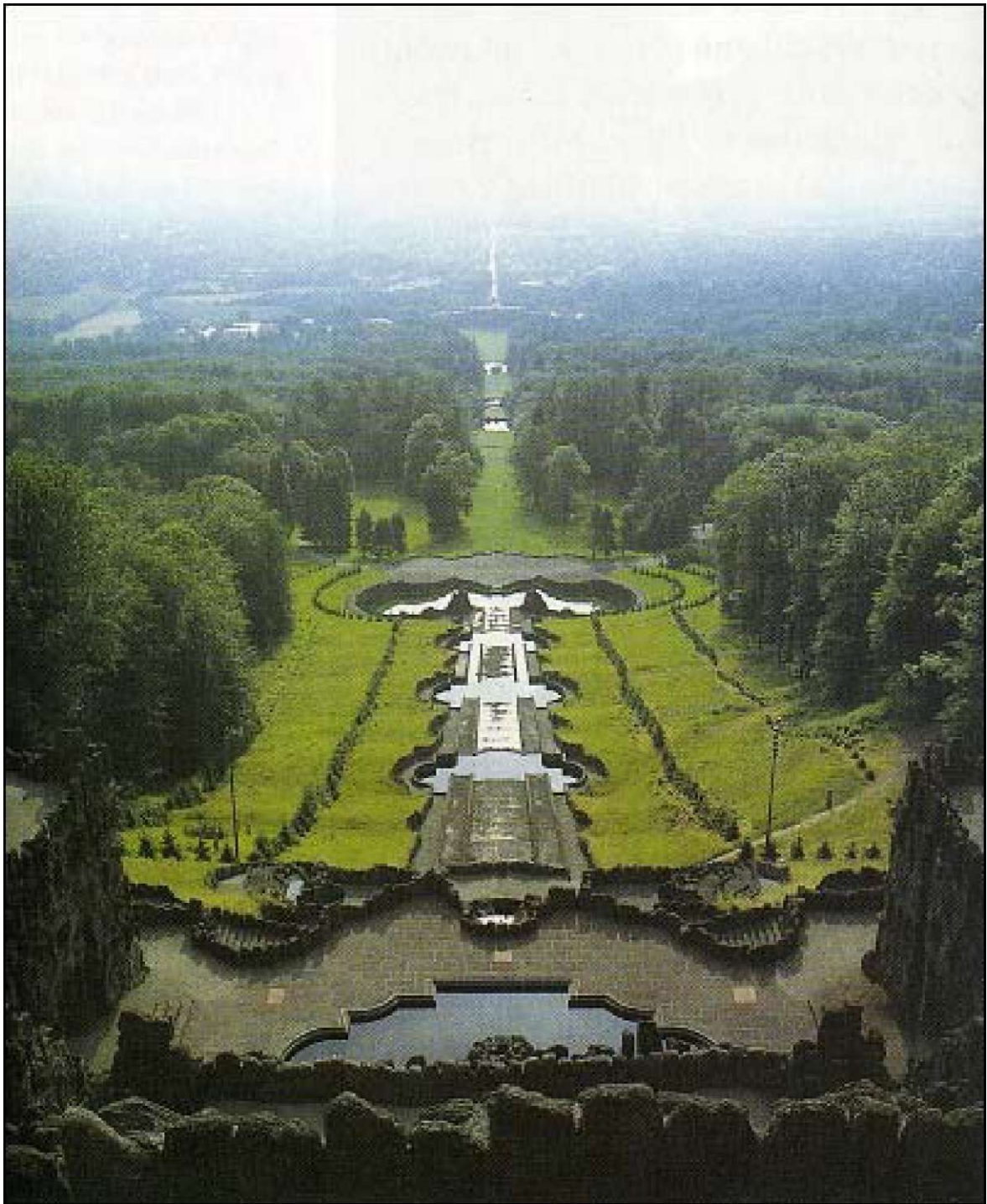
Foto: autorka

Valdštejnská zahrada, Praha

Foto: autorka

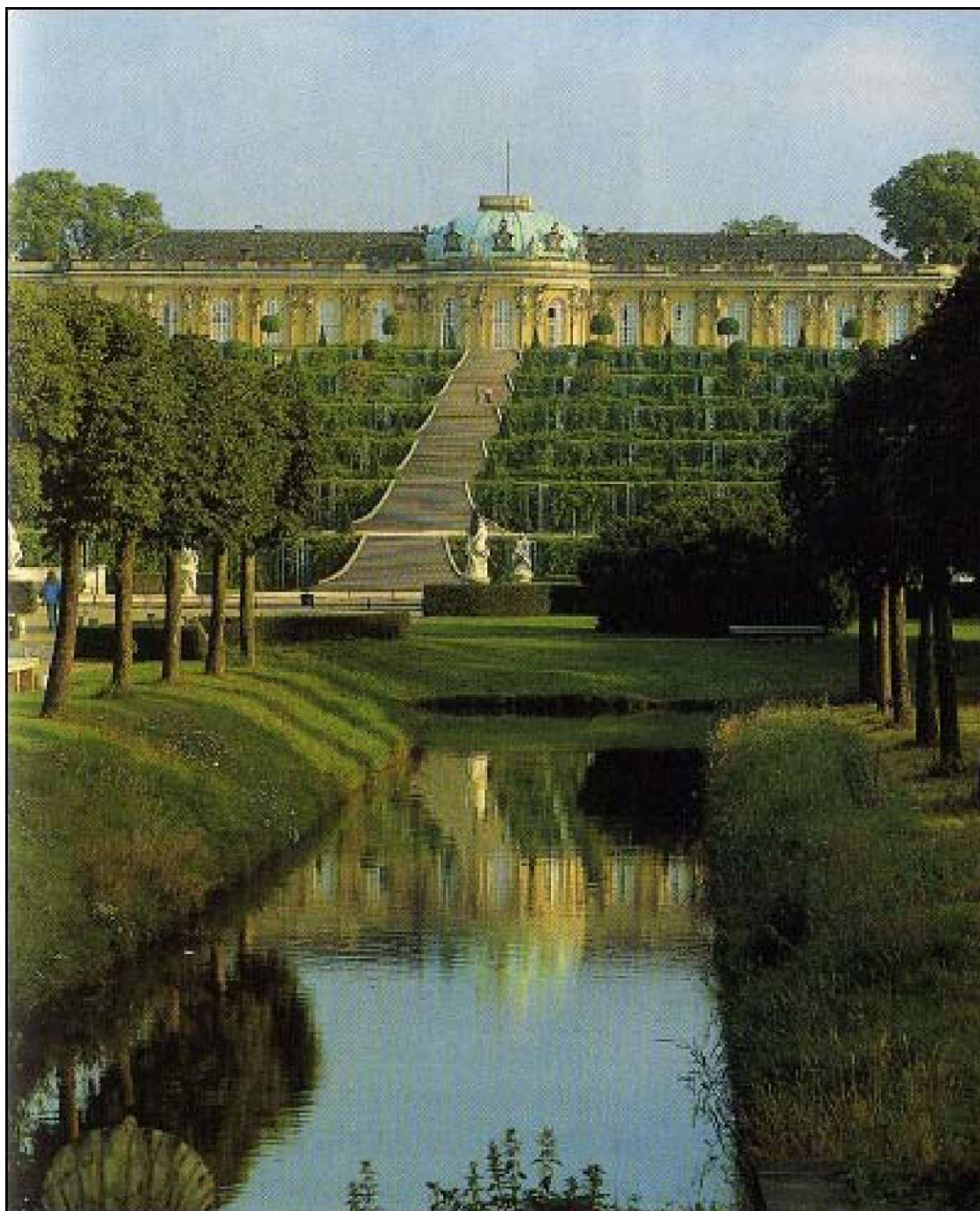

Zahrada zámku Wilhelmshöhe, Kassel, Německo

Pracovní list: Baroko

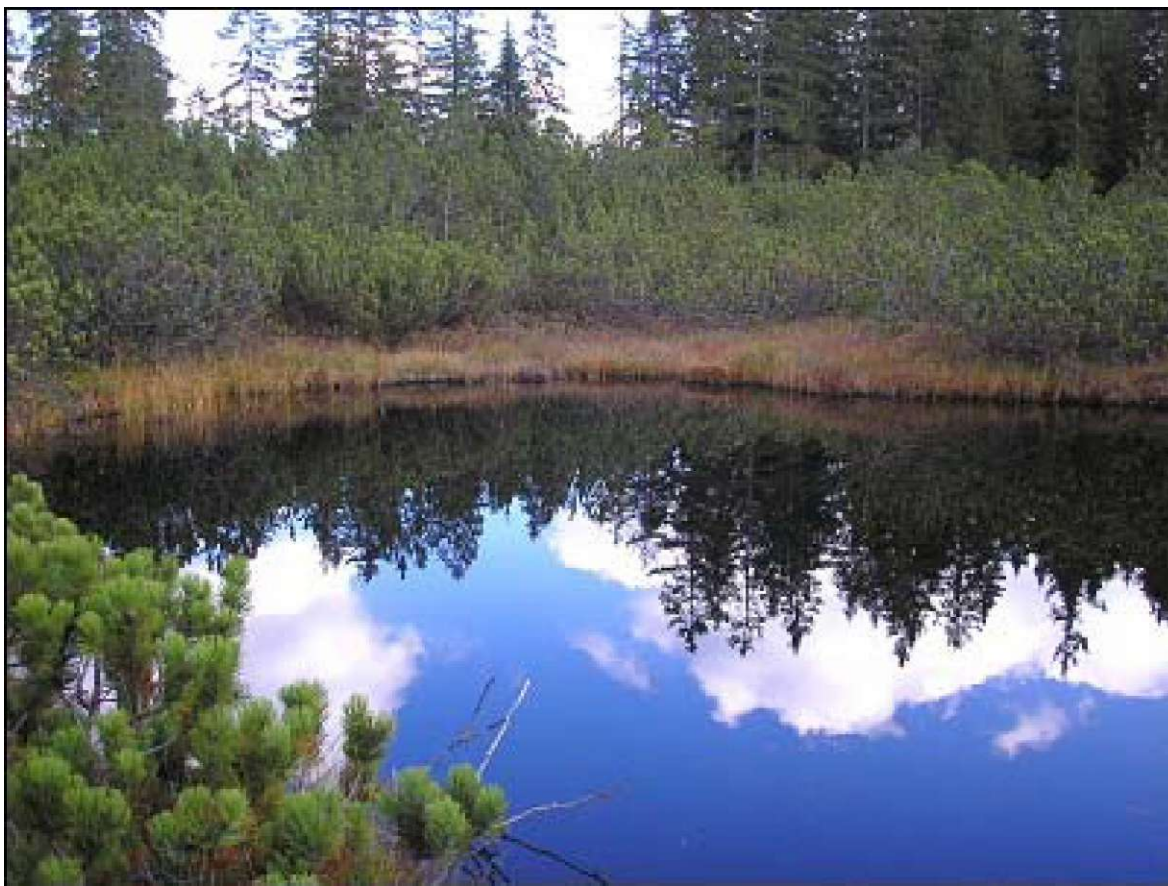
Pro barokní zahrady je velmi typická klidná vodní plocha, ve které se může zrcadlit zámek a okolní prostředí.

Zámek Sanssouci, Postupim

Namaluj, jak se zrcadlí zámek a zahrada na vodní hladině. Pokud si myslíš, že to nezvládneš, zkus vyfotografovat prostředí, kde k takovému zrcadlení dochází.

Šumava, Foto: Jiří Podzimek

Významnou osobností baroka byl král Ludvík XIV. Rád se bavil, a tak velmi často pořádal slavnosti v zahradách svého zámku. Byl přezdíván král Slunce, na zahradních slavnostech se ukazoval v bohatých kostýmech a v nich i velmi dobře tančil. Ostatní účastníci slavností často nezůstávali pozadu. I u nás za doby Rudolfa II. byly karnevaly v zahradách velice bujaré, divoké a při záři ohňostrojů.

Nakresli, jak by podle tebe měla vypadat barokní zahradní slavnost.

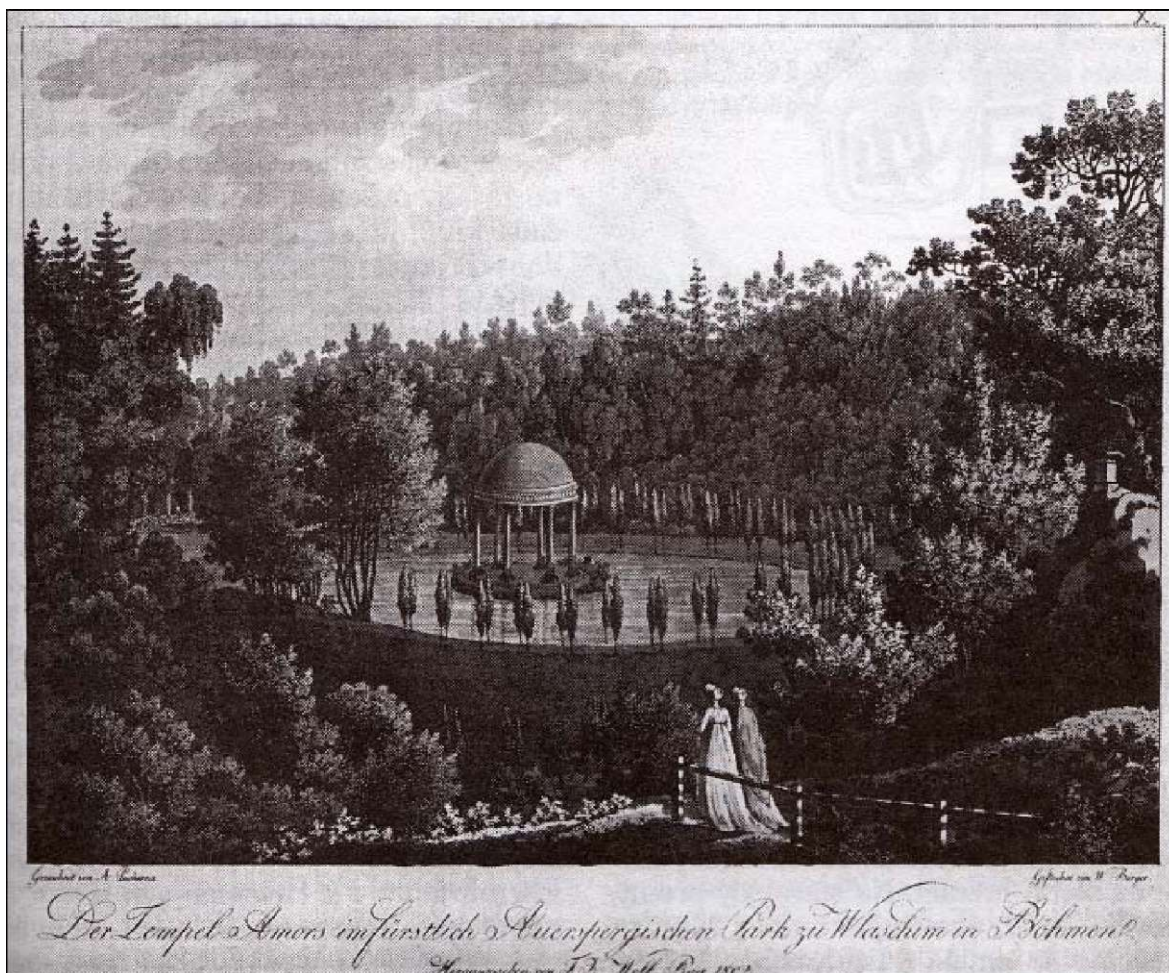
2. 1. 16 KLASICISTNÍ A ROMANTICKÁ ZAHRADA

Do umění proniká chlad a racionalita. V zahradním umění vznikají dvě vývojové větve. Jedna zanáší do zahrad stavby antických ruin, obelisků a váz. Na přelomu století vyúsťuje v empír. Významným architektem této doby je Johann Joachim Winckelmann, který povýšil antickou normu krásy za cíl klasicismu. Zahradním vzorem pro široké okolí se stal park ve Vorlitz. V České republice se ke klasicismu hlásí areál v Kačině u Kutné Hory.

Druhá větev reagovala na barokní geometrizační.

Volnost, která umělcům chyběla, byla jimi nalezena v anglické zahradě. Začala se upřednostňovat volná krajina. To vedlo k tomu, že zahrada překročila svoje hranice a vznikl park.

Klasicistní zahradu můžeme vidět v Kroměříži, ve Vlašimi i jinde. V zahradě Kinských v Praze jsou empírové stavby zakomponovány do romanticky laděného parku. Obdobný projev můžeme vidět v Kostelci nad Orlicí, V Jinošově, v Čechách pod Kosířem a jinde.

Chrám lásky s kruhovým gloriem na ostrově v jezeře, Vlašim

2. 1. 17 KRAJINÁŘSKÝ PARK (anglická zahrada)

Liberální klima v Anglii po vzniku konstituční monarchie nechalo prostor pro vznik a vývoj nového citu pro přírodu a novou přírodní estetiku. Ta dala možnost vzniknout krajinářskému parku, krajinářské zahradě. Nepřetvořená příroda se stala symbolem svobody a nezávislosti. Umělecké formování přírody bylo považováno za znásilňování. „Božským ideálem“ se stala přirozená příroda. Vzorem pro vznik zahrad byla romantická antická Itálie.

Vytvořily se dva směry anglického krajinářského parku. Jeden sledoval poetické pojetí, druhý si všímal malebnosti a romantičnosti. V zahradách se otvírala řada malířských pohledů a malířských zákoutí. Zrušila se osová souměrnost cest, cesty se nepravidelně a i příčně křížily, stromy se nezastříhovaly a usilovalo se o malebné panoramatické pohledy. Dosáhnout přirozeného vzhledu krajinářské zahrady zase nebylo tak jednoduché. Bylo zapotřebí odvést řeky jiným směrem, přesadit vzrostlé stromy i posunovat skály. K znovuvymodelování krajiny byla zapotřebí technika a velká námaha. Upřednostňovaly se divoké kmeny, cizokrajné rostliny a měly být vidět jen samé zohýbané linie.

Mezi známé zahradníky této doby patřil William Kent, Lancelot Brown a C. Bridgeman.

Kentův pokus o malířskou zahradu vznikl už roku 1729 v Chiswicku u Londýna a zahrada se dochovala dodnes.

V Německu se významným zahradním architektem stal Friedrich von Erthal. Zahrady se staly centry filosofických a literárních kruhů. Proslavil se i Goethe, který se věnoval úpravě krajiny a zahradnímu umění ve svých básnických dílech.

V Praze se nachází zahrada Kinských. Po třicetileté válce vinice, usedlosti a dvory zpustly. Roku 1828 koupila pozemky Růžena Kinská a její syn Rudolf Kinský zde založil zahradu v anglickém stylu. V zahradě se nacházel klasicistní letohrádek, dva rybníky s vodopádem, kočárovna i deset skleníků pro tropické a subtropické rostliny.

V zahradách se objevovaly řecké chrámy, sochy, oltáře, jeskyně, čínské pagody, gotické zříceniny a další.

Nadšení z krajinářského parku trvalo asi sto let a po tomto čase zůstalo velmi málo formálních zahrad. Krajinářský park pracuje s barevnými skupinami keřů a stromů a počítá s jejich barevnými změnami v průběhu celého roku. Cílem bylo spojit rostliny a dřeviny různých barev v harmonický celek, který měl působit přirozeně.

Jedním z příkladů krajinářského parku je zahrada ve Stowe.

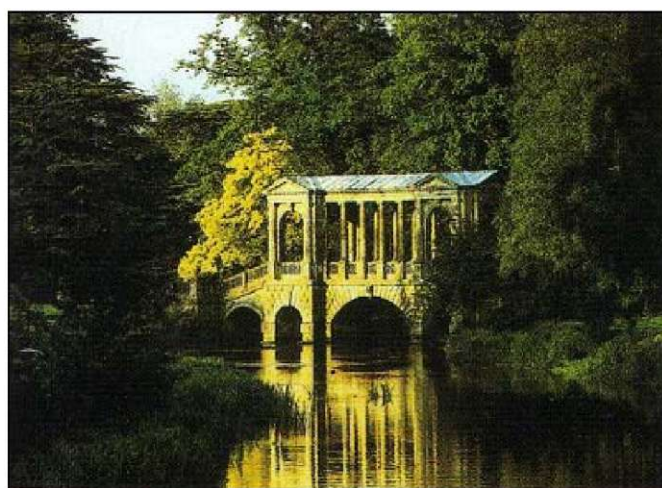
Zahrada Kinských, Praha

Foto: autorka

Průhonický park, Praha

Foto: autorka

Park Wilton, Witshire, Anglie

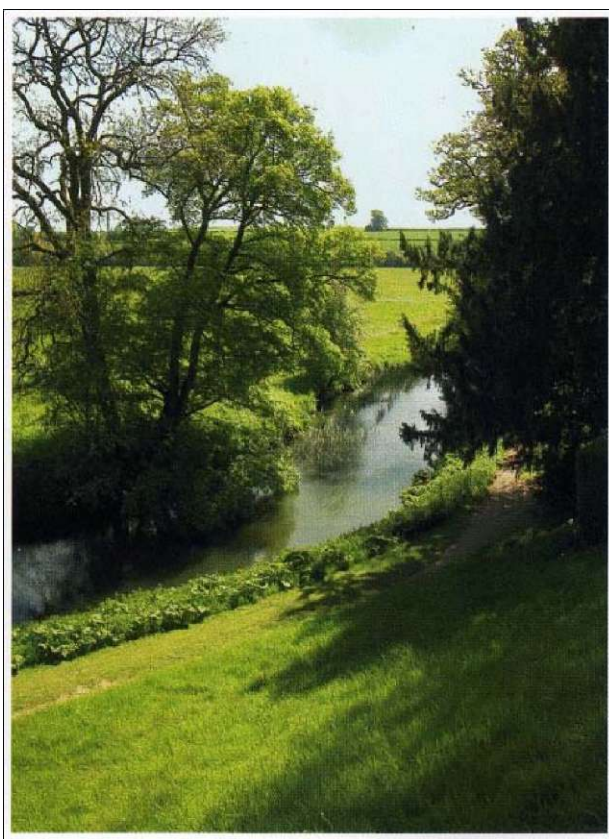
Pracovní list: Krajinářské zahrady pro oko malíře

Anglické zahrady a anglické parky jsou prostory nepravidelné, přírodní, nesvázané žádným geometrickým vzorem. Krajinářská zahrada vypadá přirozeně a má uklidňující účinek. Potoky a cesty se klikatí a návštěvník neustále objevuje malířská zákoutí a při procházce se mu otvírají nové malebné scenérie.

Vytvořit přírodní vzhled zahrady nebyl pro zahradní architekty jednoduchý úkol. Ti museli pomocí techniky posouvat koryta řek a upravovat terén.

Na fotografii si můžeš prohlédnout krajinářskou zahradu, která je v Anglii. I v této klidné a romantické zahradě nejdříve pracovala těžká technika.

Malebnost a romantičnost zahradám dodávaly stavby, které se tu nacházely. V zahradách se objevovaly řecké chrámy, sochy, oltáře, jeskyně, čínské pagody, gotické zříceniny a další. Obdoby lze najít kolem lednického zámku, v Kuksu u Jaroměř, ale i u usedlostí a v romanticky zakládaných parcích v Praze.

Zahrada okolo zámku Rousham, Anglie

Jdi si sednout do Chotkových sadů nad Klárovem nebo do zahrady Kinských na Petříně v Praze, dívej se a poslouvej. A pak se pokus doma nefigurativní malbou pouze barvami, tvary a liniemi zachytit své pocity. I abstraktní malbou lze vyjádřit tajemná zákoutí romantické zahrady s tajemnými zvuky.

2. 1. 18 MĚSTSKÝ SAD

„S přibývajícím industrializací a znečištěním hustě osídlených měst docházelo i ke zničení městské krajiny a jejích okolí. Tomu měla městská zeleň vytvořit protiváhu a přispívat k zachování zdraví občanů.“⁵ Zřízení lidových sadů pro všechny měšťany požadoval už zahradní teoretik Christian Cay Lorenz Hirschfeld na přelomu 18. století. Sady měly sloužit k odpočinku, k pohybu na čerstvém vzduchu i k zábavě. Těmto požadavkům se muselo přizpůsobit rozvržení a osázení zeleně. Řada lidových sadů vznikla i zpřístupněním zahrad panovníků veřejnosti.

Od dvacátých let 19. století sloužila řada parků k promenování, k tanečním zábavám a různým zábavným akcím. Parky obsahovaly květinové partery, růžové zahrady i botanické sbírky exotického rostlinstva. Při vstupu se často platilo vstupné. Parky s volným vstupem pro občany vznikaly více v druhé polovině 19. století. Na konci 19. století v parcích vznikala i hřiště pro vyžití chudších obyvatel.

V lidové zahradě nesmí chybět dostatek stinných míst, vodní plocha (v létě pro projížďky na loďkách, v zimě pro bruslení), místa pro koncerty, budovy pro ochranu před deštěm, zeleň by měla být domácí, ne cizokrajná, prostory pro občerstvení.

V průběhu 19. století vznikla také řada promenád. Šlechta po nich projížděla v honosných kočárech. Později se po nich procházelo a staly se místem veřejného žití.

V roce 1833 vznikl první pražský veřejný park, zvaný Lidová zahrada. Později byl přejmenován na Chotkovy sady. V celém 19. století se vytvářely městské parky a městské sady. Důležitou roli hrály spolky. Například Zalesňovací a okrašlovací spolek pro Prahu a okolí nebo podobná instituce v Brně, která zalesnila a parkově upravila Kraví horu, Červený kopec, Pisárky. Od devadesátých let se spolky sdružovaly a vytvořily svoje ústředí.

⁵ Kalusok, M. *Zahradní architektura*. Brno: Computer Press, 2004, s. 116.

Chotkovy sady, Praha

Foto: autorka

2. 1. 19 HISTORIZUJÍCÍ ZAHRADA

„Historizující zahrada" navazuje na některý historický sloh. Ke starším historickým obdobím se lidé často vraceli v době přechodu na nový sloh.

Gotickým slohem se například inspirovala zahrada v německém Kasselu u Lvího hradu. Zahrada, ve které se nacházel labyrint a místo pro turnaje, měla navodit iluzi středověké zahrady. Zahrada se ale nedochovala.

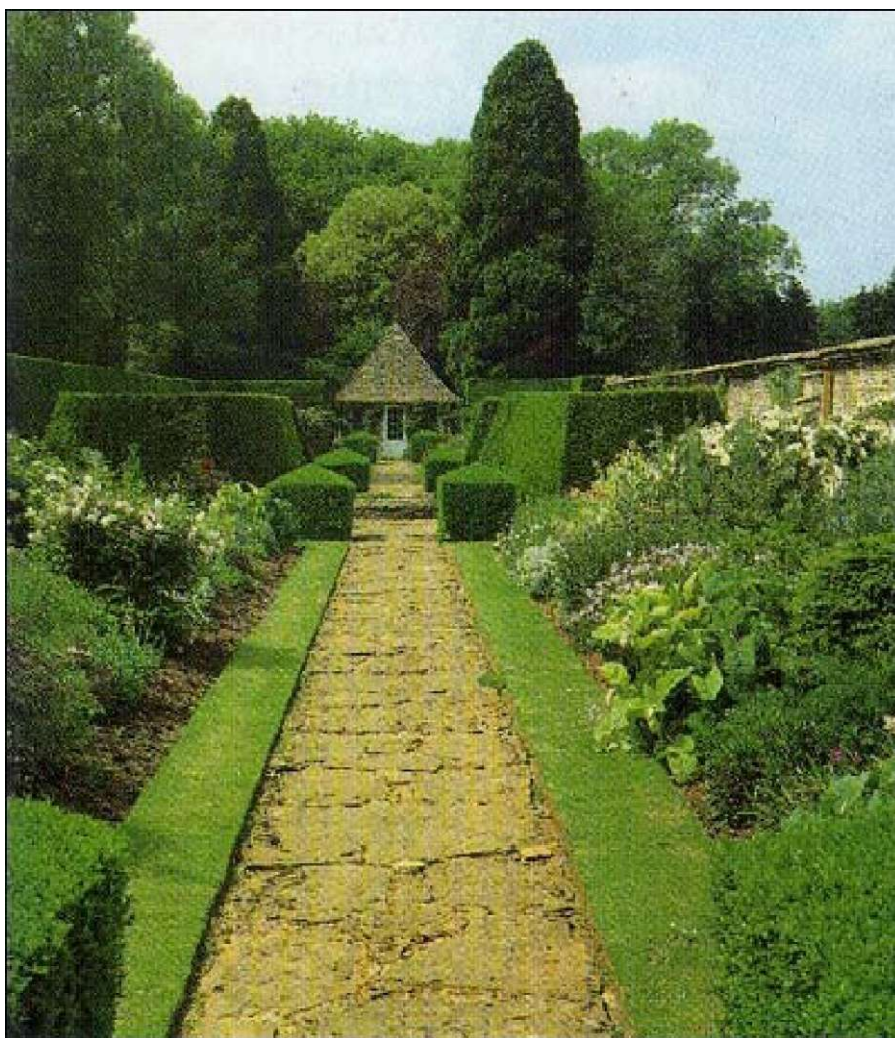
Velmi zajímavě je pojata pražská neorenesanční zahrada Grobeho vily (Havlíčkovy sady). Vznikla v druhé polovině 19. století a architekt ukázal veřejnosti svůj tvůrčí přístup k historickému slohu.

V zahradách se znovu objevují barevné rostliny, které krajinářský park úplně vytlačil. Oblíbenými kvetoucími keři se staly rododendrony. Menší soukromé zahrady se stávaly obytným prostorem a vyžadovaly spíše geometrické úpravy.

V 19. století se také začaly pěstovat rostliny v okenních truhlících na parapetech. Pěstovaly se především exotické rostliny. To se také projevilo na veřejných prostranstvích, kde se krása exotických rostlin ukazovala v barevných a pevně ohraničených vzorech (tzv. viktoriánské zahrady).

S exotickými rostlinami se lidé seznamovali na výstavách, ve velkých sklenících, v botanických zahradách a v palmových dómeh. První skleník z železa a skla postavil Joseph Paxton. Podle jeho návrhů byl postaven i Londýnský krystalový palác pro světovou výstavu v roce 1851.

Hnutí Arts & Crafts vystupovalo proti průmyslové výrobě a podporovalo návrat k řemeslné výrobě. Šlo o to, aby byl výrobek vyroben jedním člověkem a ne v továrně, kde každý dělal jen část výrobku (kvalita se snižovala). Hlavními představiteli byli John Ruskin a William Morris. V zahradním umění protestovali proti barevným exotickým záhonům. Prostor zahrady měl být spojen s domem. Zahrada měla být jednoduše a mnohdy i jednobarevně upravena. Používat se měly domácí rostliny.

Rodmorton Manor („dlouhá zahrada“), zahrada Arts & Crafts od Ernesta Barnsleye

Květinový ostrov Mainau, hranice Německa, Rakouska a Švýcarska

Foto: autorka

Palmový dům v parku Laeken, Brusel

2. 1. 20 ZAHRADA SYMBOLISMU

Hlavní roli převzaly symboly. Vnější svět byl chápán jako „zahrada symbolů“. Příkladem symbolistické zahrady jsou například Chotkovy sady v Praze. V zahradě se schovává jezírko, přítok, kamenné mostky a přechody. Na návštěvníky tu ještě čeká pomník Julia Zeyera (sochař Josef Maudr), na kterém kromě portrétu básníka také spatří Radúze a Mahulenu v umělé jeskyni.

Chotkovy sady, Praha

Foto: autorka

2. 1. 21 SECESNÍ ZAHRADA

Zahradní architekti hledali prvky v architektuře domu, které by mohla převzít a rozvést zahrada. Nejjednodušší půdorysní rozvržení se vrací k renesančním plánům - plocha je rozdělena křížem na čtyři části. Vrací se pravidelné a čisté rozvržení. V okrasných zahradách se upřednostňovalo domácí rostlinstvo.

Jeden z nejvýznamnějších architektů secese Antonio Gaudí y Cornet byl pověřen, aby naplánoval zahradní město na neúrodné půdě o rozloze 60 parcel pro rodinné domy, které měly být začleněny do parku. Přiklonil se k antice. Objevily se tu bizardně tvarované viadukty s rostlinnými sloupy, pestré mozaiky a organické tvary Gaudiho architektury. Gaudiho architektura se perfektně začlenila do parku, často byla přejímána umělci 20.

století jako příklad přirozené ekologické architektury. Zahradní město nakonec nevyrostlo. Na místě se dnes rozkládá park, který se stal předlohou pro Tarotovou zahradu od Niki de Saint Phalle.

V Praze najdeme i secesní zahradu. Nachází se u Bílkovy vily v Praze (nedaleko Chotkových sadů). Bohužel stromy jsou v dnešní době přerostlé a pohled se od dob největší slávy zahrady poněkud změnil. Zahradní architekt vytvořil na plochách záhonů secesní vzory z květin.

Roku 1929 byla poprvé založena katedra zahradní architektury na Vysoké škole zemědělské v Berlíně.

Sloupová chodba pod viaduktem v parku Güell, Barcelona, Španělsko

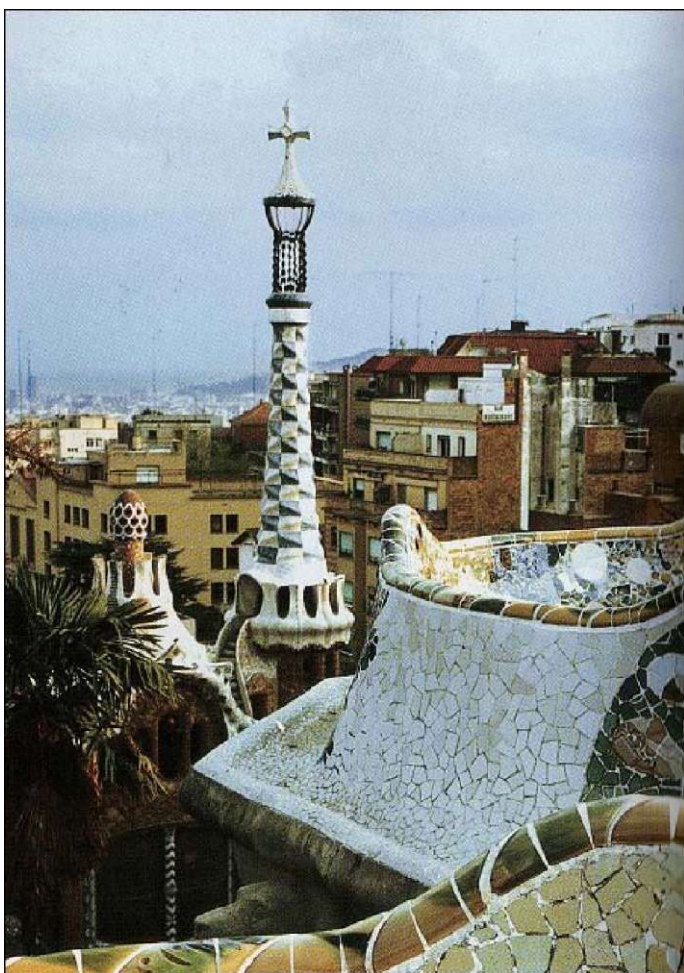

Pracovní list: Antonio Gaudí

Antonio Gaudí byl pověřen, aby vytvořil návrh na zahradní město, kterým původně měl být park Guell. Mělo představovat propojení mezi městem a venkovem. Obytné domy měly být zasazeny do zeleně a tento celek měl tvořit protiklad v sídlištím. Roku 1900 požádali Antonia Gaudího o vytvoření projektu. V parku měla být vodní nádrž, kostel, tržiště, místa pro sportovní a společenské aktivity. Gaudího vize nenalezla pochopení u obyvatel Barcelony. Park se stal místem setkání pro různé spolky a skupiny pod širým nebem.

Z architekta domu se stalo muzeum. Roku 1969 byl park prohlášen národní památkou a roku 1984 ho UNESCO zapsalo na seznam světových kulturních památek.

Gaudí velice citlivě propojoval přírodu a architekturu. Při tvorbě přírodní architektury mu pomáhaly znalosti ze zemědělství a subtropické flóry. Inspiroval se například v žebrování listů, ve větvích nebo v kůře stromů.

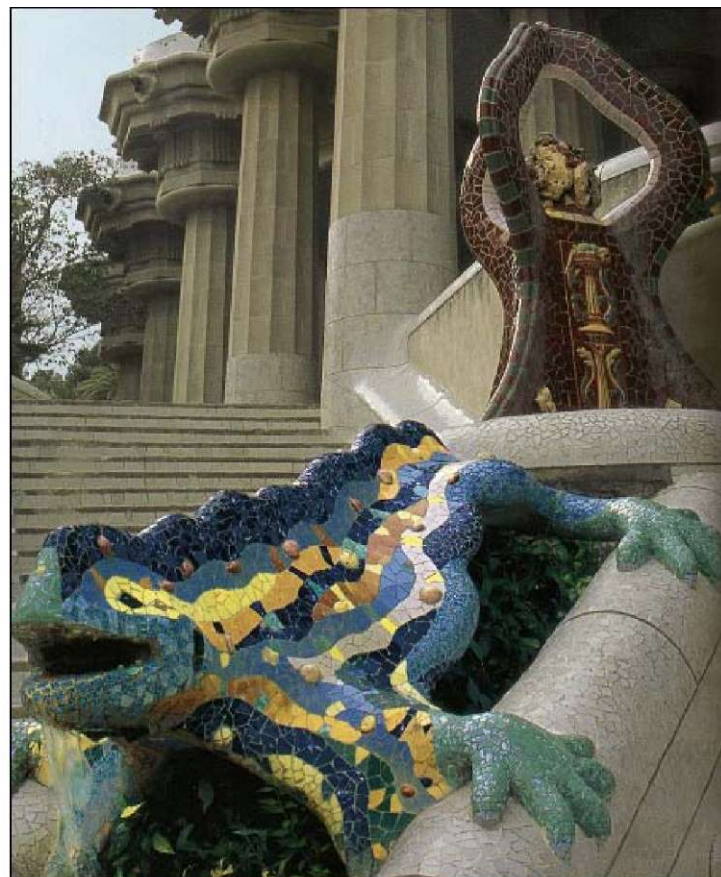
Administrativní budova u vchodu do parku Guell

Parkové cesty ve dvou úrovních v parku Guell

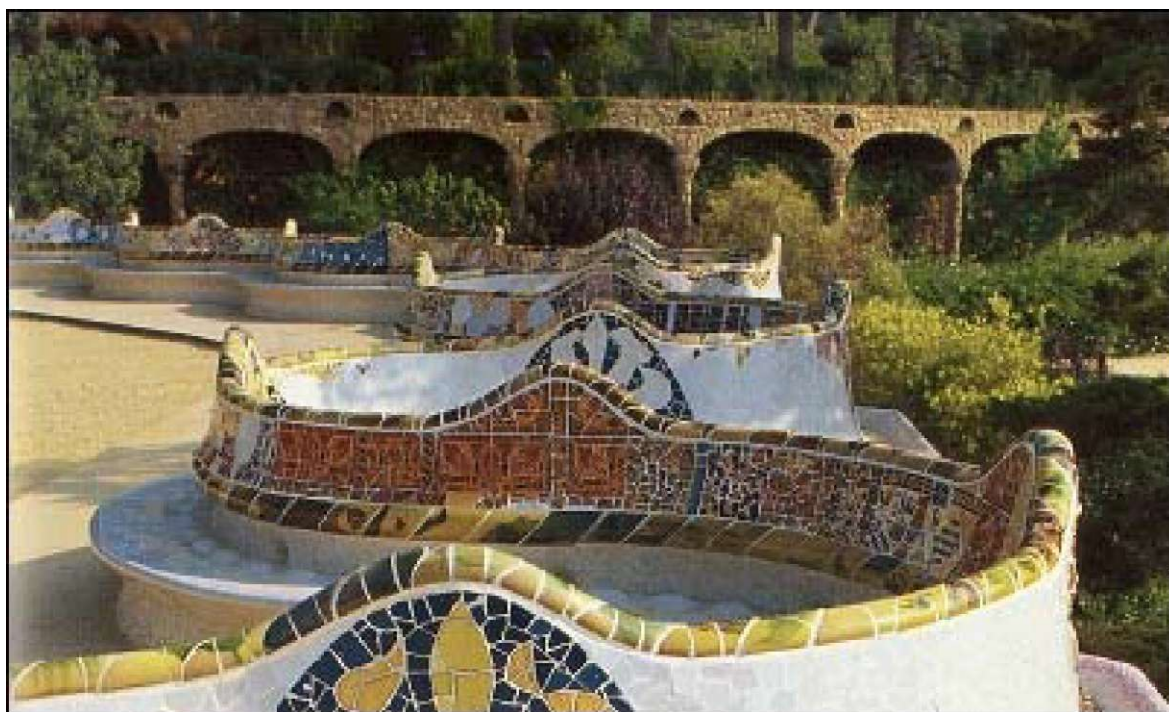
Zkus navrhnout dům, který by mohl stát vedle tohoto mostu.

Schodiště k dórskému chrámu v parku Güell

Vyber si nějaké zvíře, které můžeš vidět v našich zahradách, a barevně ho dotvoř jako Gaudí. Může to být ještěrka, hlemýžď, mravenec, pavouk, slepýš, žába, slimák. Prohlédni si je nejdříve v atlase, můžeš si pořídit i jejich zvětšený xerox.

Máš několik možností: kolorovanou xerokopii, kresbu voskovou pastelou následně kolorovanou, velkoplošnou malbu, dokreslovanou koláž, prostorovou a následně obarvenou plastiku z vrstveného papíru. Kdo má možnost tvořit z keramické hlíny a vyzná se v glazurách, pak se může pokusit o další prostorovou variaci.

V parku je i tato hadovitá lavička.

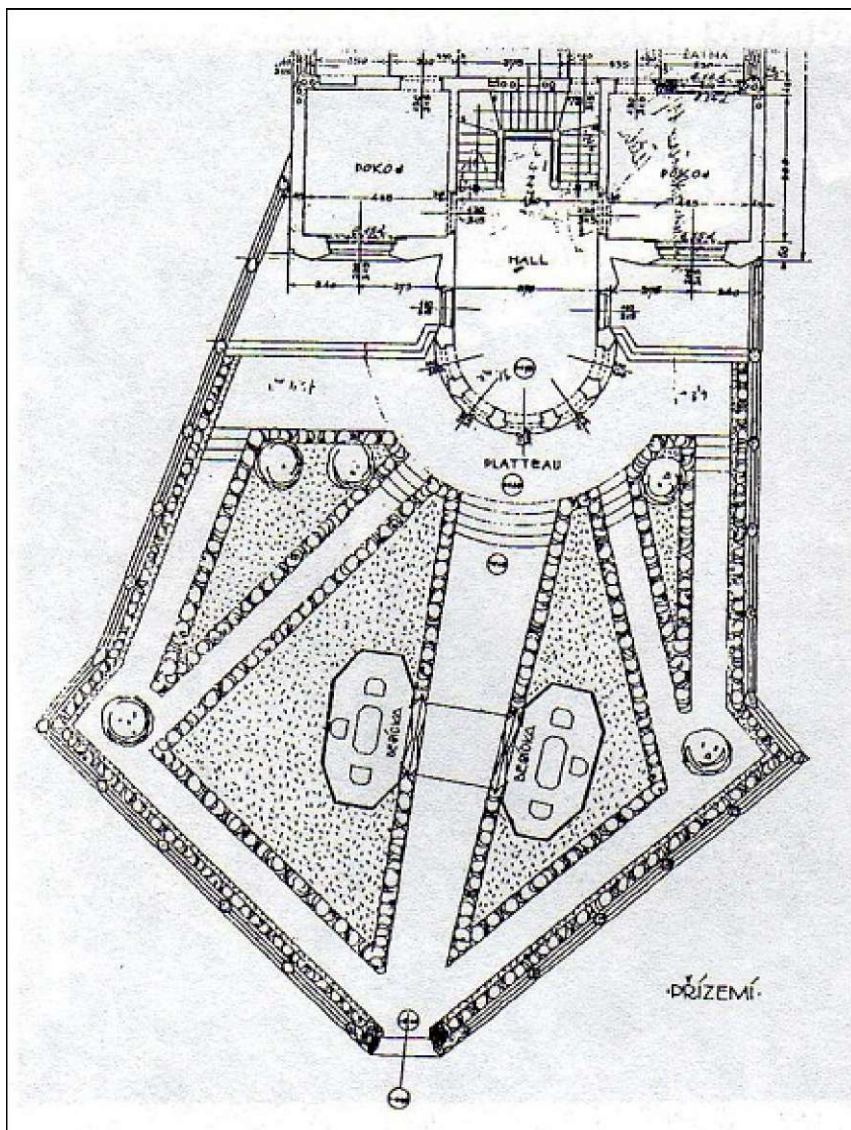
Navrhni pro park prolézačky nebo další lavičky. Využij barevné koláže z barevných papírů, které lze lepit na krabice či PET lahve, jimž prostříháme otvory - průlezy.

2. 1. 22 KUBISTICKÁ ZAHRADA

Bauhaus nepokračoval v rozvoji pravidelné secesní zahrady. Byl proti pravidelnosti a symetrii. Někteří architekti do návrhů zahrnovali i zahradu, která čerpala tvary z kubistického malířství, jiní zahradu do návrhů vůbec nezahrnuli. Návrhy Le Corbusiera spojovaly zahradu, zahrady na střeše, terase nebo zahradní dvory s obytným prostorem domu. Rostliny se přizpůsobují architektuře. Gropius plánoval dlouhé, úzké, pravoúhlé pozemky sloužící k samozásobení.

Kubistické domy najdeme například pod Vyšehradem. A tam také budeme hledat kubistickou zahradu. Jedna zajímavá vznikla u rodinného domu. Vytvořil ji Josef Chochol. Zahrada je rozčleněna na řadu trojúhelníků. Toto dílo převyšuje zahradní umění Josefa Gočára a dalších architektů.

Půdorys zahrady u Kovařovicovy vily pod Vyšehradem, Praha

Kovařovicova vila, Praha

Foto: autorka

2. 1. 23 ZAHRADNÍ MĚSTO

V roce 1903 bylo založeno první zahradní město a neslo jméno Letchworth. Tato koncepce zaujala v první polovině 20. století celou Evropu. Začala se všude stavět zahradní města. V této době vznikla v Praze například pražská Ořechovka a Zahradní město. Sídliště Baba v Praze propojilo architekturu třicátých let a zahradní umění. Významným architektem této doby se stal Jan Kotěra.

2. 1. 24 FUNKCIONALISTICKÁ ZAHRADA

Projektant Jaromír Krejcar vytvořil jednu z prvních funkcionalistických zahrad. Nachází se ve Zbyslavi u Prahy a je terasovitě členěná. Typicky funkcionalistickou zahradu najdeme u vily Na Přesypu v Tróji v Praze, kterou projektoval Karel Simon, nebo v pražském Podolí Na Podkovce, kterou navrhl a vytvořil Karel Stráník (spolupracovník Le Corbusiera).

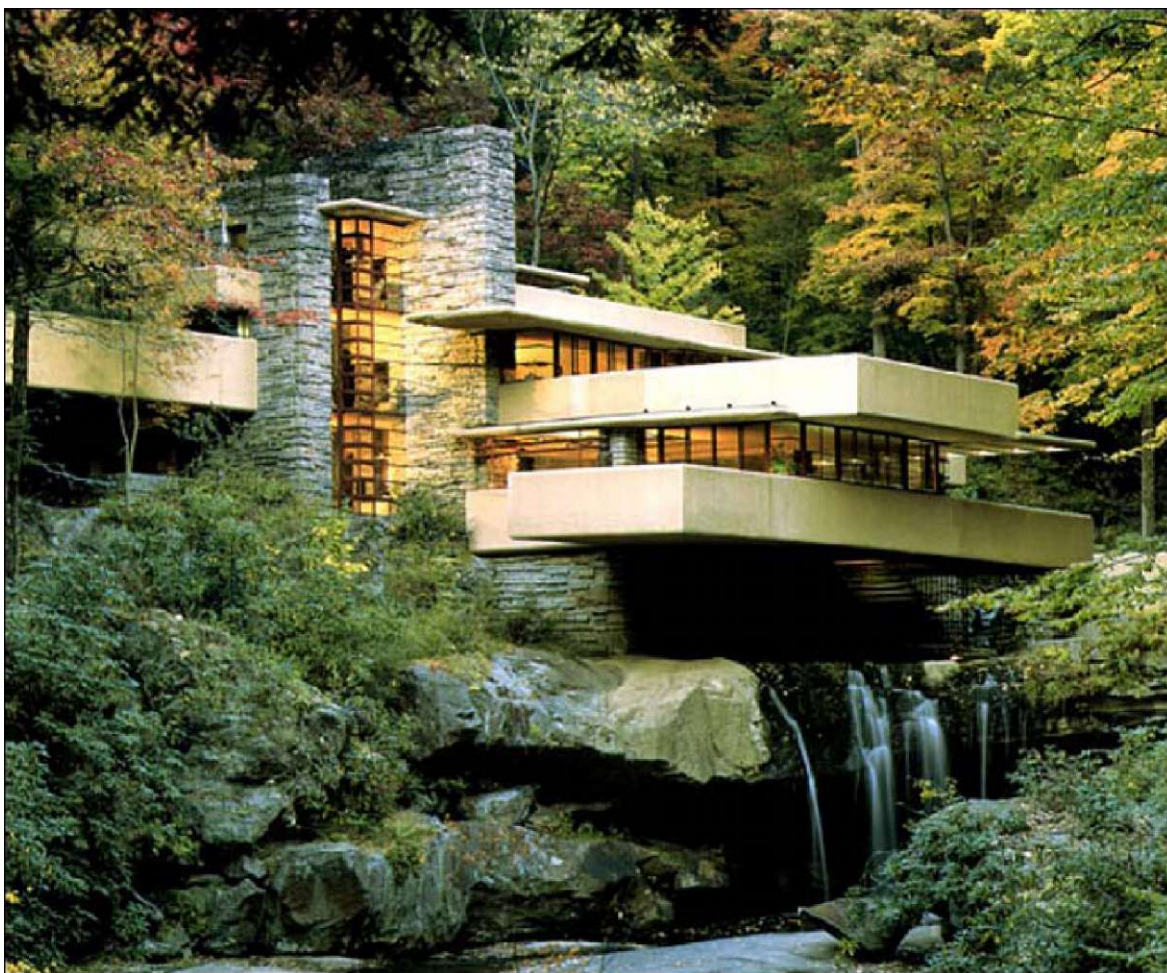

Vila Tugendhat, Brno (www.e-architekt.cz/index.php?KatId=9&PIId=2540.)

2. 1. 25 MODERNÍ ZAHRADA

Cílem moderní zahrady je nenechat se zlákat širokou nabídkou, kterou nám nabízejí obchodníci i kterou nám nabízí historie, a udržet dům a zahradu v jednotné architektuře. Cílem je také propojit život v interiéru se zahradou. Podařilo se to F. L. Wrightovi v Kaufmannově domu nad vodopádem v Bear Hun v Pensylvánii. Evropští architekti přenechali tuto práci svým kolegům - zahradním architektům.

Dům nad vodopádem (Fallingwater), Bear Hun, Pensylvánie, USA

(<http://www.wright-house.com/frank-lloyd-wright/fallingwater-pictures/fallingwater-1.jpg>)

V 50. a 60. letech 20. století se rychle obnovovala obydlí zbořená válkou. Zelené plochy a zahrady nebyly obměňovány a často se na jejich místě postavila silnice.

Začalo se stavět na periferiích měst a vznikala satelitní městečka se svou anonymní architekturou. Zeleň se minimalizovala - dětská hřiště, truhlíky v oknech a květinové truhlíky před nákupními centry. Začal se vytvářet nový moderní typ zahrady, ve kterém se zrcadlilo ekonomické a společenské postavení.

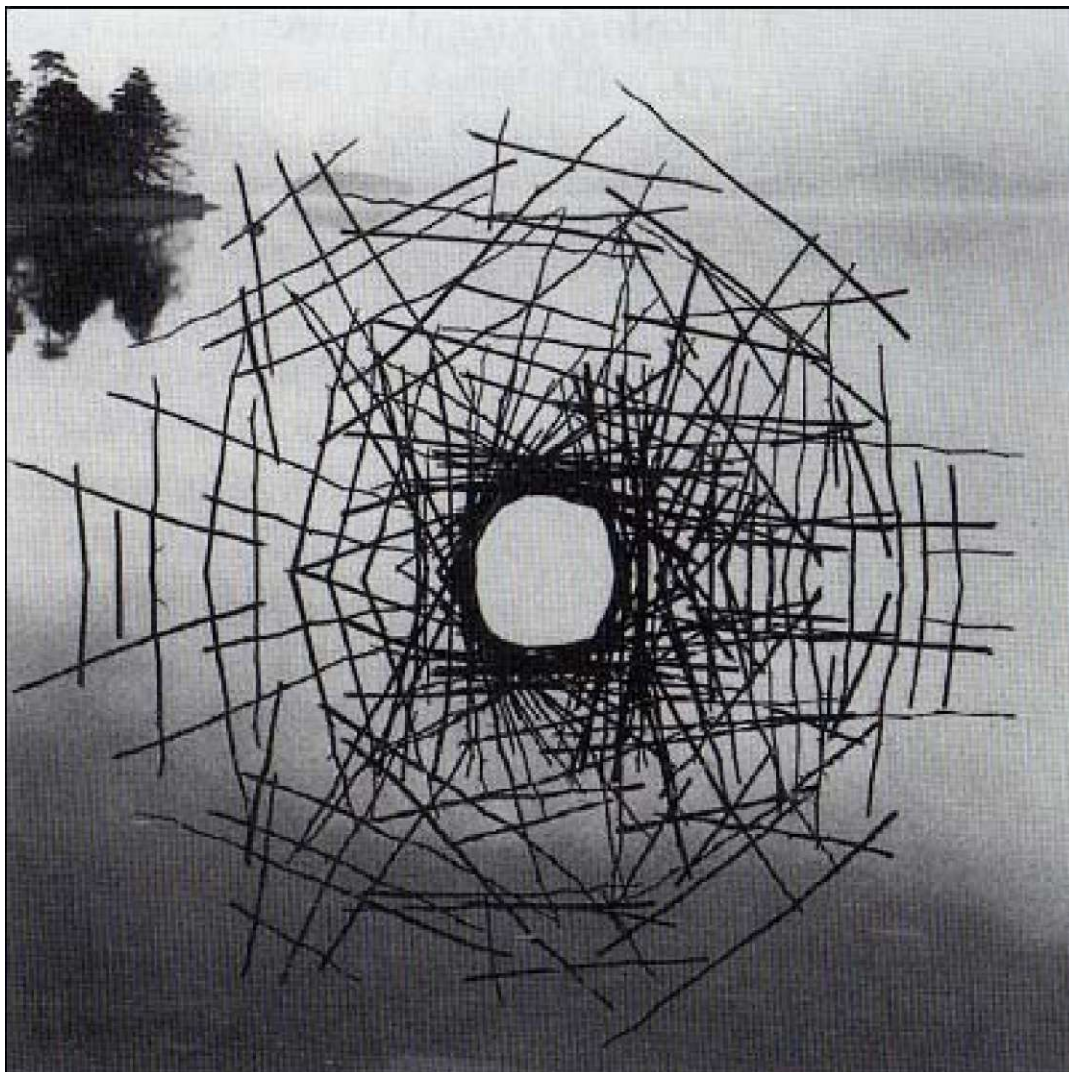
V 60. letech se projevuje vliv japonského zahradního umění. Ustupuje se od pestré barevnosti. Zahradní zeleň se ozvláštňuje keři s jinak barevnými listy nebo plastikami.

Land art vznikl v 60. letech v USA a nepatří k zahradnímu umění v užším slova smyslu. Díla byla tvořena v odlehlé a pokud možno nepřetvořené přírodě. Toto částečně násilné přetváření přírody mělo vyprovokovat zážitek z uměleckého díla. „Umělci si hrají s intenzitou vnímání a přírodní zkušeností pozorovatele a s efektem vznešenosti

v přírodě."⁶ K přírodě se přistupuje citlivěji. Tvorba díla je spojená s pobytem v přírodě - vytváří se vlastní vztahy, vazby i zážitky. Často se tvorby díla účastní víc lidí - tvorba díla může být pojata jako akce. Vytváří se zvláštní vztah k přírodním objektům i přírodě samotné. V menší míře lze takovou tvorbu provozovat i v zahradách.

Někteří landartoví umělci tvoří v odlehlé, člověkem nepoškozené krajině, jiní si naopak vybírají industriální nebo zdevastovanou krajinu, kde ukazují dopad techniky a pokroku na přírodu a tragickou ekologickou situaci.

Vrbové pruty v jezeře, Andy Goldsworthy

Ekologická zahrada 70. a 80. let

Důležitým tématem se stala ochrana životního prostředí. Vznikala ekologická hnutí, která upozorňovala na ničení deštných lesů, na kyselý dešť, špatný vliv automobilové dopravy,... Ekologická zahrada se navrácí k přírodní zahradě - ať roste, co může, a lidské

⁶ Kalusok, M. *Zahradní architektura*. Brno: Computer Press, 2004, s. 162.

zásahy ať se omezí na naprosté minimum. Le Roy byl odpůrcem jednotvárné městské zeleně. Vytvářel z úlomků materiálů a zbytků staveb podivně krásné zahradní krajiny, ve kterých byl podpořen plevel stavenišť. V 90. letech se architekti zaměřili na úpravy průmyslových krajín.

Zahrada v Neratovicích

Foto: autorka

Protichůdnou pozici k ekologickým zahradám, která vytvářela zahradní obrazy z anorganických a někdy i plastových materiálů, pojímá Schwartz. Vznikaly karikatury zahrady, které navazovaly na pop art.

Od 90. let 20. století se tématem zahrady nezaobírají jen architekti a sochaři, ale i umělci z ostatních oborů (malíři, fotografové, používá se i počítač, kamera a virtuální realita).

Ve 21. století by se měli zahradní architekti věnovat zazeleňování sídlišť. Ekologie životního prostředí nabádá k výsadbě zeleně ve městech. Příkladem může být stanice pražského metra Malostranská, sídliště Prosek v Praze nebo Lesná v Brně. Výstavním městem zahradního umění se stává Berlín.

Střecha Masarykovy univerzity, Brno

Foto: autorka

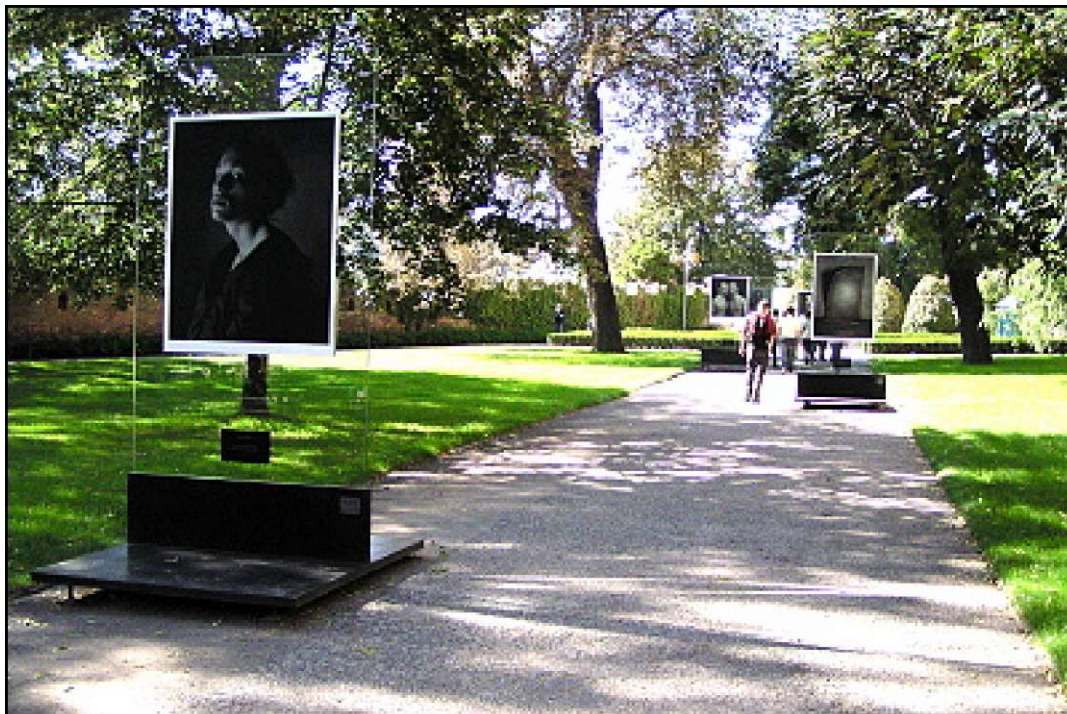
Střecha Masarykovy univerzity, Brno

Foto: autorka

Zahrada jako prostor se postupem času stala prostředím pro výstavy uměleckých děl i pro výstavy zahradního umění.

Příkladem toho může být výstava velkoformátových fotografií od fotografa Ivana Pinkavy, která se jmenovala Salome. Černobílé fotografie byly nainstalovány v jižních zahradách Pražského hradu ve stojanech ze skla a oceli.

Jižní zahrady Pražského hradu

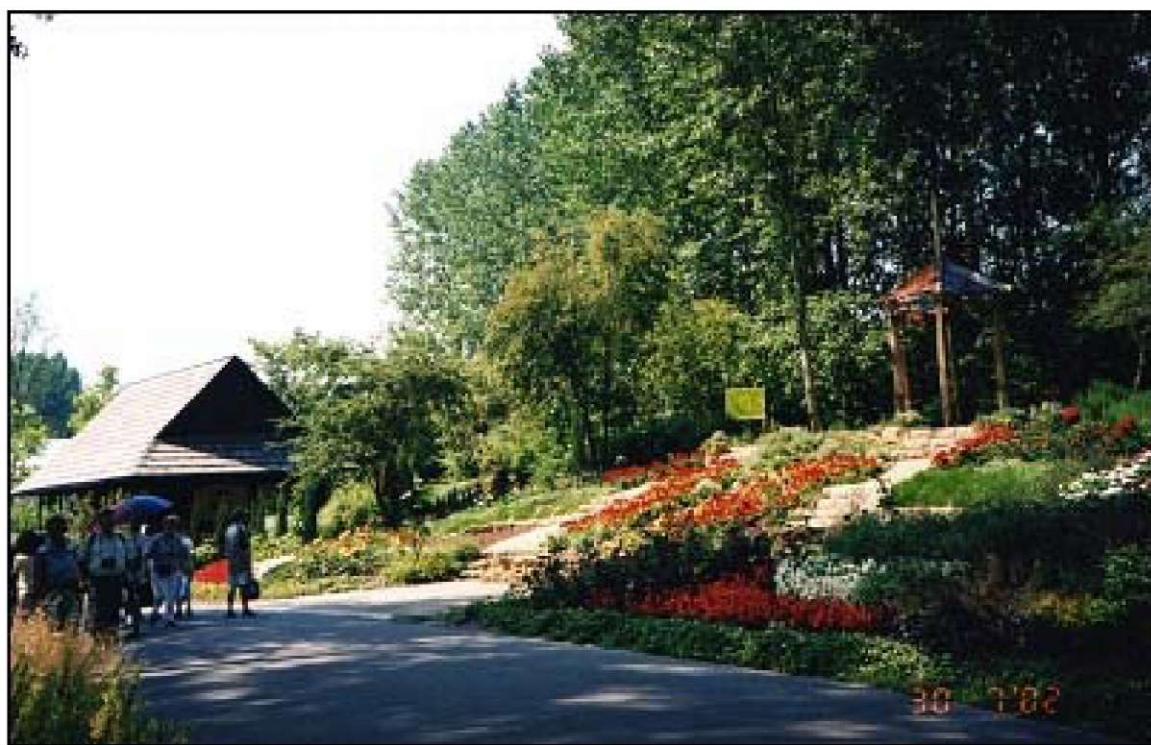
Foto: autorka

V Benátkách se zase každé dva roky koná Bienále současného umění. Každý zúčastněný stát vystavuje expozici sestavenou dle vlastního výběru v pavilonech, které jsou v zahradách Giardini di Castello. Když je člověk unavený, zastaví se v zahradě a odpočine si.

V Holandsku od roku 1962 probíhají zahradní výstavy. Konají se jednou za deset let. Měla jsem možnost navštívit pátý ročník Floriade (rok 2002), který se konal v Haarlemmermeeru nedaleko Amsterdamu. Heslo tohoto ročníku bylo feel the art of the nature - zažít umění přírody. Toto heslo bylo vysázeno z různobarevných rostlin. Česká republika tu byla prezentována lázeňskou expozicí. Kromě venkovních expozic zde byly skleníky s vnitřními expozicemi. Výstava demonstrovala využitelnost přírody pro potřeby člověka. Celou spotřebu energie, kterou Floriade potřebovalo, zajistily solární panely na střechách.

Floriade 2002, Holandsko

Foto: Jitka Mikšíková, Jiří Podzimek

Česká expozice

Praktická část

3. Anketa

K tématu mé diplomové práce jsem měla možnost si udělat malou anketu, v podstatě obdobu asociační mapy. Cílem ankety bylo odhalení dalších možných asociací jako položek patřících do tématu zahrada, které by mohly rozšířit myšlenkovou mapu. Anketa obsahovala čtyři otázky. Odpovídali chlapci a děvčata z pátého ročníku, dvě dospělé ženy a dva dospělí muži.

Zajímalo mě, co vše respondenty napadne, „když se řekne zahrada“. Jaká přídavná jména se jim vybaví ve spojitosti se zahradou. Třetí otázka se zabírala fantazijní představou kouzelné zahrady. A v neposlední řadě mě zajímalo, zda je prostředí zahrady jedinci nějak dostupné. Pomocí těchto odpovědí jsem si udělala představu o tom, v jak širokém záběru děti o prostředí přemýšlejí a co vše do zahradního prostředí řadí. Odpovědi kupodivu neovlivnila roční doba ani měsíc červen, kdy byla anketa zadána.

Dětské odpovědi z ankety se držely v zahradě užitkové nebo zahradě pro trávení volného času. Taktéž tomu bylo v odpovědích dospělých. Kromě jedné odpovědi „zasněžená“ se nikdo nedotkl zimního období. V dětských odpovědích se nevyskytla žádná odpověď vztahující se k historickému slohu nebo k zahradě zámecké nebo bylinářské. Naopak odpovědi na otázku „Napiš vše, co tě napadne, když se řekne kouzelná zahrada.“, se blížily podobě zámecké zahrady, častěji však zahrady s reálnými prvky a nereálnou barevností.

Na základě těchto informací jsem začala tvořit výtvarné řady k tématu zahrada. Věřím, že pokud by děti prošly některými mnou navrženými výtvarnými řadami, tak by byly jejich odpovědi obsáhlejší a v celkovém součtu by zasáhly mnohem větší oblast, než jakou odhalily v anketě.

Výsledky ankety: ANKETA - ZAHRADA

1. Napiš, co tě napadne, když se řekne zahrada.

	Dívky (10)		Chlapci (13)		Ženy (2)		Muži (2)
8x	květiny	10x	stromy	2x	zelená tráva	2x	květiny
4x	ovoce	6x	květiny		altán	2x	stromy
4x	stromy	4x	tráva		auto		altánek
3x	zelenina	3x	dům, chata		bazén		anglický trávník
2x	chatička	3x	ovoce		děti		bazén
2x	záhonky	3x	zelenina		chládek		cesty
	bazén	2x	hlína		klid		dámy se slunečníky
	houpačka		barvy		kompost		fontána
	hrabání listí		brambory		kůra		geometrické obrazce
	hrušně		být venku		květiny		jezírka
	jabloně		čistota		listí		kachničky
	láhev		dovolená		mšice		lavička
	louka		dvůr		ohnutá záda		odpočinek
	ohniště		hrabání listí		ovoce		pávi
	ovocné stromy		hračky pro děti		pes		procházka
	půda		jezírko		plot		rande
	sbírání ořechů		kadibudka		pohoda		sochy
	studna		koupat se v bazénu		sekačka		studna
	telefon		lepší vzduch		skalka		velké šišky
	trávník		listy		skleník		záhony
	veranda		lopatka		sklep		
	zalévání květin		mrkev		strom		
			nocování venku		špinavé ruce		
			odpočinek		vítr		
			okurky		vůně hlíny		
			oplocená		zelenina		
			práce		zpěv ptáků		
			prostor pro běhání		zvířata		
			příroda		živý plot		
			rajčata				
			ryby				
			rýč				
			studna				
			voda				
			záhony				
			zahradník				

2. Napiš přídatná jména, která tě k zahradě napadají (jaká zahrada je?).

	Dívky		Chlapci		Ženy		Muži
7x	velká	7x	velká	2x	upravená	2x	barevná
4x	barevná	6x	zelená	2x	zarostlá	2x	rozkvetlá
3x	rozkvetlá	4x	barevná	2x	zelená		hezká
3x	zelená	4x	hezká		čtvercová		klidná
2x	hezká	2x	krásná		hezká		opuštěná
2x	krásná	2x	malá		klidná		pěkná
2x	ovocná	2x	voňavá		malá		prosluněná
2x	stromovitá		bezpečná		neposekaná		svěží
2x	voňavá		černá		obydlená		upravená
	domovní		čistá		okopaná		úrodná
	hlinitá		hrbolatá		oplocená		veselá
	holá		klidná		osázená		zanedbaná
	květinová		kvetoucí		ošklivá		zapadaná listím
	listnatá		mokrá		posekaná		zarostlá
	malá		nádherná		prosluněná		zasněžená
	obyčejná		obrostlá		prostorná		zelená
	odpočinková		oplocená		příjemná		
	opadaná		ošklivá		rozkvetlá		
	opečovávaná		pěkná		tajemná		
	zarostlá		pohnojená		velká		
	zeleninová		prostorná		voňavá		
			rostlinná		zanedbaná		
			rovná				
			smradlavá				
			střední				
			suchá				
			zeleninová				

3. Napiš vše, co tě napadne, když se řekne kouzelná zahrada.

Dívky:

Krásná zahrada plná ptáků a barev.

Hezká, žlutá, červené květiny, je tam hodně ovoce.

Má barvu fialovou, je velká, vůni má po fialkách.

Všude spousta krásných květin, stromů, krásně zelená tráva, září všemi barvami.

Ptáčci zpívají, vše krásně rozkvetlé, barevná, krásná.

Všechny věci, zvířata, mluví, je barevná a vždy je pěkné počasí.

Uprostřed je malý altánek, okolo něj záhony růží, zpěv ptáčků, nádherný zelený trávník, všemi kouty prosvítá slunce.

Nádherná, zelená, nevydává žádné zvuky, květiny, stromy.

Barevná, všude motýli, pávi.

Hezká, zelená, hodně květin, vydává zvuky.

Chlapci:

Je to ve tmě, je tam mlýn, různě se to blýská, lítá tam čarodějnice.

Jablko, chodící stromy, hnědá půda, temná, skřítki, zlobr.

Živí skřítki, zpívá, hýbe se, žvýká žvýkačku.

Tichá, celá zelená.

Je pěkná, zelená, ovocná.

Všude létají modré duhy, světlé zářivé barvy, třpytí se.

Je celá z čokolády, plná jídla, ráj na zemi.

Je v ní živá voda.

Budou tam vodopády, šumět voda, hodně ovocných stromů, hodně květin.

Mluvicí a chodící stromy.

Je fialová, létají tam mrkve, vše rychle roste.

Studna, hodně ovocných stromů, stan na zahradě.

Bludiště ze živého plotu, ráj plný rostlin a zvěře s vodopádem, jezírkem, skálami, mluvícími a chodícími stromy, bez odpadků, bez nečistot.

Ženy:

Velká zahrada zastíněná mohutnými stromy, obehnaná živým plotem, nedoléhá sem ruch zvenku, je tu ticho, klid, zpívají tu ptáci a kvetou květiny, čekám že mě tu potká něco hezkého, působí tajemně.

Oblouky na růže, starý hrad, zbořený, ale jen tak trochu, decentně zarostlá, ne moc posekaná, s jezírkem, labutě, ptáčci, klidná, tichá, na samotě, hodně lučního kvítí, voňavá, slunečná, zelená, decentně do růžova, větříček, šustící listí, bez lidí.

Muži:

Mlha, houkání sovy, muchomůrky, jiskření, světlušky, tajemno.

Okrasná zahrada se sezením, květinami, spoustou bazénů, zpěv ptáků.

4. Máte ve své blízkosti nějakou zahradu k dispozici? (u domu, na chalupě, u babičky)

Dívky: 10x ano

Chlapci: 13x ano

Ženy: 2x ano

Muži: 2x ano

4. Myšlenková mapa pro téma zahrada:

1. příroda

Zahrada a přírodní dění:

- zahrada ve 4. ročních obdobích - charakteristiky jara, léta, podzimu zimy
- zahrada v různém denním čase
svítání, poledne, stmívání, noc
- flora v zahradě
byliny, keře, stromy, okrasné, užitkové, léčivé
- fauna v zahradě a její funkce
užitečná - neužitečná, škodící
- okrasná (pávi)

T

ZAHRADA

2. příroda - hmotná kultura

Zahrada a člověk:

- podle funkce - okrasná, užitková
- podle druhu - okrasná, obytná (pokračování obydlí),
- účelová (ovocnářská, bylinářská, zelinářská, botanická, dendrologická, ZOO,
- podle místa: městská, venkovská, školní, zámecká
- podle rozměrů: velká, malá
- podle uzavření: otevřená (venkovní, park), vnitřní - uzavřená (zimní, skleník)
- aktivity v zahradě: zahradní slavnosti, prostředí pro módní přehlídku, botanická pozorování, hry, zahradnické práce, zahradní inventář (slunečníky, altánky...)
- relaxace, mnohostranné smyslové prožitky:
zrak, sluch, hmat, čich, chuť

Environmentální výchova:

- ekologie životního prostředí, ekologické hnutí,
- druhy rostlin a dřevin, invazní rostliny
- zeleň ve městech, úloha botanické zahrady

Jazyková stránka:

- historie vzniku a stavby slova zahrada
- definice zahrady
- slovo zahrada v názvech: Rajská zahrada (stanice metra), Zahradní město (pražská čtvrť)

Zahrada v umění:

Historický vývoj zahradního umění:

- rajská zahrada
- v Egyptě, Mezopotámii, Řecku, Římě, Japonsku, Číně, ..., renesanci, baroku, klasicismu, ..., secesi, ..., moderní zahrada, - pražské zahrady

Zahrady ve výtvarném díle:

Toyen - Jezerní zahrada, C. Monet - Leksiny, Ženy v zahradě, E. Hansen - Květiny, Makov - výstava Zahrady, P. Klee - Zahrada v noci, fotografie - výstava Vášej pro systém, Carl Linné

F. Hundertwasser, I. Kafka, architektura - střešní zahrady, land art

Rituál, mýtus, personifikace v lidové tvorbě:

- vlastní literární tvorba: vyprávění příběhů zahrad
- personifikace zahrad (zahrada jako bytost - smutná, osamělá, živá, veselá, kouzelná)
- fantastické bytosti v zahradě - rusalky, strašidla, skřeti v čertově zahrádce, oživené rostliny

Zahrada v literatuře:

Jiří Trnka - Zahrada, Karel Čapek - Zahradníkův rok, pohádky: Pyšná princezna, O ptáku Ohniváku, Jak Jaromil ke štěstí přišel, Šíleně smutná princezna

Zahrada v písni, hudbě:

Znám jednu starou zahradu, Pod naším okýnkem, Píseň o růži (píseň o květinách)
M. P. Musorskij Kartinky, A. Respighi. Fontány a vodotrysky

5. Výtvarné řady k tématu ZAHRADA:

Poznámky: Výtvarná řada může obsahovat VN ze všech uvedených oblastí z myšlenkové mapy, první námět bývá pro děti 1.stupně ZŠ zařazen podle věku a výtvarných dispozic. Za formulací VN někde uvádím základní charakteristiku (např. vysvětlení námětu, výtvarného problému nebo využití techniky aj.)

VŘ: BYLINÁŘSKÁ ZAHRADA

- VN1: „Nakresli, jak podle tebe vypadá rostlina, která roste v bylinné zahradě a takto voní" - očíhávání bylinek a rostlin pro kuchyň v plátěných pytlících
- VN2: „Nakresli hodnou (léčivou) a zlou (jedovatou) rostlinu a pojmenuj je" - výtvarné rozlišení dobré a zlé rostliny
- VN3: „Jak se šlechtí nové odrůdy?" - kombinace částí rostlin
- VN4: „Květina, kterou botanici ještě neobjevili" - vytvořit třídní herbář
- VN5: „Boj rostlin o světlo" - skupinová práce
- VN6: „Studijní kresba rostliny" - víc pohledů, například při návštěvě botanické zahrady
- VN7: „Návrh na rostlinné iniciály" - sestavení abecedy
- VN8: „Návrh na okrasný květináč pro vybranou rostlinu" - modelování z hlíny
- VN9: „Ztratil jsem se ve skleníku plném rostlin a motýlů" - návštěva skleníku Fata morgana
- VN10: „Tato masožravá rostlina má opravdu hlad" - fantazijní dotvoření xeroxu

VŘ: UŽITKOVÁ ZAHRADA

- VN1: „Jak kapustě vlají vlasy" - z frotáží řezů kapusty
- VN2: „Zeleninový karneval" - objektová tvorba, čepice
- VN3: „Zeleninové skřítci" - koláž nebo objektová tvorba
- VN4: „Ovocné panenky" - malba, nebo koláž
- VN5: „Komponování řezů zeleniny nebo ovoce do čtverce, kruhu, obdélníku" - kompoziční cvičení
- VN6: „Návrh na ubrus do kuchyně" - malba nebo tisk na plátno
- VN7: „Najdi v zahradě: řád, chaos, linie, kruhy, skvrnu, spirálu, hvězdu, ..." - fotodokumentace
- VN8: „Logo mého zahradnictví, květinářství, zelinářství" - koláž, stylizace, návrh
- VN9: „Přinesl jsem mámě kytku ze zahrady" - kolorovaná kresba, malba květiny
- VN10: „Co jsem si přinesl ze zahrady" - zátiší, kresba pastelem, lavírovaná kresba, malba

VN11: „Okno do zahrady" - kresba, malba části zahrady

VŘ: ZÁMECKÁ ZAHRADA - OKRASNÁ ZAHRADA

VN1: „Tajná setkání v zahradním bludišti" - skupinová práce, velký formát

VN2: „Navrhni kašnu nebo fontánu pro zámeckou zahradu" - návrhová kresba, objekt

VN3: „Navrhni zahradu k zámku" - slabý xerox zámku, kulisy

VN4: „Zaznamenej ve třech polích krátký příběh, který se mohl odehrát při zahradní slavnosti v době baroka" - komiks

VN5: „Portrét zahradního architekta" - kresba podle předlohy, dokreslovaná koláž

VN6: „Divotvorná zahrada" - řada návrhů na tvarování stromů a keřů do různých podob, jeden návrh převést do modelu, modelování z papíru a papírové hmoty

VN7: „Okno do zahrady" - vitráž z barevných průhledných papírů, folií

VN8: „Módní přehlídka v zahradě" - modely inspirované zahradou, přírodou, foto, video

VN9: „Zahradní líčení" - kresba na obličeji, „masky" z okvětních lístků

VN10: „Papírové bujení" - zmnožené papírové objekty nainstalované v zahradě, foto

VŘ: LISTY

VN1: „Jak tančí list, když padá ze stromu dolů" - kompozice, linie

VN2: „Černo bílý návrh na šátek" - střídat plochy a linie

VN3: „Skřítek z listů, který se schovává v naší zahradě" - koláž z listů, fotodokumentace

VN4: „Když vykoukne skřítek Listnáček z listů" - hledání v xerokopii nebo frotáž voskovými pastely, vodové barvy a kresba

VN5: „Maska podzimního skřítky" - průvod masek

VN6: „Kdo na tebe kouká z hromady listů?" - slabá xerokopie hromady listů

VŘ: HMYZ

VN1: „Jak si pavouci v zahradě tkají síť" - akce, instalace

VN2: „Pavouk" - objektová tvorba ve skupině

VN3: „Sbírka brouků" - objektová tvorba, kompozice do rámečku

VN4: „Jak se brouci brodí podzimním listím" - zapuštěný podklad, kresba tuší

VN5: „Motýlí křídla" - návštěva botanické zahrady

VN6: „Jak se podepisuje motýl" - různé druhy motýlů

VN7: „Motýlí hostina" - návštěva botanické zahrady

VŘ: PTÁCI

- VN1: „Jak si ptáci zařídili zahradní budku na zimu" - fantazie, kompozice
VN2: „Jak se ptáci slétávají do krmítka v zahradě" - prostorová tvorba
VN3: „Pták, kterého ještě nikdo nikdy neviděl" - objektová tvorba
VN4: „Pták Ohnivák" - objektová tvorba
VN5: „Když se ptáci koupou" - návrh na ptačí koupadlo, kresba, prostorová tvorba
VN6: „Ptačí budka nebo krmítko" - objektová tvorba
VN7: „Máme sovy v altánku" - kresba, kompozice
VN8: „Když jsem nakoukl do ptačích hnízd"- instalace, experimenty, fotodokumentace
VN9: „Jak vypadá pták, který takto zpívá?" - audio nahrávka

VŘ: ČTVERO ROČNÍCH OBDOBÍ - personifikace

- VN1: „Portrét Zahrady v zimě" - malba
VN2: „Zahrada zabalená do sněhu" - nefigurativní vyjádření pocitu zahrady
VN3: „Ledové květy na zahradě paní Zimy" - malba, skupinová práce
VN4: „Jak jsme se v zahradě koulovali" - obkreslování na podlahu, kolorovaná kresba
VN5: „Landartové sněhové hry v zahradě" - skupinová práce
VN6: „Jak se jaro po spánku vyzdobilo" - portrét, maska
VN7: „Koruna pro jaro" - objektová tvorba
VN8: „Zahrada se probudila a ukázala nám svou paletu barev" - nefigurativní malba
VN9: „Účesy letních víl" - instalace na klobouk nebo na hlavu
VN10: „Pan Podzimek" - objektová tvorba ve skupině, figura

VŘ: ZAHRADY V LITERÁRNÍ TVORBĚ

VN1: „V Rýbrcoulově zahrádce" - malba zahrádky

„V létě jí není možná poznat, ale v zimě, když je všechno pod sněhem, kdesi tam za vlčí jámou má být, tam ji možno dobře poznat. Kolem samý led a sníh, a tam jen hoří žluté máky, červené lilie, tmavomodrý hořec a bílé protěže z horkého písku a ze suché skály jako v nejparnějším létě. . . . Jan se zahleděl do chumelenice a najednou se mu zdá, že vidí pramen. Ano, čistý, stříbrný pramen tryská velkým obloukem z travnatého skaliska a padá na vyhřátý suchý písek a kolem kvetou chumáčky růžových alpských růží,

bramboříky jako fialové kapky po dvou, po třech sedí s prostřenými lístky mezi kaménky, rudé roztřepené karafiáty voní mezi klečí - ano, to je Rýbrcoulova zahrádka."¹

VN2: „Růženčina šípková zahrada" - kresba, komiks ve třech polích

„Růženka si hrála v zahradě se zlatým míčem. Zapadl jí do malinového houští u staré věže. Zašla za houští hledat míč a našla ve věži malá dvířka. Vyběhla nahoru a uviděla stařenu, jak přede nit. Sáhla po kolovrátku, píchla se a usnula. Celý zámek se zastavil, nikde ani muška se nehnula, ani voda netekla, ptáci nelétali, ryby neplovaly. Jen šípky rostly v zahradě. Rostly a rostly, až celý zámek zarostly. ... Zpěvák Jan chodí, chodí, až najednou cítí vonět plané růže. Vešel do těch keřů, zpívá si starou písničku o spící Růžence a keře se před ním odklánějí a splétají v růžové loubí až do zahrady ke krásnému zámku. ... Našel Růženku a políbil ji. ... Sotva vešli do zahrady, bylo všude plno života. Šípkové keře se rozestoupily, slunce zasvitlo na sad a zámek, ptáci se rozezpívali, rybky ve vodě šplouchaly a včelky na růžích bzučely."²

VN3: „V zahradě u bezu" - nakresli, jak podle tebe vypadá kouzelná zahrada

„Princ se vydal na zkušenou do světa. Přišel k jednomu stařečkovi, ten měl velikou zahradu. Stařeček ho přijal, může u něj zůstat, květiny zalévat a záhony okopávat, jen do bezového houští nesmí jít a na podzim že dostane výslužku. Tak princ v zahradě pletl, štěpoval, stromky přivazoval, až jednou, když ten bez líbezně voněl, zachtělo se mu podívat se, co je v tom bezovém houští. Vešel tam, jde, prodírá se listím a těmi modrými hrozny, až dojde na loučku. Kolem kvetou srdíčka a uprostřed té krásné louky prýští pramen, vedle něho je mostek. Schoval se pod ten mostek a tu vidí: přilétly tři bílé holubice. Ta jedna měla zlatá pírka v křídlech. A jen doletěly do bezu a spustily se na zem, byly to tři panny a ta nejmladší měla zlaté vlasy, velice byla líbezná. Myly si nohy, česaly si vlasy a zpívaly. Když slunce zapadlo, zase odletěly."³

VN4: „Pero ptáka Ohniváka" - prostorová tvorba pera

„Jeden král měl velikou krásnou zahradu. Bylo v ní mnoho vzácného stromoví, ale nejvzácnější byla jedna jabloň, co prostřed zahrady stála. Měla každý den jedno jablko a bylo zlaté: ráno odkvetlo, ve dne vzrostlo a do noci dozrálo, a druhé ráno kvetlo zas jiné.

¹ Říha, V. *Zvířátka a petrovští a jiné pohádky*. Praha: SNDK, 1959, s. 66, 68.

² Říha, V. *Zvířátka a petrovští a jiné pohádky*. Praha: SNDK, 1959, s. 103, 105.

³ Říha, V. *Zvířátka a petrovští a jiné pohádky*. Praha: SNDK, 1959, s. 139.

Ale žádné to zralé jablko nedočkalo se druhého rána, pokaždé se v noci ze stromu ztratilo a nikdo nevěděl, kam a jak. ... Postupně k sobě zavolal dva starší syny, aby zjistili, proč jablko mizí. Vždy usnuli. I nejmladší syn chtěl zkusit hlídat jablko. ... V zahradě se posadil pod jabloň a prostřel si ježčí kůži na klín, když na něj přicházela dřímota a ruce mu klesly, aby ho ta kůže probudila. O půlnoci přiletěl zlatý pták, sedl na strom a chtěl jablko uzobnout. V tom okamžiku lupnul králevicův samostříl a kalená střela uhodila ptáka do křídla. Pták uletěl, ale jedno zlaté péro vypadlo mu z křídla na zem a jablko zůstalo na stromě.¹¹⁴

⁴ Erben, K. J. *Zlatovláska a jiné české pohádky*. Praha: Albatros, 1977, s. 7, 10.

ZAHRADY VE VÝTVARNÝCH UMĚLECKÝCH DÍLECH

VŘ: Toyen - Jezerní zahrada

Každý nějakým způsobem komunikujeme s ostatními a se světem. Svoji vlastní komunikaci si zvolila i Toyen a na nás je, abychom její citlivě podaný vzkaz rozluštili. Při pohledu na dílo Jezerní zahrada se člověk přenesse do fantazie. Při hlubším zkoumání a pohybování se uvnitř obrazu zjistíme, že ne vše vypadá tak jasně. Je zahrada opuštěná? Je smutná? Co jsou zač oválné bubliny. Odkud se vzaly? Kdo je vypouští? Snad smetanový tvor, který se zvědavě a nehlučně pohybuje zahradou? Vypadá to, že se někam dívá. Co ho tak zaujalo? Asi tmavý dým, který v bublině zvláštního tvaru stoupá vzhůru. Nebo to je něčí duše? Jaká je voda? Je teplá? je studená? Kdo všechno tam žije? Co je za skalami? V obraze od Toyen je skryto mnoho otázek. Z odpovědí může pozorovatel obdržet zajímavý vzkaz.

Jezerní zahrada (Srp, K. Toyen)

VN1 „Jak jsem viděl jezerní zahradu já” - parafráze kolorováním slabé xerokopie obrazu, v jiné verzi nalézt a zvýraznit jezerní živočichy

VN2 „Fauna a flóra jezerního království” - velkoformátová skupinová malba

VN3 „Portrét jezerních lidí” - portréty mytologických a pohádkových postav (odlišit v charakteristice: český vodník - Neptun, mořská víla - jezerní rusalka)

VŘ: Paul Klee - Zahrada v noci

Noční zahrada vždy působí tajemně. Člověku se při zaposlouchání do nočního života zahrady honí v hlavě zvláštní představy. Nikdy nemůžeme vědět, kdo nás zpozválí pozoruje. Zapojuje se fantazie. Lidé vidí věci, které neexistují.

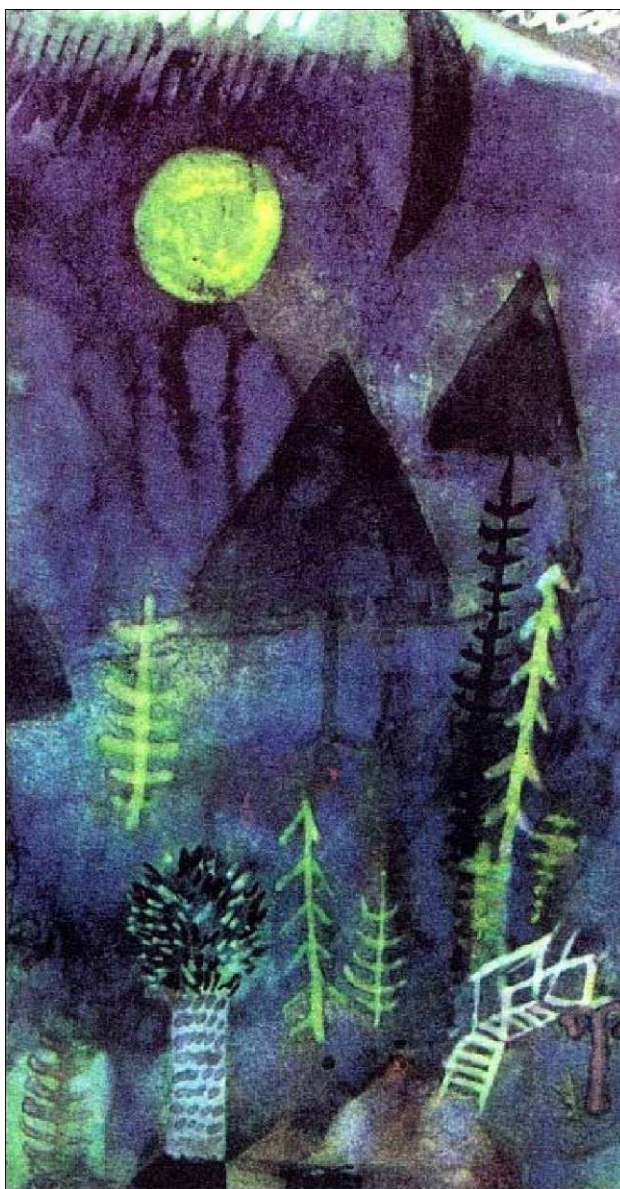
Už odmala jsme v pohádkách a příbězích slýchávali, že právě v noci se dějí zvláštní věci. Roste kouzelné a čarovné kvítí, které chodí o půlnoci trhat babky kořenářky. To má prý tu největší moc. Také se objevuje pták Ohnivák, který sedává na jabloni a ujídá zlatá jablka.

I noční zahrada Paula Kleea vyzařuje jakési kouzlo a tajemno.

VN1: „V noci kvete divotvorné kvítí" - kresba

VN2: „Jak voní kouzelné bylinky natrhané v této zahradě?" - zachycení vůně pomocí malby

VN3: „Koho jsem potkal v noci v zahradě?" - malba

Zahrada v noci

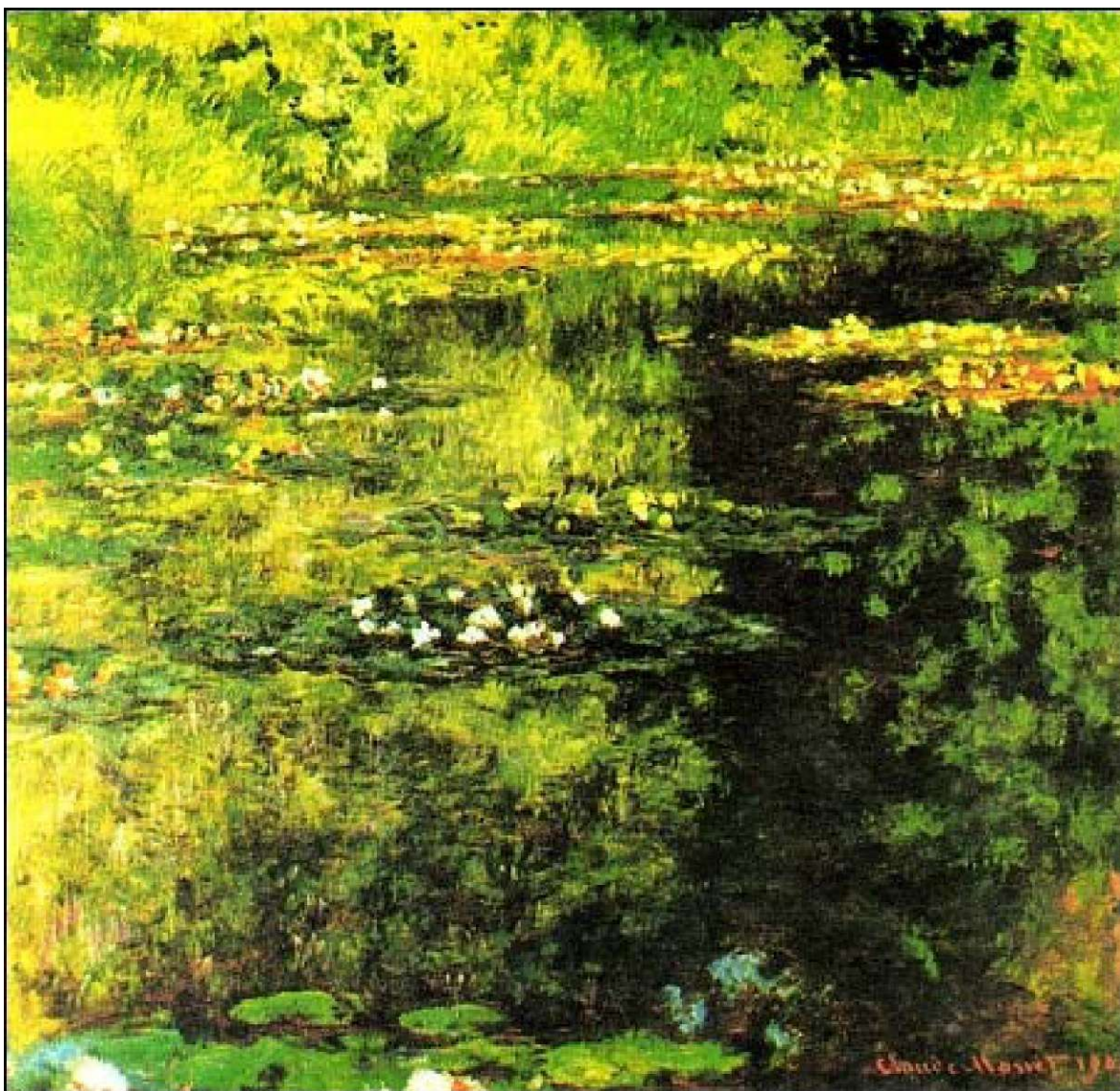
(Šamšula, P. Obrazárna v hlavě 1-2)

VŘ: Claude Monet - Monetovy lekníny

Monet měl velmi rád květiny. Všude, kde bydlel, zakládal krásné zahrady, které připomínaly živé obrazy. Nejvíce času strávil v zahradě v Giverny. Pěstoval popínavé růže, kosatce, pivoňky, chryzantémy,... Všechny tyto květiny vytvářely mnohobarevné skvrny v zahradě. Koupil si i bahnitý pozemek s rybníkem, ve kterém vytvořil vodní zahradu. Do rybníku vysázel bílé lekníny a na břehu zasadil vrbu a rostliny dovezené z Japonska. Zahradu měl velmi rád a trávil v ní hodně času.

Monet rád pozoroval rybník s lekníny. Jak se vše zrcadlí, jakou barvu mají odlesky, jak se rostliny kolébají,... Odtud pocházely i jeho předlohy pro malby leknínů. Krajiny s vodou začal malovat roku 1892 a věnoval se jim až do smrti roku 1926.

Lekníny (Největší malíři - č. 2 Claude Monet)

Lekníny (Největší malíři - č. 2 Claude Monet)

VN1: „Jak si leknín představuji já" - parafráze, malba

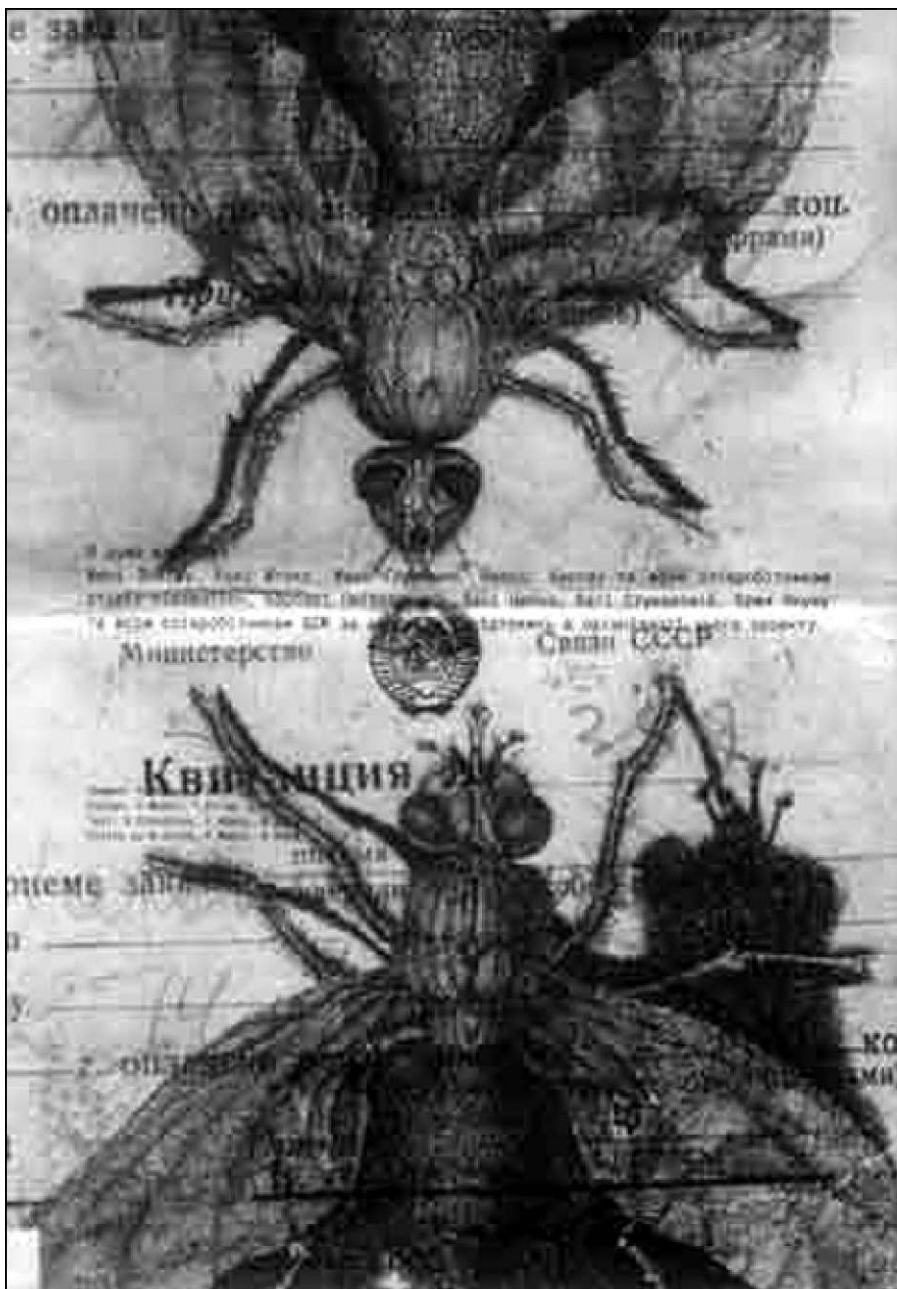
VN2: „V zajetí vodního království" - dlouhý pruh kolem třídy, skupinová práce (pod vodou i nad vodou)

VN3: „Jak jsem se na rybník s lekníny díval já" - parafráze, barevný záznam do xeroxu

VN4: „Třídní leknínové jezero" - akce, instalace (tvorba jezírka v umyvadle)

VŘ: Pavel Makov - Brouci v zahradě

Součástí každé zahrady je i fauna. Kromě žížal, motýlů, ptáků, pavouků, ...v zahradě najdeme i brouky. Jak si vlastně brouci v zahradě žijí? Co si třeba povídají? Jakým způsobem komunikují? To vše jsou zajímavé otázky. Odpovědi poskytují například příběhy brouka Pytlíka a Ferdy mravence nebo příběhy včelky Máji. Je to ale opravdu tak?

(www.balkon.hu/balkon_2001_10/09makov.html)

VN1: „Našel jsem brouka” - papíroryt

VN2: „O čem si brouci v zahradě povídají?” - komunikace mezi dvěma objekty pomocí linií

VN3: „Kde bydlí brouci?” - návrh obydlí pro brouky, kresba

VŘ: C. Linné - V rostlinné říši

„Carl Linné se už v mládí rozhodl, že vytvoří jednotný systém všech živých organismů. Přál si, aby jeho systém byl přijat přírodovědci na celém světě. Právě v botanice, která byla celý život v centru jeho pozornosti, dosáhl největších úspěchů.“¹ Rostliny zkoumal v přírodě i v botanických zahradách, kde převážně rostly cizokrajné rostliny. Některé rostliny si Linné vypěstoval doma. Zvířata a rostliny pojmenoval rodovým a druhovým jménem, z nichž většina platí dodnes.

Foto: Helen Schmitz (z prospektu z výstavy Vášně pro systém, Carl Linné a jeho sen o řádu v přírodě)

VN1: „Jak vypadala rostlina, když se rozčílila?“ - fantazijní posun, koláž

VN2: „Když si květinu oblékne modelka“ - módní návrh inspirovaný květy

VN3: „Květinový skřítek“ - zmuchlaná slabá xerokopie, koláž

¹ Prospekt z výstavy - Vášně pro systém, Carl Linné a jeho sen o řádu v přírodě (putovní výstava fotografií)

VŘ: Celník Rousseau - Zahradní snění

Rostliny v džungli jsou rozvrstveny do několika pater. Vidíme tu dva lvy, slona a postavu hrající na flétnu. V pralesních křovinách se skrývá pták. Tuto náladu plně vstřebává Venuše sedící v sedačce. Fantaskní rostliny se okolo pnou a smyslně voní. Vše zalévá líbezný zvuk flétny. I takto může vypadat barevný sen, který se odehrává v zahradě.

Malíř k tomuto obrazu připojil báseň:

Jadwiga pomalu

Usnula sladkým spánkem

Když naslouchala hře dudáka

Laskavého svůdce

Zatímco měsíc hází svůj svit

Na květiny a zelenající se stromy

Dravci a jiná zvěř poslouchají

Veselé tóny nástroje

Sen (Největší malíři - č. 10 Celník Rousseau)

VN1: „Zahrada z mého snu“ - dokreslovaná koláž, můžeš si složit báseň k vlastní zahradě

VN2: „Jaký sen o zahradě se zdá Eskymákům?“ - z tropů do království ledu a sněhu

VN3: „Zvíře, které se objevilo v mé snové zahradě“ - hledání fantazijního objektu ve zmuchlaném papíře

6. Téma „zahrada“ v souvislostech s Rámcově vzdělávacím programem základního vzdělávání

Cíle výtvarných řad, výtvarných námětů a výtvarné výchovy na prvním stupni základní školy

Téma „Zahrada“ rozvíjí pozitivní vztah ke kulturním hodnotám současnosti i minulosti, zvláště k jejich výtvarně estetickým aspektům.

Téma ve výtvarné výchově plní funkci poznávací a dorozumívací. Tyto funkce se dále rozvíjejí a kultivují. Ve výtvarném umění i ve výtvarné výchově vznikají informace a odkazy, které nelze tlumočit jinak než pomocí výtvarných prostředků. Téma rozvíjí specifické cítění, tvořivost, vnímavost jedince k uměleckému dílu a jeho prostřednictvím k sobě samému i k okolnímu světu. Také obnovuje a pěstuje představivost, imaginaci a fantazii.

V tvořivých činnostech jsou rozvíjeny schopnosti nonverbálního vyjadřování prostřednictvím linie, bodu, tvaru, barvy, gesta, mimiky ...

Dítě při hledání různých variant řešení nebo jedné žákem vybrané varianty řešení zadaného úkolu využívá různé výtvarné výrazové prostředky. V jeho výtvarných pracích se objevují vlastní životní zkušenosti vztahující se k tématu „Zahrada“. Proto je také nutné mít výtvarné řady a výtvarné náměty alespoň částečně podložené zážitky dětí, eventuálně dětem nějaké zážitky zprostředkovat.

Dítě si pomocí hry, experimentu a etudy zkouší a zkoumá výtvarné působení nových i pro něho neznámých výtvarných vyjádření včetně prostředků a postupů současného výtvarného umění (instalace, akce). Potom svobodněji volí a kombinuje výtvarné prostředky pro vyjádření nových i neobvyklých pocitů a prožitků.

Dítě rozvíjí možnosti vyjadřovat se prostorově i plošně s využitím linií, tvarů, objemů, objektů a dalšími prvky a jejich kombinacemi.

Dítě vyjadřuje rozdíly při vnímání události či předmětu různými smysly a pro jejich vizuálně obrazné vyjádření volí vhodné prostředky.

Umí i porovnávat odlišné interpretace se svojí dosavadní zkušeností a tolerovat je nebo je využívat jako zdroj inspirací. Uvědomuje si možnost různých interpretací jednoho výtvarného vyjádření. Také se učí vybírat, upravovat, tvořit a zapojovat vizuálně obrazná vyjádření do své komunikace.

7. Výtvarné řady vyzkoušené v praxi

Výtvarné náměty lze seřadit do zcela jiných řad. Vybrala jsem tyto výtvarné náměty a uspořádala je do nových výtvarných řad a vyzkoušela v praxi s dětmi.

VŘ: ROSTLINY V ZAHRADĚ

VN1: „Nakresli, jak podle tebe vypadá rostlina, která roste v bylinné zahradě a takto voní" (očichávání bylinek a rostlin pro kuchyň v plátěných pytlících)

VN2: „Nakresli hodnou (léčivou) a zlou (jedovatou) rostlinu a pojmenuj je"

VN3: „Šlechtíme nové odrůdy tulipánů"

VN4: „Skřítek z listí, který se schovává v naší zahradě" - koláž z listů - foto

VN5: „Jak tančí list, když padá ze stromu dolů"

VŘ: ZAHRADNÍ ŽIVOT ZVÍŘETE

VN1: „Jak si pavouci v zahradě tkají síť"

VN2: „Jak si ptáci zařídili zahradní budku na zimu"

VN3: „Pták, kterého ještě nikdo nikdy neviděl"

VŘ: V ZAHRADĚ

VN1: „Portrét Zahrady v zimě"

VN2: „Jak jsme se v zahradě koulovali"

VN3: „Tajná setkání v zahradním bludišti" - skupinová práce, velký formát

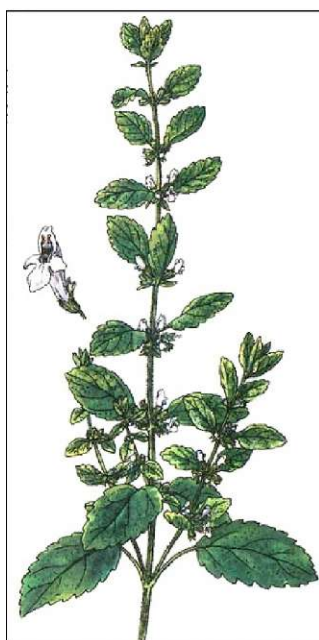
VŘ: ROSTLINY V ZAHRADĚ

VN1: „Nakresli, jak podle tebe vypadá rostlina, která roste v bylinné zahradě a takto voní"

(třetí třída)

Východiska, motivace:

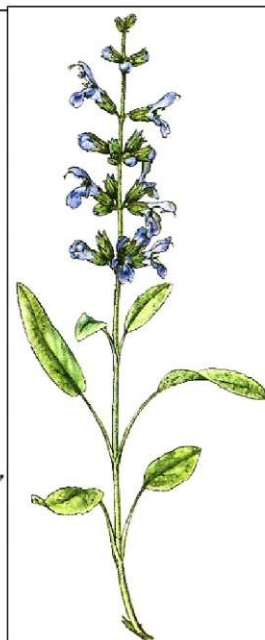
Informace o různých druzích rostlin, které se mohou nacházet v bylinné zahradě, prohlížení rostlinných atlasů, ukázky různých druhů stvolů, listů, květenství. Krátký příběh o tom, jak jsem si v létě nasušila bylinky, a protože jsem je měla zmáčknuté v krabici, tak se rozdrtily (v sáčcích byla meduňka, mateřídouška, pelyněk, šalvěj, saturejka, levandule, tymián a petržel). Byla jsem zvědavá, jak si je představují děti. Plátěné sáčky jsem měla s sebou, tak jsem jim je mohla dát očichat a osahat. Když děti dokreslily, tak jsem jim ukázala, jak rostliny ve skutečnosti vypadají.

meduňka (2)

levandule (6)

šalvěj (4)

saturejka (5)

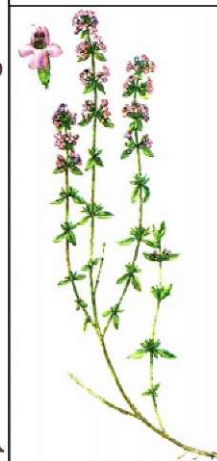
pelyněk (1)

petržel (B)

mateřídouška (3)

tymián (7)

www.danihelka.cz/02.odkazy/06.RUZNE/lecivky/lecivky.html

Výtvarný problém:

Děti si měly podle vůně vytvořit představu rostliny a tu nakreslit.

Výtvarná technika: kresba pastelem a fixy

tymián (č. 7)

saturejka (č. 5)

VN2: „Nakresli hodnou (léčivou) a zlou (jedovatou) rostlinu a pojmenuj je“

(třetí třída)

Motivace:

Povídání o různých druzích rostlin z bylinné zahrady, prohlížení rostlinných atlasů, ukázky různých druhů stvolů, listů, květenství. Vyzdvihnutí léčivých rostlin. Povídání o léčivých čajích. Vyprávění o čarodějnicích a lektvarech z bylin. Pozastavení nad pojmenováním rostlin.

Výtvarný problém:

Děti měly rozlišit odlišnou výtvarnou formou divokost (zlo, jedovatost) od příjemné výtvarné formy, která měla představovat dobro, léčivost.

Výtvarná technika: kresba pastelem a fixy

VN3: „Šlechtíme nové odrůdy tulipánů“

(čtvrtá třída)

Motivace:

Vyprávění o slávě tulipánů v době renesance. Listování zahradnickými časopisy a zahradnickými encyklopediemi v kapitole okrasné cibuloviny. Fotografie různých odrůd tulipánů. Hra na šlechtitele tulipánů - kdo vymyslí zajímavější tulipán (popis).

Typy tulipánů

Tulipány mají imponující rozpětí tvarů květů; od jednoduchých vzpřímených pohárů jednokvětých tulipánů až po zřasené a zkroucené okvětní lístky papouškovitých tulipánů a otevřené poloplné květy pivoňkovitých kultivarů. Kromě modré jsou k dostání ve většině barev; od nejčistší bílé až po nejtmavší purpurovou s mnoha překrásnými odstíny žluté, červené a karminové. Mnoho nízkých druhů tulipánů má také atraktivně skvrnité listy.

Jednoduché

Tulipa 'Dawnglow'
Darwinův hybrid

T. 'Queen of Night'
Jednoduchý pozdní

T. 'Spring Green'
Skupina Viridiflora

Poloplné a papouškovité

T. 'Peach Blossom'
Poloplný raný

T. 'Estella Rijnveld'
Papouškovitý

T. tarda
Nízký botanický tulipán

T. 'Dreamboat'
Greigii-hybrid

T. 'Giuseppe Verdi'
Kaufmanniana-hybrid

T. 'Greuze'
Jednoduchý pozdní

Nízké druhy a hybridy

Výtvarný problém:

Đeti si měly vymyslet a nakreslit nebo namalovat tulipán, který nikdy neviděly, a chtěly, aby existoval.

Výtvarná technika: kresba pastelem, kresba vodovými barvami, malba

tulipán hranatý, tulipán lampičkový

tulipán kaktusovitý, tulipán duhový

VN3: „Skřítek z listů, který se schovává v naší zahradě“

(třetí a čtvrtá třída)

Motivace:

Plná krabice listů různých druhů stromů, které jsou podzimně zbarvené. Řazení listů k názvům stromů, ze kterých listy pocházejí (javor, platan, škumpa, dub, lípa, topol,...), rozdělování podle barev, skládání do barevných linií a skvrn. Ukázky z díla Andyho Goldsworthyho. Pozorování hromady listů a hledání v ní podzimního zahradního skřítky.

Andy Goldsworthy, <http://staff.hightechhigh.org/~abarrett/goldsworthypage.htm>

Výtvarný problém:

Děti měly ztvárnit svoji představu podzimního zahradního skřítky z listů, které měly různou barvu a různý tvar.

Výtvarná technika: koláž z listů

Obměna: „Jak si skřítky spolu hrají“ - skřítky zachycení v pohybu

VN4: „Jak tančí list, když padá ze stromu dolů“

(čtvrtá třída)

Motivace:

Pozorování padajícího listí ze stromů při procházce parkem. Vyprávění o tom, co děti na procházce viděly. Proč se měsíc listopad jmenuje právě takto? Pozorování padajícího listí těsně před výtvarnou činností (sypaní listí z bedny na zem).

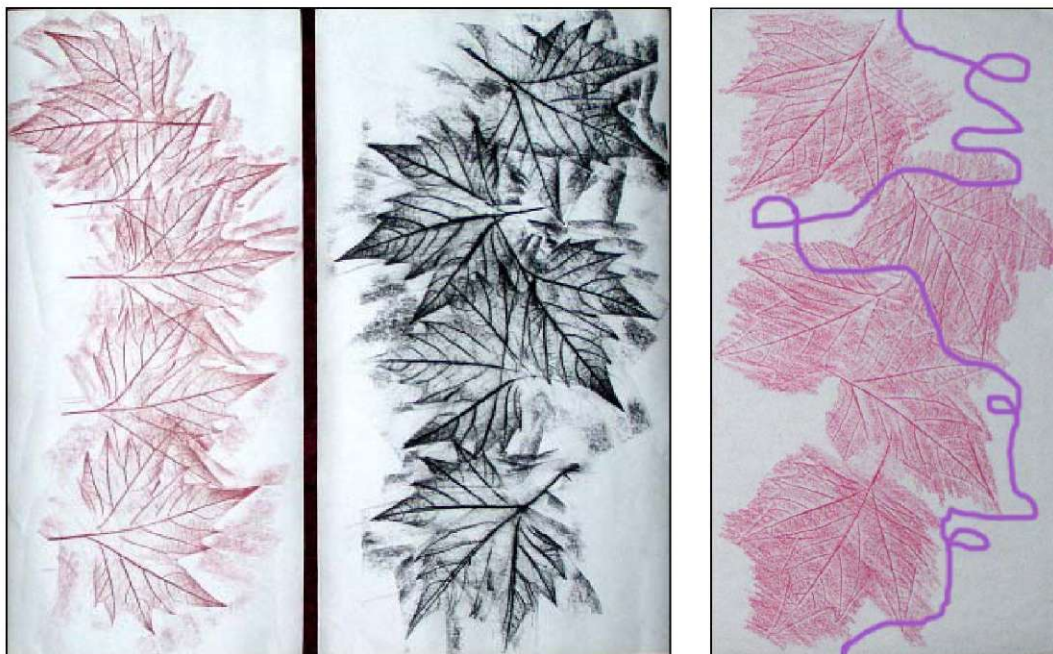

Výtvarný problém:

Děti se pokusily zachytit ladnost padajícího listu pomocí frotáže (posouvání listu pod papírem). Druhý výtvarný problém byl, jak zajímavě vyřešit kompozici, které mohly dát řád linií (bavlnkou).

Výtvarná technika: frotáž

Obměna: „Jak padají listy ze stromu, když v zahradě trochu zafouká" - skupinová práce na formát A2. Každý člen skupiny zakreslí svoji dráhu listu. Na každém záleží, jakou si zvolí barvu, dráhu listu a jaký si vybere list.

VŘ: ŽIVOT ZAHRADNÍHO ZVÍŘETE

VN1: „Jak si pavouci v zahradě tkají sítě“

(třetí třída)

Motivace:

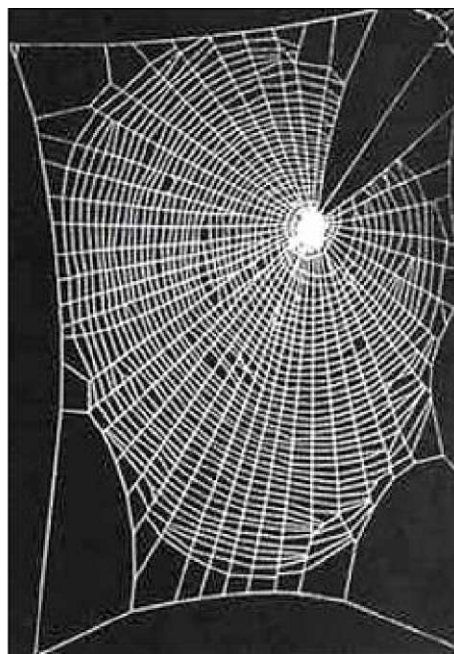
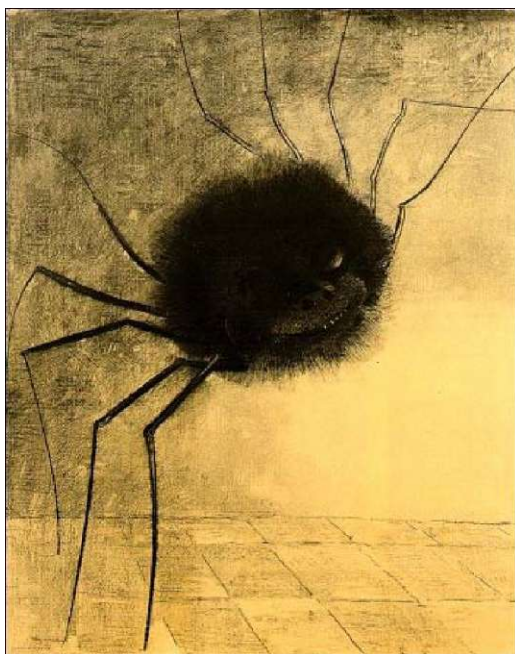
Listování v atlasech živočichů v kapitole pavouci. Ukázky různých druhů sítí, které pavouci tkají. Stručný popis pavoučího těla. Obrázky pavouků v sítích. Povídání o tom, k čemu pavouci potřebují sítě. Děti vyprávěly své zážitky s pavouky a jejich sítěmi.

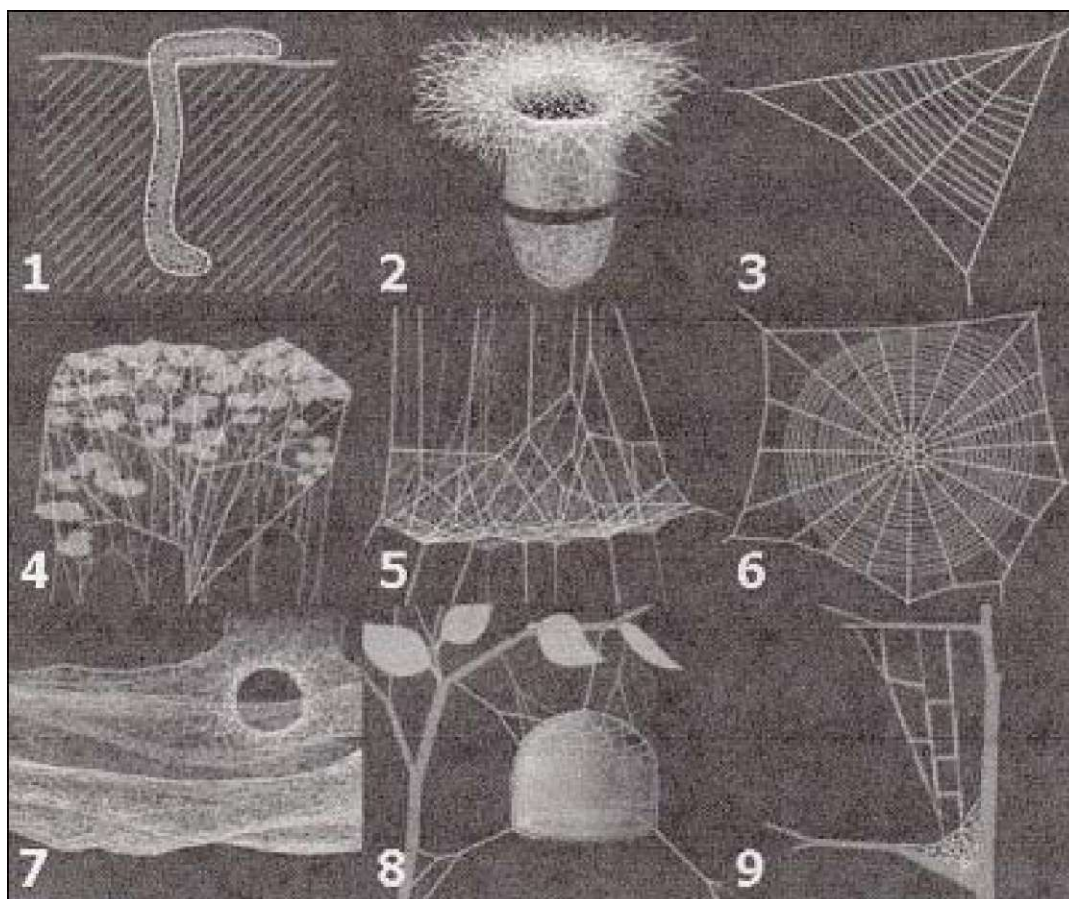
<http://vkskaut.blog.cz/0610/pavucina>

www.aldebaran.cz/actions/2003_parachi/nature.html

Odilon Redon - Smějící se pavouk, <http://www.odilonredon.net/>
<http://munio.cz/weblog/zradne-kafe/>

Různí pavouci pletou různé pavučiny

obr. 1 Sklípánci čeledi Atyridae číhají na kořist v nadzemní části rourky.

obr. 2 Vstup do obytné rourky stepníka. Podobné vstupy si tvoří i slídáci a punčoškáři.

obr. 3 Trojúhelníková pavučina pakřížáka je jako výseč pavučiny křížáků - pakřížák je ale kribelát.

obr. 4 Snovačky si tkají trojrozměrné sítě. Na obrázku je pavučina rodu Theridion.

obr. 5 Trojrozměrných sítí plachetnatek jsou plné lesy i louky.

obr. 6 Typická kruhová síť křížáka. Spirála má na sobě lepivé kapičky, proto musí být pravidelně obnovována.

obr. 7 Kdopak by neznal pokoutní sítě pokoutníků. Jsou jich plné pytlíky vysavačů našich hospodyněk.

obr. 8 Další z divů přírody - podvodní zvon vodoucha stříbřitého - *Argyroneta aquatica*.

obr. 9 Další z řady kribelátních pavouků - cedivečkovití. Silnější části pavučiny označují kribelátní vlášení

Výtvarný problém:

Děti měly uplatnit nový výtvarný výraz. Zkusily si utkat obří síť a tím i vytvořit nový zajímavý prostor.

Výtvarná technika: akce, instalace

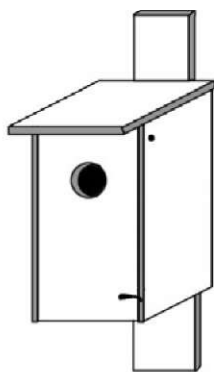
VN2: „Jak si ptáci zařídili zahradní budku na zimu“

(třetí třída)

Motivace:

V hodině čtení si děti přečetly článek - Proč stavět ptákům „domečky"? Listování v atlasech ptáků. Informace o ptácích, kteří odlétají pryč a hlavně o těch, kteří zůstávají na zimu tady. Co dělají ptáci na podzim, kde „bydlí" ti, co tu zůstávají? Obrázky různých druhů budek. Možnost volby ze dvou druhů „šablon" na domečky.

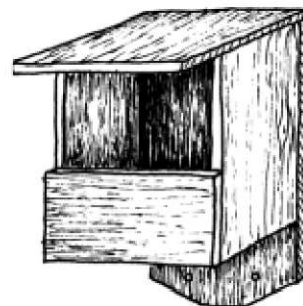
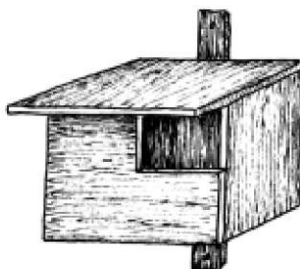
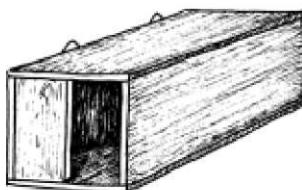
Budka - sýkorník

Sovník - sýčník

Univerzální polobudky

Výtvarný problém:

Děti řešily kompozici do jimi zvoleného druhu domova pro ptáky. Uplatnily barvitou a vtipnou fantazii.

Výtvarná technika: kresba pastelkami nebo fixy

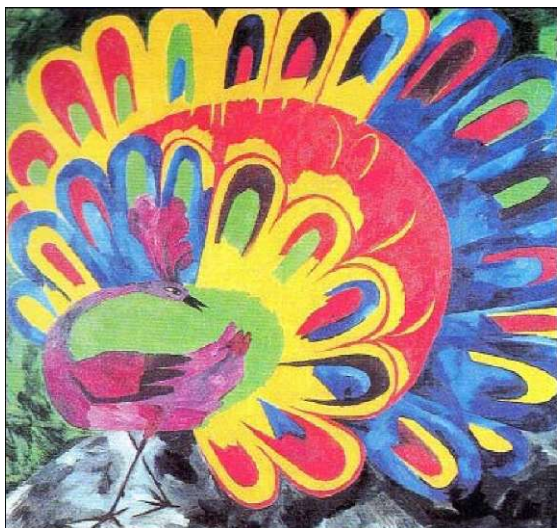
VN3: „Pták, kterého ještě nikdo nikdy neviděl“

(třetí třída)

Motivace:

Listování v atlasech ptáků v kapitole papoušci. Dílo Natalie Gončarovové - Páv v jasném slunci. Fantazijní příběh, při kterém děti měly zavřené oči, poslouchaly a představovaly si.

Příběh: Představ si, že jdeš po neznámé zemi. Jsi ve zvláštním lese. Kolem tebe poletují barevní ptáci. Ale tebe zaujal pouze jeden. Všimáš si, jak je barevný, jaký má ocas a křídla. Chceš se ho dotknout, ale pták uletěl. Tvůj sen skončil a ty ses probudil.

Výtvarný problém:

Děti měly z papírového pytlíku vytvořit model neznámého ptáka, kterého si při čtení příběhu představily.

Výtvarná technika: objektová tvorba

Obměna: „Pták, který přináší zimu do zahrady“ - objektová tvorba (první třída)

Foto: Kateřina Pěničková

VŘ: V ZAHRADĚ

VN1: „Portrét Zahrady v zimě“

(třetí třída)

Motivace:

Vyprávění o zimní královně, o jejím zámku a o tom, jak asi vypadá. Xeroxy dvou pohledů na portrét - profil a an face. Fotografie portrétů. Pozorování umístění očí, uší a úst z profilu i an face ve dvojicích (jeden byl model a druhý ho pozoroval, potom si role vyměnili).

Výtvarný problém:

Děti měly namalovat, jak se tváří Zahrada v zimě. Měly využít studených barev a detailů vegetace.

Výtvarná technika: malba

VN2: „Jak jsme se v zahradě koulovali“

(třetí třída)

Motivace:

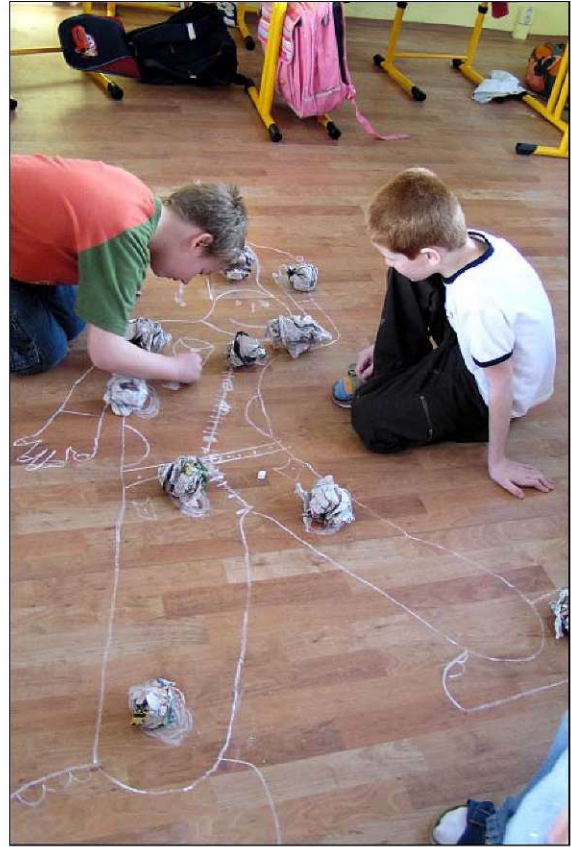
V hodině čtení jsme četli příběhy, ve kterých se psalo o různých zimních sportech nebo zimní zábavě (Děti z Bullerbynu - sáňkování, Bob a Bobek - příběh o sněžném muži, báseň o zimě). Vyprávění o zimních sportech a zimních radovánkách, které lze provádět bez pomůcek. Koulování papírovými koulemi.

Výtvarný problém:

Děti měly zachytit postavy v charakteristickém postoji (při koulování).

Výtvarná technika: kresba křídou na lino, kresba temperami

Obměna techniky: Děti můžou skládat postavy v charakteristických pózách z oblečení, hlavy a ruce dokreslit křídou na zem nebo obkreslit na papír a vystříhnout nebo dvě děti budou dělat sochy (můžou stát nebo si lehnout na zem), které se koulují (zachycení pohybu) a další dvě děti jim naaranžují papírové koule. Nutné vyfotit.

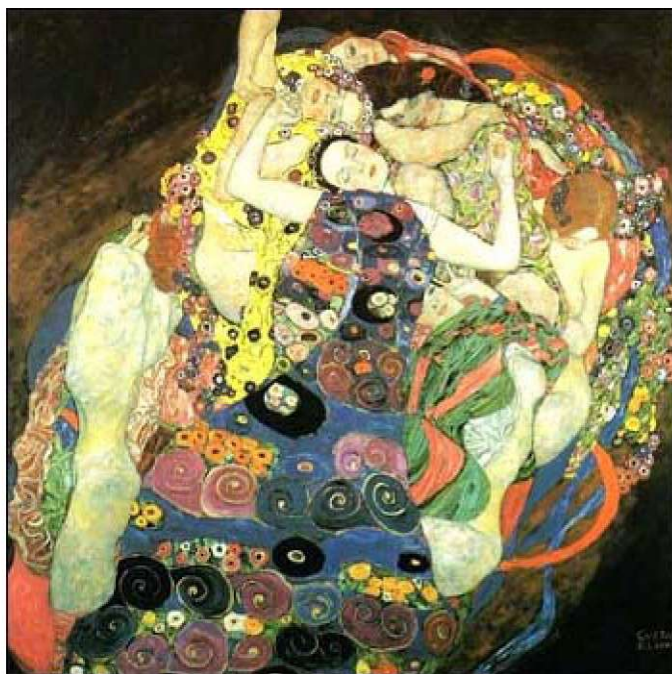
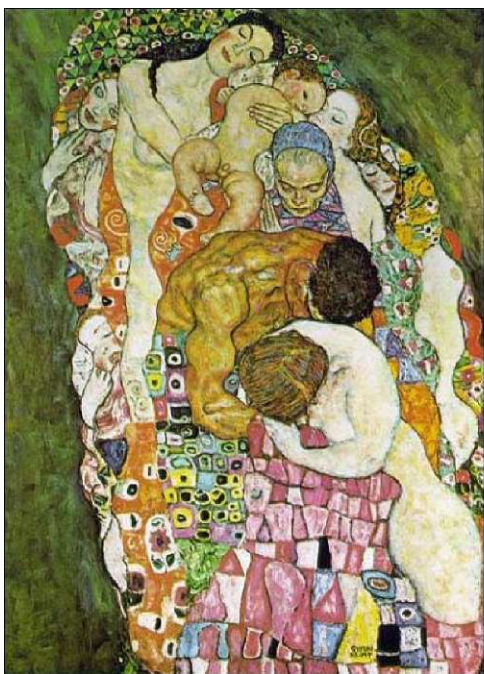
VN3: „Tajná setkání v zahradním bludišti“ - skupinová práce, velký formát

(třetí třída)

Motivace:

Vyprávění o různých příbězích, které se mohly odehrát v zahradním bludišti. Děti hledaly další varianty. Objevovaly se názory, že tam mohl někdo zabloudit a bloudí tam dodnes, že je tam někdo za trest uvězněný, že v něm je zakletá dívka, která čeká na chlapce, který ji osvobodí tím, že ji najde a vyvede ven, nebo že se tam chodili schovávat milenci. Společně jsme vybrali okamžik, kdy se lidé šťastně shledali, objali a přivítali. Ukázky z díla Augusta Klimta.

www.artinthepicture.com/paintings/Gustav_Klimt/Death-and-Life/, www.expo-klimt.com

Výtvarný problém:

Děti měly kresbou na velký formát zachytit, jak z předního pohledu vypadají dva lidé, kteří se objali. Pomocí modelu (děti se neustále vracely do modelové pozice) si měly ujasnit, které části těl jsou vidět a které vidět nejsou.

Výtvarná technika: kresba pastelem

8. Závěr

V řadě výtvarných námětů děti měly možnost volit z nabídnutých výtvarných instrumentů nebo je kombinovat. Překvapilo mě, jak často volily právě kombinaci všech uvedených výtvarných instrumentů (lze uvést jako kombinované techniky). Svědčí o tom například výtvarné práce z výtvarného námětu „Nakresli hodnou (léčivou) a zlou (jedovatou) rostlinu a pojmenuj je" nebo „Šlechtíme nové odrůdy tulipánů".

Výtvarné náměty byly vybírány tak, aby děti měly možnost vyjádřit se prostorově (např. „Jak si pavouci v zahradě tkají síť", „Pták, kterého ještě nikdo nikdy neviděl") i plošně („Portrét Zahrady v zimě", „Tajná setkání v zahradním bludišti").

Ve výtvarném námětu „Jak si pavouci v zahradě tkají síť" se děti seznámily s novým způsobem výtvarného vyjádření, a to s instalací, environmentem, akcí, která se svou přirozeností podobala dětské hře. Pokud bude dítě znát dost výtvarných technik, způsobů výtvarného vyjadřování, napadne ho, že jeho vyjádření tématu může být o mnoho zajímavější, bohatší. Dokonce i tehdy, když dítě může zobrazit „neviditelné" - vůni, zvuk aj. Ve výtvarném námětu „Tajná setkání v zahradním bludišti" měly děti zaznamenat objekty, přivítání nebo projev šťastného shledání. Výraz výtvarných prací byl podtržen volenou barevností, druhy linií i deformacemi tvarů, ale i mimikou postav. Pokud jsou zážitky z takto vedené výtvarné výchovy dostatečně silné, lze doufat, že přetrvají do dospělosti. Budou přenositelné do výchovy další generace, návštěvy výstavních síní a akcí umělců budou pro děti srozumitelnější.

Při prezentacích na konci hodiny výtvarné výchovy měly děti možnost vysvětlit, proč jejich výtvarná práce vypadá právě takto. Ostatní mohly s individuálním výkladem souhlasit nebo nesouhlasit, ale naučily se ho tolerovat, pochopit ho v diskusi ve společné komunikaci. Část dětí diskuse inspirovaly k doplnění jasnějšího komentáře k jejich vlastní výtvarné práci nebo k dalšímu nápadu, jak by práce mohla vypadat v jiné variantě.

Během hodin výtvarné výchovy děti získaly zajímavé informace z botaniky, zoologie, ekologie životního prostředí a historického vývoje zahradního umění. Výtvarná výchova přispěla i k projektu environmentálního vzdělávání. Přitom uvedené informace byly východisky k variabilní výtvarné tvorbě a nikoli zástupnými informacemi pro přírodovědné předměty.

Téma „Zahrada" plní cíle Rámcově vzdělávacího programu základního vzdělávání. Rozvíjí pozitivní vztah ke kulturním hodnotám a k výtvarně estetickým aspektům.

Soukromě lze připomenout, že jsem si mohla díky tématu uvědomit, kolik osobních prožitků ve spojení se zahradami jsem mohla dětem přiblížit a jejich cítění oživit. Bylo příjemné se vracet do známých zahrad nejen ve vzpomínkách. Poznání a utřídění informací z mnoha vynikajících starších i zcela nových publikací mne obohatilo a bylo zajímavé informace utřídít do vhodných východisek a motivací např. i v pracovních listech. Nejen k těm se mohu vracet během své praxe a zjistit, zda jsou možné jejich další variace.

Děti na ZŠ Veronské náměstí v Praze 15 i při mé kratší praxi v Neratovicích byly vstřícné, bez výchovných problémů, i když jsem v průběhu výuky rozeznala děti se SPU. Děti byly tvořivé, překvapily komunikačními schopnostmi. Tématem se cítila obohacena i paní učitelka Boldišová, u které jsem mohla s dětmi v její třídě pracovat.

Použitá literatura

- Bařtová, O. *Pražské zahrady*. Praha: Panorama, 1991. ISBN 80-7038-109-4.
- Bremnessová, L. *Bylinář*. Praha: Fortuna Print, 2004. ISBN 80-7321-113-0.
- Brickell, Ch. a kol. *Velká zahrádkářská encyklopedie*. Praha: IKAR, 2005. ISBN 80-249-0555-8.
- Brookes, J. *Největší kniha o zahradě*. Praha: Nakladatelství a vydavatelství a CESTY, 1995. ISBN 80-85363-98-4.
- Cikánová, K. *Kreslete si s námi*. Praha: Aventinum, 1992. ISBN 80-85277-79-4.
- Cikánová, K. *Malujte si s námi*. Praha: Aventinum, 1996. ISBN 80-85277-84-0.
- Cikánová, K. *Objevujte s námi tvar*. Praha: Aventinum, 1995. ISBN 80-7151-732-1.
- Cikánová, K. *Tužkou, štětcem nebo myší....* Praha: Aventinum, 1998. ISBN 80-7151-031-9.
- Crippaová, M., A. *Gaudí*. Praha: Slovart, 2005. ISBN 80-7209-674-5.
- Číhalovi, R. a P. *Zahrady v japonském stylu*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2004. ISBN 80-247-0837-X.
- Dlouhý, B. *Architektura zahrady*. Brno: Computer Press, 2004. ISBN 80-251-0239-4.
- Erben, K. J. *Zlatovláska a jiné české pohádky*. Praha: Albatros, 1977.
- Hájková, M. *Vodní zahrada*. Brno: CP Books, 2005. ISBN 80-251-0259-9.
- Hattatt, L. *Malá zahrada*. Praha: Nakladatelství Slovart, 2003. ISBN 80-7209-486-6.
- Hazuková, H. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově I*. Praha: , 1994.
- Hazuková, H. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově 2*. Praha: , 1995.
- Holmesová, C. a kol. *Umění zahrad. Nejkrásnější zahrady světa*. Praha: Knižní klub, 2002. ISBN 80-242-0872-5.
- Holub, J., Kopečný, Fr. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952.
- Horst, A. J. *Der Vasa in den Gärten*. Praha: Rebo Productions, 1996. ISBN 80-85815-43-5.
- Hrdličková, V., Hrdlička, Z. *Umění čínských zahrad*. Praha: Argo, 1997. ISBN 80-7203-167-8.

- Chotěbor, P. a kol. *Zahrady pražského hradu*. Praha: Nakladatelství Jiřího Poláčka, 1993. ISBN 80-901224-8-5.
- Kalusok, M. *Zahradní architektura*. Brno: Computer Press, 2004. ISBN 80-251-0287-4.
- Křesadlová, L., Vilím, S. *Hlíznaté okrasné rostliny*. Brno: Computer Press, 2004. ISBN 80-251-0246-7.
- Noordhuis, K., T. *Navrhování zahrad*. Praha: Rebo Productions, 1997. ISBN 80-85815-71-0.
- Ondřej, J. *Zámecké parky a zahrady středních Čech*. Středisko státní památkové péče a ochrany přírody středočeského kraje.
- Otruba, I. *Krásy anglických zahrad*. Šlapanice: ERA, 2005. ISBN 80-7366-030-X.
- Otruba, I. *Krásy italských zahrad*. Šlapanice: ERA, 2003. ISBN 80-86517-66-7.
- Otruba, I. *Zahradní architektura*. Brno: Era, 2002. ISBN 80-86517-13-6.
- Pacáková - Hošťálková, B. a kol. *Pražské zahrady a parky*. Pardubice: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, občanské sdružení, 2000. ISBN 80-902910-0-7.
- Pacáková - Hošťálková, B. a kol. *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-55-9.
- Roeselová, V. *Námět ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 2000. ISBN 80-902267-4-4.
- Roeselová, V. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1997. ISBN 80-902267-2-8.
- Říha, V. *Zvířátka a petrovští a jiné pohádky*. Praha: SNDK, 1959.
- Srp, K. Joyen. Praha: Argo, spol. s r. o. a Galerie hlavního města Prahy, 2000. ISBN 80-7010-028-1 (GHMP), ISBN 80-7203-273-9 (ARGO)
- Šamšula, P. *Obrazárna v hlavě 1-2*. Praha: Práce, 1996. ISBN 80-208-0380-7.
- Šetelová, V. a kol. *Botanické zahrady*. Praha: SPN, 1977. SPN 66-0-96
- Zatloukal, O. *Et in Arcadia Ego*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2004. ISBN 80-85227-62-2.
- Zhoř, I. *Proměny soudobého výtvarného umění*. Praha: SPN, 1992. ISBN 80-04-25555-8.

Vícesvazkové publikace:

Ottův slovník naučný. 27. díl, vůz - Žyžkowski. Praha: Paseka, Agro, 2002.
ISBN 80-7185-513-8, 80-7203-446-4.

Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích. IV.díl, ř - ž. Praha: Diderot, 1998.
ISBN 80-85841-37-1 (4. svazek).

Časopisy:

Největší malíři: - č. 2 Claude Monet, Praha: Inverze, 2000.
- č. 10 Celník Rousseau, Praha: Inverze, 2000.
- č. 121 Paul Klee, Praha: Inverze, 2000.

Encyklopedie - Galerie světového malířství na CD: Kasan, J. *Artopedia3*. CFC s.r.o., 2006.

Prospekty z výstav:

Vášeň pro systém, Carl Linné a jeho sen o řádu v přírodě (putovní výstava fotografií)

Internet

<http://antika.avonet.cz/article.php?ID=1870>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/M%C3%ADnotaurus>

www.pis.cz/cz/praha/pamatky

www.vuppraha.cz/soubory/RVPZV_2007-07.pdf

www.zamekloucen.cz/labyrint.htm

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

pro

Jitku M i k á í k o v o u

obor studia: učitelství pro 1, st. ZŠ - Vv

typ studia: prezenční

adresa: náměstí Republiky 1000/12, 277 11 Neratovice

tel.: 604 708 922

E-mail: miksikovaj@seznam.cz

V souladu s §11 Studijního zkušebního rádu UK v Praze - Pedagogické fakulty
zadávám Vám diplomovou práci na téma

„Zahrada“

Výtvarný projekt na 1. stupni základní školy

Pokyny pro zpracování:

I. Pojednejte stručně o historiích, typech zahrad a parků, o spojení zahrad a lidských sídel. Zkoumejte téma zahrady jako prostředí k smyslovým zážitkům, k rozvíjení citlivosti a jako inspirující prostředí k výtvarným a literárním dílům.

Vyberte zahrady, které lze využít jako východiska k výtvarným činnostem dětí. Dokumentujte je vlastním inspirativním fotografickým materiálem (celek, detail), eventuálně i vlastní výtvarnou tvorbou.

II. V didaktické části zpracujte podle myšlenkové a námětové mapy několik výtvarných řad, eventuálně i metodických listů a příprav k výuce.

Výtvarné náměty ověřte v praxi.

Dokumentujte zahradu nebo park v blízkosti školy, hledejte východiska ke konkrétním výtvarným činnostem spojených s environmentální výchovou.

III.

Závěry

IV.

Přílohy:

Realizované výtvarné řady, jejich popisy.

Motivační materiály. Fotografická dokumentace.

Rozsah textu (NS): 40 - 50 stran

Rozsah výtvarných prací: Přílohy podlé charakteru diplomové práce, který vyplývá z průběžných konzultací.

Seznam odborné literatury :

HAZUKOVÁ, H, *Příprava učitele na rozhodování ve Vv i., II.* Praha: PedF UK, 1994, 1995

ROSELOVÁ, V, *Námět ve výtvarné výchově.* Praha: Sarah, 1995

Řady a projekty ve výtvarné výchově, Praha: Sarah, 1997

Unie, barva, tvar. Praha: Sarah, 2005

SLAVÍK, J., FULKOVÁ, M., NOVOTNÁ, M. *Výtvarná výchova I. a II.* Praha: Fortuna, 1996, 1999

ŠAMŠULA, P, *Obrazárna v hlavě i, II. Výtvarné čítanky pro 2.- 5. roč. ZŠ.* Praha: Práce, 1996

CIKÁNOVÁ, K. *Kreslete si s námi.* Praha: Aventinum, 2, vydání 1997

Malujte si s námi. Praha: Aventinum, 2. vydání 1996

Objevujte s námi tvar. Praha: Aventinum, 1995

Tužkou, Štětce nebo myší. Praha: Aventinum, 1998

CIKÁNOVÁ, K. *Jaro. Metodické listy pro předškolní vzdělávání.* 28. aktualizace, Praha: RAABE, únor 2006 , Téma B 2.41, 26 stran

CIKÁNOVÁ, K.: *Podzim. Metodické listy pro předškolní vzdělávání* 30. aktualizace, Praha: RAABE, září 2006 , Téma 8 2.44, 28 stran

DAY CHRISTOPHER *Duch a místo (Uzdravování našeho prostředí, Uzdravující prostředí),* Praha: ERA, 2004. ISBN 80-86517-95-0

BREMNEŠOVÁ, L *Bylinář* (kapitoly o typech bylinářských zahrad). Praha: Fortuna 2003

Publikace autorů Václava Cílka, Václava Větvíčky

Rámcové vzdělávací programy, in Umění a kultura (dispozice pro Vv)

Návštěva pražských botanických zahrad, rejstříků knihoven, informace z internetových stránek

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Karla Cikánová Podpis:.

i i <

Konzultant: Mgr. A. Mícha! Sedlák

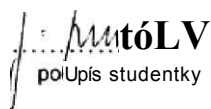
Datum zadání diplomové práce: listopad 2006

Termín odevzdání diplomové práce: březen 2008

V Praze dne 1. listopadu 2006

Doc. PaedDr. Pavel Šamšula, CSc.
vedoucí katedry

Potvrzuji, že jsem převzala zadání diplomové práce:

pořís studentky

datum

Seznam příloh na CD

Některé motivační materiály k prakticky nevyzkoušeným řadám

- Vř - Bylinářská zahrada
- Vř - Čtvero ročních období
- Vř - Hmyz
- Vř - Listy
- Vř - Ptáci
- Vř - Užitková zahrada
- Vř - Zámecká zahrada

Přílohy k pracovním listům

- Motivační materiály - Antonio Gaudí
- Motivační materiály - Krajinářské zahrady pro oko malíře
- Motivační materiály - Semiramidiny zahrady
- Motivační materiály - Utkané rajske zahrady
- Motivační materiály - V egyptské zahradě
- Motivační materiály - Zpívající strojky v byzantské zahradě
- Příloha k PL V čínské zahradě
- Příloha k PL V egyptské zahradě

Výtvarné práce dětí

- Jak jsme se v zahradě koulovali
- Jak si pavouci v zahradě tkají síť
- Jak si ptáci zařídili zahradní budku na zimu
- Jak tančí list, když padá ze stromu dolů
- Nakresli hodnou (léčivou) a zlou (jedovatou) rostlinu a pojmenuj je
- Nakresli, jak podle tebe vypadá rostlina, která roste v bylinné zahradě a takto voní
- Portrét Zahrady v zimě
- Pták, kterého ještě nikdo nikdy neviděl
- Pták, který přináší zimu do zahrady
- Skřítek z listí, který se schovává v naší zahradě
- Šlechtíme nové odrůdy tulipánů
- Tajná setkání v zahradním bludišti

Zdroje příloh

VT - vlastní tvorba

FAJ - foto: autorka a Jiří Podzimek

Cikánová, K. *Kreslete si s námi*. Praha: Aventinum, 1992. ISBN 80-85277-79-4.

Cikánová, K. *Tužkou, štětcem nebo myší....* Praha: Aventinum, 1998. ISBN 80-7151-031-9.

Cikánová, K. *Objevujte s námi tvar*. Praha: Aventinum, 1995. ISBN 80-7151-732-1.

Hattatt, L. *Malá zahrada*. Praha: Nakladatelství Slovart, 2003. ISBN 80-7209-486-6.

Holmesová, C. a kol. *Umění zahrad. Nejkrásnější zahrady světa*. Praha: Knižní klub, 2002. ISBN 80-242-0872-5.

Otruba, I. *Krásy anglických zahrad*. Šlapanice: ERA, 2005. ISBN 80-7366-030-X.

Pacáková - Hošťálková, B. a kol. *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-55-9.

Šamšula, P., Adamec, J. *Průvodce výtvarným uměním I*. Praha: SPL-Práce, Albra, 1994. ISBN 80-86287-22-X.

Šamšula, P. *Obrazárna v hlavě 6*. Praha: SPL-Práce, Albra, 2002. ISBN 80-86287-49-1.

Zoun, M. *Masožravé rostliny*. Brno: Computer Press, 2006. ISBN 80-251-0935-6.

Časopisy:

ONA DNES (Mladá fronta DNES, týdeník - každé pondělí)

Největší malíři: Arcimboldo. Praha: Inverze, 2000.

Internet

- 1) www.moravska-galerie.cz/cs/kulturni-akce/hieronimus-bosch/
- 2) www.sharkan.net/437-benediktinsky-klaster-v-dolnorakouskem-melku
- 3) <http://egypt.bezva-dovolena.cz/historie-egypta/>
- 4) www.lesna.bielsko.opoka.org.pl/news/news2006.htm
- 5) www.garten.cz/fe/sk/0001-ficus/
- 6) www1.lf1.cuni.cz/~kocna/flowr_my/flow_my3.htm
- 7) <http://botany.cz/cs/tamarix-parviflora/>
- 8) www.morning-earth.org/ARTISTNATURALISTS/AN_Goldsworthy.html
- 9) www.utip.info/cheesetoastie/artists.html
- 10) <http://picasaweb.google.com/artsplastices/LUMIERE/photo#5120147331000357970>
- 11) <http://fotoblog.in/kat/pavoukovci-arachnoidea/page/2/>
- 12) www.priroda.cz/pozadi.php?detail=20
- 13) www.ibiblio.org/wm/paint/auth/redon/charcoals/